

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

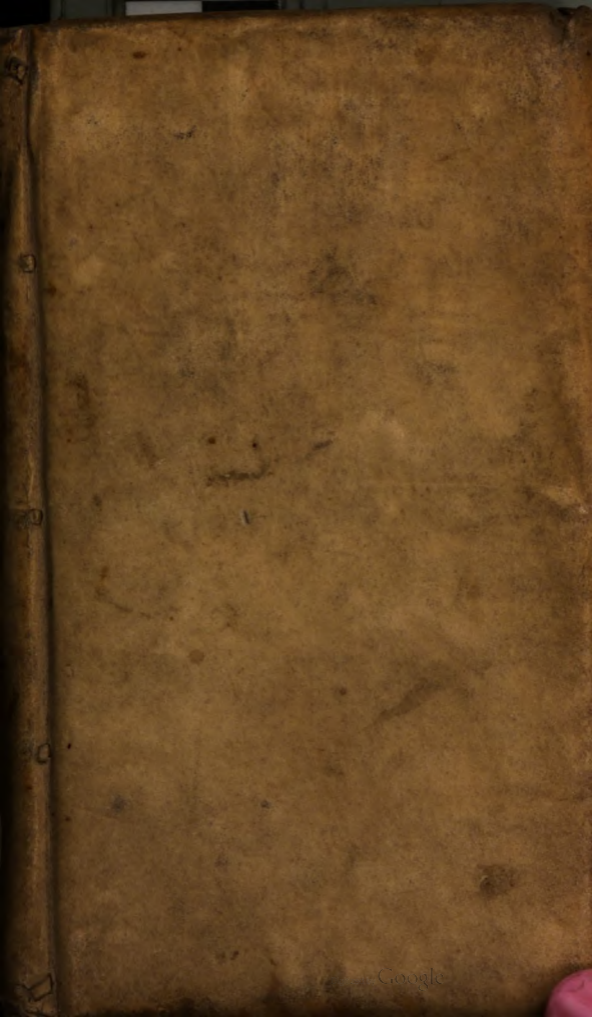
Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

~~2499/28~~

~~2500/35~~

OK 67-2276

01 1234 6895 UB AMSTERDAM

4. ft.

HUGONIS DE ROY I.C. *P. de Gray*

DE EO
QUOD JUSTUM EST,

Et circa id

Philosophiæ, Theologiæ,

et

Jurisprudentiæ

SYNCRETISMO
LIBRI TRES.

ULTRAJECTI,
Ex Officina GIBBERTI à ZYL.

ANNO CIO IOC XLV.

Nobilissimis, Amplissimis,

Prudentissimis,

D. D. P R Æ T O R I,
C O N S U L I B U S,

Totique Senatui veteris Civitatis
Trajecti ad Rhenum.

Q*ua tempestate, Viri Amplissimi,
animū meum ad graviora disciplina-
rum studia adjicerem, illud imprimis
mihi propositum fuit, quantum mortali fas
est rerum causas cognoscere, atque adeo cog-
nitionis viā ad Sapientiam grassari. Conti-
nuò sensibus animoque obvium fuit, quod us-
que à cunabulis didiceram, & apud Flac-
cum extat,*

Ad summam, S A P I E N S uno mi-
nor est J O V E: Dives,
Liber, Honoratus, Pulcer, Rex de-
nique Regum.

*Videlicet illud est, quod provectior etas pro-
pius intuita est: nimirum animal illud ra-
tionale, quod vocamus hominem, Deo Im-
mortali proximum fieri sapientie mysterio,
& ceteris majus mortalibus esse scientie
adminicula. Dives ingenii beneficio, etiā si
mendaces.*

DEDICATIO.

*mendicet : nihil enim illi deest ad bene bea-
 teque vivendum. Liberum rationis vi , sua
 omnia parent , etiamsi servitutem serviat.
 Honoratum porro Sapientiae supercilio etiam
 ab ignorantia subditis. Pulcrum eruditio-
 nis gratiâ , quae vel invitos trahit , & ad
 amorem sui pellicit. Denique Regem esse, Re-
 ctoremque humani generis animi præstantiâ,
 etiamsi penuria & fame in regno suo moria-
 tur : Neque enim id ejus culpæ imputari
 potest , sed ingratitude hominum adscribi
 debet. Merum id Stoicismum sapit , sed à
 vero tamen haud alienum est. Vulgus quo-
 que id non capit , nempe quia in ratione po-
 situm est , à qua abest quam longissime.
 Quippe ridiculum saepe vulgo videtur , quod
 per se tamen bonum & honestum est. Ego
 verò neutiquam vulgare putavi , quod per-
 paucis contigit , neque adeo ridiculum esse
 aut exiguum , quod indefesso conatu , atque
 impetu affectant gloriosissimi ratiocinan-
 tium. Me quod attinet , ad humanam so-
 cietatem natus , ad civilem doctrinam edu-
 catus , ad Iurisprudentiam demum promo-
 tus , non ad unius rei misellam scientiam ,
 sed ad divinarum atque humanarum rerum
 solidam notitiam , cuius fructus in omnem
 vitam utilissimus est , & ad justum atque in-
 justum*

DEDICATIO.

*justi veram scientiam, que ceterum ipsius po-
 sit, astrictum me alligatumque sensu. Ad-
 hoc magnum potari atque homine dignum
 esse, scire quid justum rationali creatura,
 quid iniustum, quid aequum, quid iniquum
 quid turpe, quid honestum: at verò majus
 quid, ac pergrando non ignorare qua ratione
 quid tale, vel non sit. Porumque multo-
 rum nostri ordinis excitarit industriam, sed
 posterioris cordatissimorum tantummodo ex-
 ercuit ingenium. Nemo tamen ita defunctus
 hoc cura est, uti otium omnibus fecerit. Es-
 enim facile quidem cuique fuit, atque etiam-
 nam est inventis aliquid superaddere, neque
 adeo difficile rationes rationibus cumulare:
 ut omnium rationem solidam, ac veram
 essequi, hoc verò est difficile est, et arduum.
 Nimis angusta res est in eo non errare: neque
 uni mortali datum est, huic rei extremam
 manum imponere, atque adeo semper et
 ubique sapere. Suis cuique Iudicii modulus
 est, Suis cuique ingenii vena, sed huic, quam
 illi benignior. At denique ita sculptus est
 atque hominis animus, ut longè magis
 facis, quam veris capiatur. Cui rei experi-
 mentum praebent pleraque quae hodie in lucem
 produnt. Quò minus quisque in fingendo in-
 geniosus est, eò se in scribendo doctior putat,*

D E D I C A T I O .

Ab aliis magis estimari cupit : preposterè existimans minori laude antiqua , ac recepta tractari , quam nova quedam , vulgò cerebrina fingi , que plerumquè si parum aduersas aliquid præ se ferre videntur , at si propius inspexeris in naturam suam recidunt , hoc est , in nihilum . At longè mihi alia mens fuit . Non sustinui temerè ab iis dissentire , quæ diu bona & æqua visa sunt : sed ea potius novis rerum argumentis , solidis rationibus , & faciliori , si fieri posset , methodo illustrare . Ejus rei evidens argumentum continet præsens opusculum . Quod sentio satis esse exiguum , sed nec ab authoris intentione , nec a I. Cti officio alienum . Illud vobis , Viri Amplissimi , eo consecratum : & quovis iudice Iure & meritq. Si quid enim sit quod in iure possim , si quid præter illud , id omne vobis debetur primò , & Reip. Deinde & cæteris omnibus rationalibus creaturis . Natura me ad hæc humanitatem formavit , & rationis desuper usus confirmavit . Academiam illustrem instituistis , atq; in ea viros Professoria cathedra dignissimos , quod perquam laudabile fuit . At quod multò pulchrius est , si Reip. ministros desideretis , Si Consiliarios , si Senatores , si Iudices , si Professores , non est quod extra Provinciam eos , imo extra urbem vestram

quæ-

D E D I C A T I O .

quaeratis : habetis enim in celebri civitate ve-
 stra cives, habetis indigenas, habetis incolas,
 quorum eruditio est ejusmodi, ut de summis
 rebus contendere non erubescant cum doctissi-
 mis mortalium. Quid quod suavissimum illud
 hominum genus, sœmineum puto, summum
 gloriæ fastigium attigerit, atque adeo erudi-
 tione sua cum masculino pro imperio certet,
 & ad regnum aspiret. Quod ego quidem illi
 ex animo cedo, & utcumque, si quid meum
 possit votum, voveo & auguro. Ne memorem
 nobilissimam Invenum discentium coronam,
 eorumque supra spem vestram, ac præter opi-
 nionem omnium, & ad invidiam usque af-
 fluxum frequentissimum. Nec tamen præter
 meritum aut Civitatis aut Academia vestra.
 Quippe nationum Gentiumque omnium Ad-
 venas ad se trahit non loci solum oportunitas,
 Coeli salubritas, urbis celebritas: verum etiam
 eos invitat generosissimarum hominum con-
 versatio, sapientissimorum virorum doctrina,
 atque omnium pariter comitas. Ut taceam
 magnificentiam, ac munificentiam vestram,
 qua Provinciales quoscunque superatis floren-
 tissimos. Quid restat? nihil equidem video, nisi
 omnibus patrocinari in eo quod justum est, at-
 que ita providere ne quid augustissima societas
 vestra detrimenti capiat. Neque est, qui aliud

DEDICATIO.

*à prudētia vestra expectat. Quod si verò metū
hic labor vobis non displicuerit, mirum in mo-
dum mihi gratulabor. Novī enim inter vos
nobiles & eruditas viros, qui præclarè admo-
dum judicare poterunt, si quid appositè hic
dictum scriptumque sit, quod antiquitatē
& nobilium authorum monumenta illustret.*

Nobilissimę Amplitudini vestrę

devotus

HUGO DE ROY.

IN TRES LIBROS

DE EO

QUOD JUSTUM EST

PROLEGOMENA.

DE occasione hujus operis, aut excellentiâ materiæ multa præfari supervacui laboris videbatur. Nam primò pauci sunt, qui ignorant, quidnam mihi in hâc arenâ sit negotii: Deinde excellentia materiæ ex difficultate abundè unicuique constat, & dignitas ejus ex utilitate constabit. De ratione verò operis atque ordine hæc fere notabit, si cui nostra in manus inciderint. Præmissi tractationem ejus, quod justum est. Quoniam ordine & ratione prius videbatur explicare quid Justum esset, antequam determinari posset, quid ad justici speciem seu denominationem rectè referri posset, nec ne. Illud autem non determinandum existimavi absolutè ex Sententia J. Ctorum, ne judices in propria causa jure meritoque referrentur: verum etiam firmamentum
quesivi

PROLEGOMENA.

quæsi ex assensu Philosophorum, ac Theologorum, quorum ideo rationes indistinctè admiscui. Secutus itaque hoc quidem tempore, & hâc in quæstione eos promiscuè omnes, non ut juris nostri, sed ejus quod justum est, interpretes. Quod si passim Philosophiæ principia, ac Theologiæ præcepta tradiderim, atque interpretatus sim, non ob id tamen fallacem in alienam messem immisisse videri possum: Nam cum ex iis deducatur, quod in quæstione versatur, justum, perpetuum utriusque, quemadmodum Jurisprudentiæ objectum, infelicissime iis omissis de eo quod Justum est disputaretur. Quod si verò non ut Philosophus, aut Theologus, sed J. C. tus ea tractarim, atque adeo ea, quæ in iure nostro constituta sunt, iis accommodarim, omni modo excusandus sum: dum id propriè iuris periti munus sit, & iuris calumniatoris esset ea in odium Juris Civilis & præiudicium retorquere. Quæ ratio fuit, ob quam ex fontibus eorum hauserim, quæcunque ad iustitiam cujusque partis, ex jure vel

Gentium

PROLEGOMENA.

Gentium vel Civili propositæ, maximè pertinere arbitratus sum. In nullius tamen aut verba aut sectam iuravi, sed in eam, quæ mihi videbatur, veritatem. Cuius vera ac falsa dogmata nõ penes singulos, sed penes omnes inveniri posse, non pauci ante me demonstrarunt. Non itaque Philosophiam aut Platoniam præposui, aut Stoicam laudavi, aut Epicuræam reieci, aut Aristotelicam flocci feci, sed veram & iuridicam affectavi, hoc est, quæcunque ab aliquo illorum benè ac præclarè dicta sunt, ea in rationis usum selegi, & ad veritatis stabilimentum apposui. Egregia quidem Plato docuit, præclara Stoicus reliquit, sed etiam bona Epicurus, nec absurda Aristoteles. Deinceps Theologus sua habet loca, & numeros: & ubique J. Ctus utramque facit paginam. Cæterum magis sollicitus fui de iis, quæ in aliorum scriptis apprehendi, quam quæ reprehendi potuerunt. In iis autem allegandis non alia interpolavi, quam quæ aut brevibus periodis complexa erant, vel alioquin maxime ad

propo-

PROLEGOMENA.

propositum necessaria videbantur. U-
sus etiam sum non raro sententiis
Oratorum ac Poëtarum: Non quasi
illis indistinctè credendum sit, vel
quicquam contineant, quod cæteros
latuerit: sed partim, ut meis ali-
quid ornamenti accederet, partim vel
maximè, ut sententia nostra magis
magisque adstrueretur, si plurimos
ac diversos idem pro vero, ac certo
affirmasse constaret: veritatis enim
speciem habet omnibus aliquid vi-
deri. Permulta tamen omissa sunt
brevitatis causa, quæ ad confirmatio-
nem sententiæ nostræ vel obvia essent,
vel alioquin facile reperiri potuissent
apud varios authores. Sed, cum causa
nostra aliunde non corroboretur ma-
gis, quam ex illatione ex principiis
boni & æqui, & præmissis rationali-
libus deductâ, id unicè mihi curæ
fuit, ut omnia ad notiones quasdam
certas atque indubitatas, & utcunque
ab ipsa natura determinatas, quas
nemo ratiocinantium ignorare potest,
referrem. Et ne id meo solum rationis
usu dijudicare viderer, Philosopho-
rum passim, vel Theologorum, vel

J. Cto.

PROLEGOMENA.

J.ctorum, & plerumque omnium assensum superaddidi. Ne Rabbiniſ quidem, ac Talmudicis omiſſis, quorum doctrina perpaucis nota eſt, quemadmodum & cæterę Hebræorum res vix uni rectè conſtant. Porro in id operam dedi, ne iura divina & humana, naturalia, rationalia, & Gentium confunderentur: Quod ſi in eo, ut diſcernerentur laborarim, ſummâ ratione id me feciſſe arbitror, & cum viris quibuſdam antiquiſſimis, æque ac doctiſſimis. Demum boni & æqui fundamentis poſitis, ex quibus, quid cuique tribuendum vel non tribuendum, reſtituendum vel non reſtituendum ſit, apparet, faciliori negotio deſenſionem Uſucapionis & Pręſcriptionis executuſ ſum, eamque in utroque foro iuſtiſſimè admitti pro virili ſuſtinui. Atque id, quidem, (ut præteream rectum Philoſophorum ſenſum) authoritate tam civili quam Canonica. Videlicet in foro fori maxime authoritatis penes me fuere J.ctorum qui in D.Cod.& Nov. relati ſunt. Quoniam præter omnes alios ſemper & ubique optimas rationes reddunt ad
demon-

PROLEGOMENA.

demonstrandum id, quod bonum & æquum esse statuunt. Haud secus in foro Poli iuris Canonici conditores plurimi faciendos existimavi, quatenus Canones iuri divino congruos constituere. Alias namque si quid contra S. Scripturam tradiderint, (quæ verè Canon est iuris ac voluntatis divinæ) ut fictitium ac subdititium exterminandum est. Quare loca Sacræ Scripturæ passim & ubique adjuncta sunt. Minori fide, quamvis non minori laude dignos habui utriusque juris peritos, qua veteres, qua recentiores. Etenim non legislatores illi sunt, sed juris legisque interpretes. Est autem & mihi interpretandi jus, legemque legitima potestas. Quamobrem qua ego libertate in eorum opinionibus dijudicandis usus sum, eadem vel major illis sit, atque universis in hisce meis. In iis enim salvo aliorum iudicio meam sententiam liberè professus sum. Denique quamvis campus omnium latissimè pateret, singula tamen quam potui brevissime numeris suis absolvi, ne opus in immensum excreceret, quod

PROLEGOMENA.

quod vehementer odi. Enimvero suffecit singula eatenus attingere, quatenus ad propositum facere arbitrabar: Pleniori singulorum tractatione singulorum Scriptoribus relictâ. Quibusdam nihilominus paulò longius immoratus, si vel paulò majorem difficultatem haberent, vel maxime ad institutum pertinerent. Adhæc sæpissime unico verbo maxime significanti, vel distinctione essentiali pluribus difficilibus controversiis, quæ minus ad propositum facerent, & tamen inciderent, decisiones imposui: quas eruditus lector advertet, & brevitatem eodem judicio excusabit. Nihil interim, quod sciam, omisi, quod ullus interpretum ad punctum quæstionis retulit. Quod si plura retulerim non culpandus sum, si modo appositè. Non verò perfectum quid, aut errore vacuum promittere aûsim: quum ne quidem à doctissimo mortaliū tale quid hætenus prodierit, etiam in rebus & quæstionibus minoris momenti, & difficultatis. Quo magis excusandus sum in nostris, in quibus perplexa ritè extricare, confusa

PROLEGOMENA.

in bonum ordinem reducere, veritatem
falsi sinuosos anfractus satis superque
habere exploratos, Justi atque injusti
limites rectè discernere, de Principiis
omnium bene conjicere, fundamenta
boni & æqui, ut oportet, ponere,
iisque positis appositè superstruere,
res ardua est, cujus perfectio nulli
mortalium concessa est. Unumquem-
que tamen, qui nostra legere digna-
bitur, rogatum volo, ne mutila-
tim, sed omnibus perspectis, sin-
gula dijudicet. Nam quemadmodum
in jure nostro turpe est de aliquâ legis
parte judicare totâ non perspectâ, quia
ex antecedentibus, mediis, & conse-
quentibus veritas dignoscitur: Ita
etiam iniquum erit de hisce judicium
ferre omnibus non perspectis. Ete-
nim pleraque ita cohærent, digestaque
sunt, ut alterum alterius auxilium
desideret. Id quod omnino præmo-
nere volui, quoniam hoc vitium in
aliorum sententiis & scriptis dijudi-
candis penes Blaterones quosdam
frequenter hodiè committitur; qui
loca vix ex indice nota statim dijudi-
cant in maximum sæpe authorum

præju-

PROLEGOMENA

præiudicium. Si quid tamen humanitas mihi contigerit, & perperam quid dictum scriptumque sit, id ea quisque, quâ par est, humanitate excuset, ac corrigat. Postremo id moneo, ne quis vulgi in morem facis magis, quam veris se capi patiatur. atque adeo si quis ex lectione eorum, quæ hoc opusculo continentur, fructû aliquem quoquo modo sentiat, eum sibi ipsi magis, quam nostræ industriæ acceptum ferat. Valeat interim ille, quicumque sit, & me amet.

MUGONIS de ROY J. C.

De eo quod Iustum est.

LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.

Quid Iustum sit.

1. Fons & origo ejus quod iustum est.
2. Quid sit iustum.
3. Partes boni & æqui. Principia naturæ & præcepta rationis.
4. Naturæ & rationis finis.
5. Hinc demum Ius Naturale & Rationale.

1. **D**E eo quod iustum est acturis fontem ejus, & originem investigare operæ pretium, & operis initium est. In eo autem investigando non est quod multum laboremus: quippe satis superque seipsum ostendit purus ille fons boni & æqui, nimirum ipse Deus. Ex eo nec aliunde profluit si quid sit bonum, æquum, iustum, verum, rectum, aut perfectum. Quod nec Ethnicos latuit, nec

LIBER PRIMUS.

Ethnicissimos puduit confiteri. Crimen autem esset læsæ majestatis divinæ, si quis nostrum (Christianorum scilicet) mentis integer, purusque sceleris hominum id figmentum esset doceret. Omnes etenim homines declinaverunt, omnes inutiles facti sunt; non est qui faciat, imo non est qui cogitet bonum. Hoc mortales lubentius ad Dei cultum perducit, & venerationem Divini Numinis etiam ab invitis extorquet. Actum scilicet est de nobis, si in nobis non habitet, sine quo viri boni esse non possumus. Nimirum si non resuscitetur in nobis recta illa ratio, perfectio animi, solum bonum, summum donum, (quinimo loquamur cum D. Paulo) Divinum Numen, sola æquitatis Imago, atque unica Justitiæ idea. Gentiles idcirco Noachidarum posteritas, nedum alii plerique omnes, Sacra Themidos tractaturi ab imploratione Divinæ opis exorsi fuerunt. Nos autem eorum exemplum secuti illotis manibus ad ea non aggrediemur. Præsertim certi non aliunde, nisi à Deo principium esse, à Deo medium dirigi, à Deo exitum

TITULUS PRIMUS. 5

tum, à Deo & in Deo omnia terminari. Adhæc non erubescimus confiteri, ratiocinationem in nobis locum non habere, neque adeo in nostris formari corpusculis. Solus enim optimus Maximus nos dirigit in viam veritatis per illuminationem probationis supernaturalis, & in viam certitudinis per demonstrationem divinam. Ille ipse neque alius cor Deum timens nobis infundit, sensum verè rationalem restituit, os verecundum format, manum eruditam dat. ac dirigit. Nemo mortalium exsurgit supra vulgus, si non ab eo adjutus. Potens est, quia vult, & vult, quia Pater est. Quis igitur alius ostendet nobis id quod quærimus, quod bonum, æquum atque adeo quod justum est? Eleva supra nos vultus tuum lumen *Domine*: Nec alias poterit res tanta sine adminiculo gratiæ tuæ stare, nec quicquam ex voto cedere etiam de minimis disputaturis. Prope ad sis! Dominus noster es. Nobiscum sis! Pater noster es. Intus sis! Deus noster es. EST O.

2. De eo quod justum est, variè disputatur, neque inter J. Ctos solum.

4 LIBER PRIMUS.

verum etiam inter Philosophos ac Theologos. In uno omnes conveniunt, videlicet, justum nihil aliud esse, quam id quod bonum & æquum est. Id Aristoteles ostendit *lib. 5. Ethic. cap. 7.* Idem Cicero pluribus locis, inter cætera *lib. 2 de ll.* idem Suarez *lib. 1. cap. 2. num. 4. & alibi de ll.* accedit Augustinus *Lib. 2. cap. 17. in fin. de Civit. Dei.* Et ibidem L. Vives variis id interpretatur, & ostendit bonum & æquum juris fontem & originem statui. Quæ de causâ penes nos in *L. 1. D. de Justit. & jure.* Jus nostrum eleganter à Celso definitum refertur, *Ars boni & æqui.* Cujus meritò Sacerdotes appellamur, authore ibidem Ulpiano, accedente ac corroborante auxilio & declaratione Imperatoriâ. Quippe justitiam colimus. Boni & æqui notitiam profite-mur. Æquum ab iniquo separamus. Licitum ab illicito discernimus. Bonos non solum metu pœnarum, verû etiam præmiorum exhortatione efficere cupimus: atque ita veram, non similitam Philosophiam affectamus. De origine nostræ artis locutus Cicero *lib. 1. de Oratore.* *Fremant omnes licet, ait, dicam*

TITULUS PRIMUS. §

dicam quod sentio. Bibliothecas mehercule omnium Philosophorum unus mihi videretur cxi. tab. libellus, si quis legum fontes & capita viderit, & authoritatis pondere & utilitatis ubertate superare. Plura non addeamus, ne quis existimet, nosmet studium nostrum laudando extollere. Sed dicemus quale illud sit, quod quæritur, vid, quid bonum & æquum atque adeo quid justum à nobis constituatur.

3. De eo autem omnis quæstio duplex statui potest. Unum genus, quod ad finem naturæ communis pertinet. Alterum, quod ad finem rationis determinatur. Illud positum est in principiis, quibus in omnes partes Usus vitæ communis omnium nempe viventium, seu animantium confirmatur. Hoc verò præcepta continet, ad quæ in omnes partes vita specialis ratiocinantium dirigenda est. Utriusque an, & cur sit ratio probabilis reddi potest ad Archetypum hominis, qui ex corpore & animâ constat. Si namque corpus additum non fuisset, Numen esset, sin verò anima rationalis indita non fuisset, bellua esset; Nunc autem utraque natura miro divini Numinis

LIBER PRIMUS.

artificio combinata est ; adeo ut nec Numen sit, nec bellua, sed homo. Et qualis? nimirum principiis naturalibus boni & æqui, & præceptis rectæ rationis supernè dotatus : Quorum hæc cum Deo Creatore suo, illa cum Belluis communia habet. Sed quemadmodum? videlicet, ut his ad finem rationis deducatur; illis ad finem Naturæ dirigatur, utrisque simul ad actum naturalem rationalem formetur.

4. Quod si penitus hominem inquirere volupe sit; Homo ut est ens quoddam individuum, principia insita habet ad conservandum suum esse: Deinde, ut est ens corruptibile & mortale, principia insita habet ad conservandam suam speciem; Qui quidem naturæ finis, communis etiam belluis est. At verò si ulterius hominem consideremus, ut est ens rationale; principia insita habet rectæ rationis, cujus vi & efficaciam capax est immortalitatis, perfectionis spiritualis, communicationis cum Deo, & Societatis cum suis similibus. Neque enim alius in hac mortalitate rationis finis est, quam ut homo communicet supernaturaliter
cum

TITULUS PRIMUS. 7

cum Divino Numine, & naturaliter
cum rationalibus Creaturis.

Hinc omne principium, Huc refer exitum.

5. Etenim duplex inde jus neces-
sario profluit, & illuc referri debet.
Quorum alterum colligitur ex Princi-
piis boni & æqui naturalibus, quod
naturale à J. Ctis nuncupatur, commu-
ne omnium animantium. Alterum ex
præceptis rectæ rationis constat, & na-
turale rationale dicitur, commune
omnium ratiocinantium.

8 LIBER PRIMUS.

TITULUS SECUNDUS.

De Iure Naturali I. Ctorum.

1. *Quid sit Ius Naturale.*
2. *An I. Cti ex Animalium actibus querantur id quod justum est.*
3. *Principia nature homini cum Brutiis communia. Ex actibus & exemplis id constare.*
4. *Lawr. Valle aliorumque de jure naturalis opinio.*
5. *Quorundam I. Ctorum distinctiones Iuris naturalis sed minus congrue.*
6. *Vindicatur Ius Naturale à Pythagorcorum sententia.*
7. *Qua ratione homo in terminis naturalibus consideretur.*
8. *Confirmatio demum ex Platone & Suare.*

1. **I**US Naturale Ulpianus definit, quod Natura omnia animalia docuit. Que definitio eum in modum Imperatori Justiniano placet, ut eadem in definiendo jure utatur. *arg. l. 1. §. 3. D. de Instit. & jur. Princ. Inst. de Iur. Nat. Gent. et Civil. Nec secus placet J. Ctis Orientalis Imperii. Basilic. lib. 2. Constant.*

TITULUS SECUNDUS. 9

stant. Harmenop. Prochir. lib. 1. tit. 1. Cum omnia animalia dicunt, Bruta non excludunt. Neque enim potuerunt, dum feras etiam ejusdem juris peritiã censerividerent. *d. l. 1. §. 3. in fin. D. eod.* Augustinus hujus juris & naturę conditorem Deum constituit, ejusque notitias & facultates naturales nequaquam à Dei voluntate sejungit. *lib. 5. cap. 9. de Civit. Dei.* Ideoque deinceps *lib. 19. cap. 21.* concludit justitiam ad normam naturę dirigi oportere, cum id ipsum justum sit, quod secundum naturam est, scil. unumquodque in suo genere. Inde Connanus *Comment. lib. 1. cap. 1. n. ult.* statuit, non licere jus a naturã sejungere, cum illud nobis non opinio, sed innata quædam vis afferat, authore Cicerone. *lib. 2. de Invent.* Etenim prima atque optima justitię magistra natura est: quæ nullo vocis ministerio, nullo litterarum usu indigens, propriis ac tacitis viribus justitiam omnium cordibus infundit. Hâc de causã penes nos contigit, ut etiam ex omnium animantium naturã & actibus, illis vid. que naturę eorum conveniunt, quadantenus confirmari soleat id, quod justum est;

LIBER PRIMUS.

& huic juri plerumque adscribatur; quod naturalis nomine vulgo Juridicè indigitatur. Et sanè, cur ex iis non aliqua juris præcepta sumamus, a quibus & providentiæ & diligentix & castitatis & cæterarum virtutum exempla petere possimus. *Connan. Comment. lib. I cap. 4. num. 7.*

2. Si quis ergò roget, num J. Cti ex animalium exemplis & actibus expiscatum eant id, quod naturâ justum est? dicemus quod non. At verò ex ipsâ animalium naturâ ejusque principiis, quibus in omnes partes usus vitæ communis omnium viventium confirmatur. Cæterum actus animalium nihil quicquam prodesse vel obesse ad definiendum id quod natura justum est; non magis ac actus speciales hominum in puncto ejus, quod ipsis justum est ex jure ipsis peculiari, de quo sequenti titulo. Quantumvis ad confirmandum utrumq; actus aliquatenus expediant. Si quis deinceps quærat, undenam sciamus quid sit feris nefas, illicitum, injustum? quæ in brutis obligatio? quæ pœna in Belluis? non aliunde id, vel simile quid expiscandû arbitra-

TITULUS SECUNDUS. IN

arbitramur, quam ex principiis boni & æqui secundum naturam animantium specialem, confirmatis per naturales & crebros eorum actus.

3. Atenim vero necessarium hinc erit duo explicare. *Primo*, quænam ea principia naturalia sint. *Deinde*, quemadmodum ea in brutis se habeant. Principia illa ad unicum summum caput referri possunt, tribus verbis contentum. vid. *Se suaque diligere*. Quod cætera sub se continet, qualia sunt, defendere vitam, tueri corpus, conjunctionem maris & fæminæ appetere procreandi causâ, curam gerere ejus quod procreatum est, sequi bona, vitare mala, eligere profutura, declinare nocitura. Hæc natura justa sunt. Hæc omnibus animalibus bona & æqua sunt. Hæc natura omnia animalia docet. Hæc denique observanda esse, sua cujusque seu inclinatio seu ratio instigat, ac permovet. At quemadmodum ea se in brutis habent? nimirum horum vi

Fera quoque ipse sce'ris evitant nefas.

Hæc scil. de causâ Ambrosius *Hexæmer. lib. 5. cap. 3.* asinorum & equarum

coitus adulterina contagia, & vera adulteria naturę vocat; eoque ad hominem cujus curâ perpetrantur, in hæc verba, *ad vetitos coitus plerumque cogis invitos & hoc industriam vocas? Idem cap. 16.* hospitalia avium jura memorat, & aves non scriptam sed natam legem stringere. Accedit, quod Hieronimus *in Epist. ad Ephes. cap. 5.* in Bestiis ipso naturę jure præscriptum esse contendat, ut prægnantes ad partum usq; non coeant. Ex professo de Belluarum justitiâ & juribus quædã reliquit Gulielmus Alvernus Parisiensis Episcopus. *part. 1. de universo part. 3. cap. 8. Diligentem, inquit, considerationem faciens per singula, invenies nihil vacare à Creatoris justitiâ: Quando & ipsas Belluas, & pœne omnia genera animalium invenies quandam exercere justitiam & jura sua defendere. & quæ porro ibidem consequuntur. Et certe, quoniam à priori hîc non datur argumentum; à posteriori res determinari posset ab exemplis, quę solide astruerēt, quæcunq; diximus, sed operis ratio ea non patitur: nec refert, nam quotidie passim obvia notantur, vel alioquin ea,*
quæ

TITULUS SECUNDUS. 13.

quæ ubique extant penes varios autores. Quæ satis superque denotant, Jus aliquod naturale à brutis observari, obligationis vestigia poni, in se suaque officia exerceri, violatorumque pœnas exigi. Adhæc quoque miram industriam, amorem, ordinem, & societatem inter se, & in suo genere perfectam coli. Deinde & combinationem & conglutinationem sub duce & pro Rege haberi, cui communi consensu parent, & ut ait Poëta

— *Magnisque agitant sub legibus ærum.*

Quin verò ex hisce & similibus habemus, quod non sine rubore advertamus; nempe, summopere miserandum esse, quod cum cætera animalia rationis expertia in suo officio persistent, homo ratione præditum animal à suo officio exorbitet, & quotidie labatur. Sed sufficit nobis ostendisse, in quibusnam jus naturale nostrum consistat, ut ex iis unusquisque dijudicet, num culpandus J. C. & post eum Imperator in L. 1. §. 3. in fine D. de justit. & jure. cū dixerint, *V. demus etiam cætera quoque*

LIBER PRIMUS.

*quoque animalia feras quoque istius juris po-
nitia censeri.*

4. Non licet attamen evitare re-
prehensionem quorundam Philoso-
phorum. Quasi sapientissimi ac lauda-
rissimi legum nostrarum conditores
hâc in parte ne minimâ quidem ratio-
cinatione usi fuissent. Sed omnibus
penitius consideratis, non supererit,
quamobrem Imperator ob admissam
juris naturalis definitionem reprehen-
sione dignus videri possit, cû nulla ad-
feratur ratio valida, ut ab Ulpiano
quempiam dimoveat. Occurrit inter
cæteros Laurentius Valla, cum assedis,
de litteris satis benè, sed de legibus
Romanis quam pessime meritis. Hic
Lib. 4. Elegantiarum, eodem capite, quo
in leges juris nostri debacchatur, ad-
versus jus naturale nostrum hæc ferè
reliquit. *Nam jus naturale dicere, quod na-
turæ omnia animalia docuit, ridiculum est.*
Rationem addere videtur. *Appetitum
coeundi, utque a leo nocendi imbecilliori ani-
mali, spoliandi, occidendi. Quis jus esse dixe-
rit: Ideoque M. Tull. in lib. de Offic. de jure
naturali silentium egit; inter solos homines
jus esse significans; idque gentium esse*

TITULUS SECUNDUS. 17

civile. At sane satius fuisset Vallem si hæc non reliquisset. Ridiculum enim est atque eo indignum falsa pro veris obtrudere. Quippe falsum est, appetitum coeundi, atque adeo nocendi imbecilliori animali, spoliandi, occidendi, ab antiquis illis, vel etiam recentioribus J. Ctis, quibus modo sanum sinciput, jus vocari. Neque id ex præfatâ atque explicatâ definitione, neque ex sequentibus evinci potest. Deinde etiam quod addit falsum est: nimirum Ciceronem in libris quos doctissime de officiis scripsit, de jure naturali silentium egisse. De cujus veritate ex ipsissimo contextu, haud procul ab initio, & passim ubique, constare potest. Quin vero de officiis hominum aucturus, à jure nostro naturali exorditur, ab eo ad naturale rationale, & exinde ad gentium & civile procedit, atque adeo eodem ferè, quo nos, ordine officia omnium ac singulorum demonstrat: ut ecce, *Principio generi animantium omnia naturâ tributum, ut se, vitam, corpusque tueatur, & quæ porro ibidem consequuntur, quæ brevitas causâ omittimus.* Deinceps opponit alius, *Juris nomen non meretur,*
quod

quod ratione caret. Quod concedimus, quia omnino verum est. At ex eo nihil inferri potest contra jus nostrum naturale. Illud enim ratione non caret, neque ex parte conditoris, quia Deus est: neque ex parte sui, quia nihil à Deo absque ratione conditum est; hoc autem omnibus animalibus bonum, æquum, atque adeo justum est. quam ob rem meritò jus nuncupabitur, ducto argumento ex ipso Aristotele *lib. 5. Ethic. cap. 7.* ubi jus naturale voluit esse, quod ubique eandem vim habet, & quod non ex eo, quod ita videtur, æquū & bonum est; sed quia suâ natura & per se bonum est. Cui convenit quod Cicero de jure naturæ sentit, id nimirum esse, non quod opinio, sed quædam innata vis affert & inserit. *lib. 1. de invent.* Forsan instabit quispiam ea, quæ diximus, de ratione juris non sufficere, atque insuper eorum, quibus conditum est, rationem requiret. Sed admittenda non erit instantia in terminis ullius juris; nedum naturalis, de quo impressentiarum agimus: quod rationem humanam in animalibus, quibus conditum atque insitum est, non requirit; *sed*

TITULUS SECUNDUS. 17

sed capacitatem notitias juris seu principia præfata recipiendi, & perfectionẽ illis convenientem, quę in brutis æque ac ratiocinantib⁹ reperitur, & cernitur. Nec obstat, si quis dixerit, & omnino verum sit, bruta non intelligere quid natura sit, ignorare quid circa eam ratio dictitet, imo non discernere id quid agunt; quod proprie ratiocinantium est, quoniam in specie sufficit bruta agere secundum naturam, obedire his, quę juris naturalis esse ratione evincitur, sentire quid sibi bonum, æquum, malum & iniquum est; consequenter eligere bonum, æquum, profuturum; declinare, malum, iniquum, nociturum. Quin nec id sentiant bonum esse eligendum quia profuturum, malum esse declinandum quia nociturum est; hoc saltem de iis constat, & ad oculum demonstratur, illa in omnibus ita se gerere, & versari ac si omnium cognitione, ac rationis discretionem essent prædita. Quo factum est, ut nonnulli ex eorum operationibus à posteriori, iis non modo tribuerint facultatem cognoscentem, sed & existimarint Bruta ratione suã non carere, licet huma-

na destituantur. Ac proinde irrationalia non videri, nisi comparatione habita ad nos. Quo minus nostri ordinis homines culpandi videntur quod juris naturalis peritiam feris non denegarint, quam ipsa natura, seu potius naturæ author iis non denegavit. Potissimum dum nihil juri naturali attribuant quod non etiam Feris æque ac hominibus tribuit Creator omnium Deus optimus Maximus. Connanus *Comment. lib. 1. cap. 4. num. 7. ea certe prudentia, inquit, quæ vitæ degende res præparamus necessarias, communicatur bestiis, quas et quodam modo prudentes esse non negat Aristoteles: et Plutarchus quodam Dialogo rationem et prudentiam brutis inesse contendit multis argumentis. In iis sunt et nonnulla juris vestigia, quibus persequendis homines viam veri juris possunt quibusdam in rebus invenire. & quæ porro sequuntur. Quod si demum quispiam objecerit id quod ex sententia Ulpiani, qui præfatæ definitionis author est, continetur in L. 1. D. si quadrup. pauper. fecis. dic. Pauperies est damnum sine injuriâ factis datum. Nec enim potest animal injuriâ*

TITULUS SECUNDUS. 19

injuriâ fecisse, quod sensu caret. Nihil omnino juvabit adversus ea quæ diximus. Non enim hoc volunt J. Cti Bruta quicquam vel jure vel injuria facere (ut propriè sumuntur jus & injuria) neque id ex nostris colligi potest. At quidem, si Bruta notitiis & principiis boni & æqui naturalibus convenienter agant, natura communi justè agere. Non (nequis & hoc carpat) vi rationis, sed motu intrinseco ipsius naturæ à Creatore omnium omnibus infusæ.

§. Atque hæc licet ita sint, mirum nihilominus in modum sese torquent Juris hujus interpretes, ut salvent Imperatoré & cum eo seipso. Pleriq; recentiores, ex quibus quidam Philosophum agunt, duplex jus naturale finxerunt, primarium nempe, & secundarium. At illi quidem, dum ita se salvare laborant, gravem interim reprehensionem incurrunt. Et quid ita? quia neutrum cum definitione Imperatoria convenit, cum tamen attributa juris naturalis simpliciter, ut decet, considerati communia sint omnibus animantibus, atq; adeo definitionem astruant,

& solide confirmant. Minus tamen convenit jus naturale secundarium, quod statuunt, nam illud rationale, solis hominibus conveniens est, nec brutis commune. Primariū verò penes eos juris nomen non meretur, quoniam solo instinctu, ac naturali inclinatione constat, eâque hominibus æque, ac brutis tributâ. Quasi verò ex operatione vel brutorum vel hominum quod in se justum est, eo minus juris denominationem mereatur. Profectò non id de jure naturali, quin verò nequidem de ullo in rerum naturâ jure quærendum est, an inclinatione naturali, an ratione humana ejus operatio fiat; sed an in se sit bonum & æquum, spectandum est. Potest enim id, quod natura omnia animalia docuit, ita intelligi, ut operatio per rationem hominum propria sit; operatio autem per inclinationem ceterorum animalium naturæ adscribatur: nec tamen eo minus utraque ad ius naturale referatur, cum utraque ad eundem naturæ finem, & eundem justitiæ naturalis scopum tendat. Neque enim sequitur iuris naturalis non esse, vel ad ius naturale referri

non

TITULUS SECUNDUS. 21

non posse ea, quæ specialiter unicuique animantium speciei diversimodè tributa sunt, & tamen communiter conveniunt. Paulo melius Fortunius Garcias J. C. Hispanus, subtilis & elegans, jus naturale distribuit in gubernatum & gubernans. Quorum illud Brutis, hoc hominibus attribuit. Gubernatum brutis, quoniam iuris naturalis moderamen non brutorum esse inquit, sed Dei omnia gubernantis. Gubernans autem hominibus, quoniam in iis ratio est, qua duce omnia faciunt, quæ iuris naturalis perhibentur. Et placet præter cæteras hæc distinctio: licet hoc obstet, quod quamvis rationi omnia pareant, ac consequenter etiam ea, quæ iuris naturalis sunt, (ut statim ostendemus), ipsa tamen ratio a Deo omnia gubernante dirigitur, æque ac inclinatio naturalis brutorum. Quippe non est alia ratio Brutorum, quod vivant, quod generent sibi simile, quod diligant, quod defendant se suaque; ac hominum, quod insuper ratiocinentur, quam quod ita jussit, ac etiamnum velit, dirigatque Parens naturæ, & rationis author Deus Optimus Maximus.

6. Uni-

6. Unicum jam restat, nempe Jus Naturale nostrum ab Empedoclis, aliorumque Pythagoreorum sententia de jure & justitia hominum ac Brutorum communi, quæq; Metempsychosi nititur, vindicare. Quam rem tribus verbis expediemus. Nim. nos non credere, sed certò scire hominibus præter communia naturæ communis, insuper nobilissima illa rectæ rationis principia cum anima rationali indita esse. De quibus, deque jure quod ex iis profluit, jamjam nobis sermo erit. Quæ etiam causa fuit, ob quam simpliciter atque indistinctè hanc rem explicandam putavimus; neque in puris terminis juris naturalis inter hominem & Brutum distinguendum: quum in iis homo non ut homo, sed ut animal semota seu non considerata, ratione humana consideretur: ut nobiscum aliquando sensit Petrus Faber *semestrium lib. 2. cap. 1. circa initium*. Neque inquirendum, quo demum modo, vel ratione, ea quæ juris naturalis perhibentur ab animalibus observentur; sed potius, an aliqua, & qua ratione in se specta-

TITULUS SECUNDUS. 23

spectata, hoc est, ab omni creatura, ejusque observatione & actibus abstracta, justa sint. Perspicuum enim est, actus ad normam ejus quod justum est dirigendos esse, non verò id, quod justum dicitur, ad actus determinandum esse.

8. Atque hæc quidem nostra est sententia de Jure naturali J. Ctorum quæ præter allegatos ex Platone etiam firmamentum accipit. Statuit enim ille legem aliquam naturalem, quæ omnibus creaturis ex inclinatione ab authore naturæ indita convenit, quamvis hominibus (ut loquitur, & nos fatemur) nobiliori modo insita. Sic etiam Suarez *Lib. 1. cap. 3. num. 8. de lib. ingenuè* fatetur, legem naturalem in terminis nostris rectè intelligi. Et sane cum de jure naturali agimus, non eam legem intelligimus, quæ ad moralem doctrinam pertinet, & soli humanæ menti, ut tali, indita est, ad discernendum bonum à malo, ad dijudicandum æquum ab iniquo, justum ab injusto, honestum à turpi, adque ita deinceps. Cujus respectu hæc

24 **TITULUS SECUNDUS.**
de qua egimus, analoga dici posset, licet in suo genere & fine perfecta sit. diversos etenim utraque fines habet. At de iure Naturali J.C. torum satis dictum est. Deinceps, ut decet, de iure Naturali Rationali dicatur.

TITULUS TERTIUS. *De Jure Naturali Rationali.*

1. *Quid sit Ius Naturale Rationale.*
2. *Confirmari a naturali ratione hominum.*
3. *Duplex vivendi modus ratione duplicis legis.*
4. *Generationis & regenerationis condicio statusque.*
5. *Duo summa capita Iuris Naturalis rationalis. Principia fidei moralia. Precepta rationis naturaliter insita, & universalia.*
6. *Fundamentum ejus quod justum est.*
7. *In quibus consistat contributio naturalis; & circa eam Gentium cognitio, & pars obligatio.*
8. *Quatenus ea quae S. Scriptura continentur ad hoc Ius referantur, & quae ratione eorum perpetuitas demonstretur, & Decalogus recipiatur.*

9. *Prin-*

TITULUS TERTIUS. 29

9. *Principia alia aliis esse notiora. In uno homine plura esse præcepta, sed ex omnibus unum componi ius, de quo agimus.*
10. *Quamobrem S. Scriptura opus fuerit, licet præcepta moralia sint naturaliter insita.*
11. *Qua ratione Ceteræ Gentes id quod iustum est cognoscant, et faciant, sin minus sub reatu tamen mortis peccent.*

1. **J**US Naturale Rationale est, quod naturalis ratio omnes homines donavit. Plenius ab Hugonè Grotio de iure belli ac pacis definitur, dictatum rectæ rationis, indicans actui alicui, ex eius convenientia, vel disconvenientia cum ipsa natura rationali, ineffe moralem turpitudinem aut necessitatē moralem, ac consequenter ab authore naturæ Deo talem actum aut vetari aut præcipi. Hæc quidem ille summæ eruditionis ac dignitatis vir *lib. 1. cap. 1. num. 10.* hoc igitur naturale rationale a J. Ctis nuncupatur. A Philosophis autem naturale propriè sic dicitur: Quia nempe solis hominibus ius competere contendunt. A Theologis

B

gis

gis insuper divinum non scriptum statuitur. Neque immerito, quia immediate a Divino Numine rationali creaturæ inditum est, S. S. Scripturæ per omnia congruum, atque in ea de novo revelatum, ac restitutum. A nostrorum nonnullis Gentium antiquum seu Primarium appellatur, quia omnibus Gentibus, ac rationalibus nationibus inditum est, omnesque tenet, obligatque.

2. Nimirum Conditor Universi solum hominem nobilissimum animal formavit, quia ratione informavit. Ratione scil. gubernatrice omnium, quemadmodum etiam eorum, quæ ad ius naturale, de quo proximo titulo egimus, a J. Ctis. referuntur; de qua Juvenalis lib. 5. satyr. 1 5.

————— *separat hæc nos*

*A grege Mutorum, atque ideo venerabile soli,
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis, capiendisque artibus apti,
Sensum a caelesti demissum traximus arce.*

Hinc pulchrum illud, hinc mirandum, & divinum ex luto opus; Deum scil. architectum agnoscit, & fatetur.

Deo

TITULUS TERTIUS. 27

Deo nimirum acceptum fert, quod rationis compos, quod omnium capax, atque etiam immortalitatis particeps sit. Adde quod cum ratione Justitiam naturaliter insitam habeat. Etenim Justitiam vi rationis eruit, atque ejus per eam participem se reddit. Porro rationis recto usu atque interni luminis auxilio statim intelligit, ea, quæ juris naturalis præcedenti titulo perhibita sunt, homini indistinctè quidem, ut animali, justa esse; at ut tali absque rationis discretione non utique. Intelligit enim aliud communem naturam exigere, aliud vero humanam postulare. Per eam non licere vitam transigere veluti pecora, meliorem velle, ac consequenter irrationalem exterminandam, atque adeo inclinationes naturales humano generi iniquas in gyrum rectæ rationis esse deducendas. Eò respexit Maximus. *tom. 5. Biblioth. Cæsar. 5. cap. 13.* ubi statuit, legem naturalem esse rationem naturalem, quæ captivum tenet sensum ad delendam vim irrationalem. Eam vim appetitum nuncupant: Ita nim. *recte fiet, Judice Cicerone, si ratio præsit, appetitus obtemperet.*

3. Ante utrumque Platoni haud incommodè visum fuit, ex duplici hominis natura duplicem vivendi modum resultare, & eos, qui rationem sequerentur ducem, bonam, qui naturam, malam vitam vivere. D. Paulus clarè & distinctè utramque legem & naturalem & rationalem demonstrat *Ad Roman. cap. 7. vers. 23. Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae.* Nec posset luculentior utriusque distinctio tradi: Quæ multorum hæctenus exercuit industriam atque eruditionem. Nos eam in hunc sensum accipimus. Legem in membris suis videt D. Paulus, quam & nos videmus, quæ cum membris omnibus animalibus communis est. Naturalis illa est, Animalis iusta: homini, ut homini, absque rationis moderamine iniusta, indefinenter legi mentis repugnans. Rationalis est illa lex mentis, homini propria, & cum anima rationali divinitus infusa. Cui lex membrorum ante lapsum hominis omninò subjecta erat, at post lapsum ex peccato dominari, legi mentis repugnare, & ad peccatum inclinare cepit. Miserrima quidem

TITULUS TERTIUS. 29

quidem & deploranda hominis condicio ! At ipsemet sua ipsius malitia, impulsore Diabolo, hujus mali causa fuit. & ut recte Augustinus *lib. 5. Genes. ad lit. cap. 10. motum illius legis, quæ repugnat legi mentis in membris suis habere meruit.* Ita vid. sese res habet. Animus jam corporis ergastulo ita tenetur, ut vexetur à quotidiano ejus impetu. Et cum ratione gubernante & corporis appetitu serviente homo numen quoddam videretur, ad imaginem Dei, quæ ipsa justitia, sanctitas, & recta ratio est, creatus : jam inverso status ordine, Bellua non videri tantum possit, sed utinam non esset vel peior, si non speciali gratia regeneretur. Quod, ut intelligatur, paucis per instituto expediemus. Ita videlicet sentimus ; naturam communem non desisse, sed usque suo officio fungi. Ea namque sui similem generat, nimirum, naturam homini, qua rationali creaturæ, injustam, imperfectam, corruptam, malam, ab omni parte peccatis vitiisque miserum in modum obnoxiam. At verò natura rationalis, nobilissima illa, homini qua tali propria, justaque, degenerata est, &

corruptioni communi per lapsum & primi hominis malitiam subjecta est: eoque ut regeneretur, seu resuscitetur aliâ generatione, non carnali, seu naturali, sed cælesti ac supernaturali, alio patre, aliâ matre, alio filio, alio homine, & verè ac perfectè rationali opus est.

4. Quæ quidè generationes sic inter se differunt. Per naturalem mortales simus, per supernaturalem Immortales, æternitatisque capaces redimur. Per eam cum Diabolo communicamus, Diabolo proprii. Per hanc cum Deo ratiocinamur, Deo sacri sanctique. Per eam mundi, carnis, membrorumque servi. Per hanc Domini. Per eam à Diabolo vexamur. Per hanc Diabolum vexamus. Per eam demum summum malum, per hanc summum bonum nobis adjicitur. Sed quale summum bonum? DEVS. at quo auctore? Deo PATRE. quo medio? Dei FILIO. qua gratia? Dei SPIRITV. qua matre? Dei VERBO. quæ clarius non explicabimus, quia alia nobis conveniunt, & illa Theologis ex professo. ad nostra pergimus. Juris

TITULUS SECUNDUS. 31

Juris naturalis rationalis duo sunt summa capita. Quorū primū est, *diligere Deum creatorem suum*. Secundū est *diligere Proximum aequè ac seipsum*. Quæ quidem juris divini, quod Sacris nostris expressum est, summa capita sunt, sed non eo minus juris etiam naturalis rationalis summa capita constituuntur. Nam quemadmodum primum primæ tabulæ pietatem in Deum, alterum secundæ tabulæ justitiam in Proximum continet: ita etiam jure, de quo impresentiarum agimus, primum præcepta continet circa officia Deo primariò debita: alterum verò ea, quæ proximò naturaliter debeamus, complectitur. Neque hic quispiam rectè dixerit scripturam impedimento esse, qua illud vestitum est, hoc minime: quoniam ad esse juris scriptura nihil confert, licet ad bene esse utcunque proficit. Quinverò, si expressam Dei voluntatem in jure naturali rationali, ejusque præceptis quispiam quærat; Deum cordibus hominum jura sua impressisse ipsissimæ Sacræ litteræ unicuique testimonium perhibet. Quæ causa fuit, ob quā Gratianus

in jure Canonico *distinct. 1. §. humanum.* Jus naturale illud esse existimavit, quod lege & Euangelio continetur. Isidorus e converso leges divinas natura constare autumavit. *lib. 5. Etymolog. c. 2.* Augustinus eodem fermè sensu nullam animam esse contendit, in cujus conscientiam non loquatur Deus; *Quis enim, inquit, legem naturalem in cordibus hominum scribit nisi Deus. lib. 2. de sermone Domini in monte.* Protagoras cum sentiret in se, ac videret in aliis virtutum ac justitiæ semina; Ea tamen ab homine primariò non profluere, sed à Divino quodam Numine proficisci ex iisdem principiis certò crederet, finxit Jovem per Mercurium Justitiam ad Mortales adducere. Ex iisdem Socrates, humanæ sapientiæ terrestris illud oraculum, concludebat virtutem doceri non posse, cum illius cognitio natura esset ingenta, atque insita hominibus. Audiamus hic pro nostris Tertulliani verba *adversus Iudeos cap. 2. Ante legem, inquit, Moysi scriptam in tabulis lapideis legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & a Patribus custodiebatur. Nam unde Noë justus inventus est, si non illum*

TITULUS TERTIUS. 33

*lum naturalis legis justitia precedebat ? unde
 Abraam amicus Dei deputatus , si non de
 equitate , & Iustitiâ legis hujus naturalis.
 At ne de patribus solum affirmare vi-
 deamur, de Gentilibus etiam, Paganis,
 omnibusque Noachidis D. Paulus rem
 manifestam reddit. Cap. 2. vers. 14. ad
 Roman. Verba ibidem relata, cum no-
 tissima sint brevitatis causa non adde-
 mus. Idem ferè Hieronymus in Iesa-
 iam lib. 8. Chrysostemus. in orat. 2. ad
 Popul. Antiochenum. Ambrosius in Psalmo
 104. Suarez de legib. lib. 1. cap. 3 & alibi.
 Molin. de Iustit. & jure tract. 1. disput. 3.
 Alphons. a Castro. de legib. pen. lib. 2. cap.
 14. Vasquius Controvers. illustr: lib. 1. cap.
 29. §. 14. aliique pluribus astruunt. Sed
 quid pluribus opus est ubi rerum testi-
 monia adsunt. Annon Cain Fratricida
 ante legem scriptam ex lege non scrip-
 ta, & naturaliter insita cognovit & ma-
 lefactum suum & pœnam ejus. Genes. cap.
 4. vers. 13. 14. An Pharaonem crimina
 sua lege naturæ cognovisse malè tra-
 dit Hieronymus ? Epist. 151. ad Algas.
 quest. 8. Annon dixit natura iudice, Do-
 minus justus est, ego autem & Populus
 meus impy. Exod. cap. 9. v. 27. Gregorius*

moral. lib. 2. sic vixi, inquit, ut accusatorem exterius non timerem: Vtinam sic vixissem, ut intra me ipsum accusatorē conscientiam non haberem. Nimirum conscientia humana opus illud rectæ rationis vel invito homine testatur bene an male quis fecerit. Quippe principia, eorumque notitias divinitus insitas habet, quarum mysterio & ministerio bonum à malo, æquum ab iniquo atque adeo humanę forti justum ab injusto dijudicat. Monemus tamē ad abundantio rem cautelam, non esse negandum, quin fidelibus ante legem Mosis non tantum per lamen naturale, sed & per revelationem supernaturalem lex illa tradita sit. Quemadmodum ex sacris nostris satis superque constat.

6. Post hæc verò si quis id quod humanę forti justum sit, cujus principia seu notitias omnibus hominibus divinitus infusas esse & naturaliter insitas putamus, ultra à nobis quærat? tribus verbis ei satisfieri potest, vid. cum Simonide *Debitum cuique reddere*, Vel cum J. *Ctis suum cuique tribuere*: Deo scilicet venerabilem Amorem, Proximo mutu-

tuum:

E TITULUS TERTIUS. 35

tuum: Juxta id, quo Christus voluntatis Paternæ dictator perpetuus totam legem & Prophætas complexus est. Notum est, quod continetur *cap. 22. vers. 37. Mathæi*. Non igitur male nostro quidem judicio Augustinus Justitiam eam virtutem esse voluit, quæ sua cuique distribuit. *lib. 19. cap. 21. de Civit. Dei*. Nec minus congruè Philosophus dixit, Δικαιοσύνη ἐστὶ ἀρετὴ ψυχῆς διασπύληκτὴ καὶ ἀξία quod Cicero probe exprimit, *lib. 1. de Offi.* ut pro dignitate cuique tribuatur; id enim putat esse justitiæ fundamentum, quemadmodum revera est.

7. In quibus autem consistat eâ contributio mortalium major est difficultas: si tamen id ex lege naturali pro nostro, ut nunc statu obscuro, & quadantenus incognitum sit; Ex lege morali, quæ sacris nostris contenta est, Dei gratia unicuique perspicuum est. Etenim ex ea clarè ac distinctè docemur, Deum venerari, Parentes colere, honestè vivere, temperatè sese gerere, bona prosequi, non pejurare, non concupiscere aliena, alteri facere

quemadmodum quisque sibi fieri velit, alterum non tantum non ledere, sed unicuique etiam omni modo prodesse, atque adeo injuriam, vim, fraudes, & similia odisse, & generaliter ea exercere, quæcunq; ad bonitatem, æquitatem & justitiam moralem pertinent. Quæ quidem ea sunt, quæ decalogo nostro continentur: quæque non tantum generaliter in sacris traduntur, verum etiam singularim & specialiter explicantur propositis casibus ad captum, & ratiocinium humanum accommodatis. Hisce præceptis omninò conveniunt ea, quæ ex Râbbinis & Talmudicis tradita aliquando observavimus, quæque ab iis Jura universalis Noachidarum, seu filiorum Noachi, vel præcepta Naturæ appellantur. Quæ omnes Gentiles, & Paganos obligare scribunt hoc ordine,

1. Non colere Idola.
 2. Benedicere Deum.
 3. servare Jus publicum.
 4. cavere ab incestu, alioque nefando coitu.
 5. non fundere humanum sanguinem.
 6. non rapere aliena.
 7. Non tollere membrum de animali vivente.
- Atque hæc ex communi Talmudico-

TITULUS TERTIUS. 37

rum, hoc est, tam Theologorum, quam J.ctorum apud Hebræos, mente, ac sententiâ confirmantur. Videatur de iis Doctissimus vir Zeldenus, qui ea præcepta præter omnes alios egregiè explicat, ac confirmat in libris quos non ita pridem de jure Naturali & Gentium juxta disciplinam Hebræorum edidit. Nos Itidem cum eo aliisque Talmudicis, ac recentioribus Theologis ac J. Ctis existimamus, præfata præcepta Moralia, & jura seu Hebræorum decalogi, seu Noachidarum universalis, seu naturæ dictamina omnium, aut ex naturalis rationis lumine, aut ex recto rationis usu manifesta esse omnibus hominibus: atq; adeo omnes tenere & obligare contendimus: eademq; esse præcepta, ad quæ in omnes partes vita specialis ratiocinantium dirigenda est.

8. Diximus ea, quæ ad bonitatem, æquitatem, & justitiam moralem pertinent; ne quis existimet, nos omnia, quæ sacris nostris continentur ad jura naturalia rationalia referre, licet ab iis omnia participant, veluti jura Cæremonialia & Judicialia seu Forensia:

Quæ

Quæ universalia dici nequeunt, quum universo generi humano nec per naturam, nec per scripturam data sint, nec semper etiam, perpetuo, aut necessario omni humano generi bona & æqua sint. Quod vel ex eo manifestum est, quod Judicialia utcunque exigente ratione Politica, Cæremonialia ante Christum aucta & mutata, & per Christum omnino sublata fuerint. Cum tamen ea, de quibus hætenus, semper ac necessario bona & æqua, atque adeo immutabilia fuerint, & per Christum confirmata usque manserint: Quemadmodum illud ex sacris, ita etiam ex ratiocinatione humanâ non difficulter colligi potest. Jura namque moralia, scil. naturalia rationalia, seu universalia, ex parte objecti intrinsicam habent necessitatem, & continent ea, quæ intrinsecè bona & æqua sunt, ac per se homini, ut rationali creaturæ, necessaria, proindeque immutabilia. Quod enim est necessarium, perpetuum est, ac consequenter immutabile. Jura verò Cæremonialia ac Judicialia econtrà

TITULUS TERTIUS. 39

contra ex parte objecti extrinsecam habent necessitatem. Continent enim ea, quæ extrinseca ratione bona sunt, ac non per se, sed aliunde necessaria, ac consequenter imperpetua, & ratione ac necessitate mutata, mutabilia: ac proinde ad omnes gentes non pertinent, minus per omnia sæcula: cum singularem quandam condicionem horum illorumve duntaxat hominum, non universalem omnium, nec naturam ipsam humanam, ac rationalem concernant. Ex quo facile dignoscitur, quicquid decalogo continetur, & morale vulgò dicitur, necessariò esse de jure naturali rationali. Quoniam nihil eo continetur, quod non est necessarium rationali creaturæ ad finem suum consequendum. Quapropter ad omnes gentes & per omnia sæcula pertinet. Quum non singularem condicionem horum illorumve hominum, sed naturam ipsam humanam concernat, ejusque finem tam proximum quam remotum: nec tantum bonum internum primario, verum etiam externum in necessariam consequentiã.

Quæ

Quæ causa extitit, ob quam ab omnibus hominibus, etiam Gentilibus, & Ethnicis intelligentioribus, quoad substantiam, non approbationem solum, sed & venerationem extorserit: dū viderent eum à recta ratione ac ratiocinatione humanâ solidè confirmari.

9. Deinde diximus, quæ aut ex naturalis rationis lumine, aut ex recto rationis usu manifesta sunt omnibus hominibus: Quoniam jura ac præcepta naturalia rationalia, quamvis omnia omnibus naturaliter insita, alia tamen aliis notiora sunt, ac fiunt. Quædam enim inter ea discursu aliquo, alia majori indigent. Sic præcepta decalogi juris naturalis, de quo sermo est, esse, indubitatum est apud omnes, si quid nobis credatur, authore Suare *lib. 2. cap. 7. de legib.* & tamen non continent principia per se nota. Notissima ac summaria duo vulgo constituuntur, *Deum Cole,* & *Tibi quod fieri non vis alteri ne feceris.* Quæ vi rectæ rationis, & ad quæ, & ex quibus per discursum vel majorem vel minorem cætera deducuntur omnia. Nec tamen eo minus omnia ad ius naturale

TITULUS TERTIUS. 41

urale rationale referuntur : quoniam
discursus aliquis non excludit veram
naturalem præcepti necessitatem,
auctore eodem Suare *lib. 2. cap. 17. nu. 3.*
de legib. Atque ita deinceps non repug-
nat in unoquoque homine plura esse
præcepta naturalia, at vero ex omni-
bus unum componi jus, quod naturale
rationale dicitur. Rationem haud in-
congruè mutuari licet a Thomâ, cujus
fundamentum est in reductione om-
nium præceptorum naturalium ad u-
num primum principium, in quo om-
nia præcepta uniuntur. Vel si quis ma-
lit ex regulâ Basilii statuentis ordinem
esse in divinis mandatis. Unum pri-
mum esse, Dilectionis. nim. Dei, aliud
secundum esse, dilectionis Proximi, quod
principiis ante à nobis positis convenit.
Nisi & secundum primo etiam inesse
quis velit, quod omnino per nos lice-
bit.

10, Atverò dubium cuiquam vi-
deri posset, si jura moralia sint natura-
lia, & cordibus omnibus hominum
naturaliter insita vi animæ rationalis,
atque adeo immediatè artificio divi-
no, **Quamobrem sacrâ Scripturâ opus**
sit?

fit ? adhæc quamobrem antiquitus crebra illa promulgatione opus fuerit ? atque etiam num earum prædicatione mortales indigeant ? Cui respondemus , Quod si homo in glorioso integre naturæ & rationis statu permanisset, nullâ sane Scripturâ, nulla juriû expressâ promulgatione , aut renovatione, nulla denique prædicatione opus fuisset: cum nobilissimam eorû notitiam, atque insuper observationis perfectionem supernè naturæ suæ insitam haberet. At per lapsum naturâ corrupta, degenerataque , si non omnimodâ, saltem perfectâ omnium cognitione atque observationis habitu, & se & omnem posteritatem orbavit. At Deus infinite misericors Populo suo jura sua restituit , quemadmodum passim in sacris nostris unicuique fas est dignoscere ; non tamen ita fecit Genti ulli , ut ipse protestatur. Quocirca nullibi recta ratio , ejusque principia & præcepta, pura , completa , & omnibus partibus absoluta reperientur magis , quam in S. Scripturâ : Ita enim & ab eo vel nullo erant renovanda ac restitutienda. Quod Prophe-
tam

TITULUS TERTIUS. 43

tam Regem neutiquam latuit, quum precaretur Deum eum in modum, *Doce me rectam rationem, & scientiam. Psalm. 119. vers. 66. Bonus es & beneficus, doce me jura tua. Psalmo eodem. vers. 68.* ac similia innumeris locis.

II. Denique ex his aliud dubium videri potest, Quam ratione aliarum gentes quibus sacrosancta Dei jura denuo non contigerunt, bonum, æquum, justum, atque adeo rectæ rationi consentaneum cognoscant? faciant? vel si nec cognoscant, nec dignoscant, nec faciant, sub reatu tamen mortis peccent? Quæ res habet difficultatem; sed sciendum est superesse etiamnum reliquias quasdam rectæ rationis, semina virtutum non omnia penitus esse eradicata, ac demum proflare opera Dei immensa, & unicuique mirabilia Optimi Maximi effecta ob oculos versari: ex quibus immensum illum Deum omnium Autorem & Creatorem cognoscere possunt, eoque ad eum colendum, laudandum, ac venerandum omnino obligantur. Id quod propter

propter rudiores affirmare non aude-
remus, nisi tot Gentium volumina,
Ethnicorum adagia, Saracenorum
monumenta, tot denique Christiano-
rum sacra profanaque idem adstrue-
rent: atque hic potissimum D. Pau-
lum authorem haberemus. *Cap. I vers. 20.*
et 21. ad Roman præter: d. cap. 2. vers. 14. ad
eosdem. Adde quod Deus insuper di-
versissimis modis, rationibus & argu-
mentis notitiam sui jurisque sui toti
mortalium generi impertiatur. Quâ
ratione illi quidem Mortales, qui post
hæc Deum debitè non glorificant, non
venerantur, non adorant, miseri qui-
dem sunt & deplorabiles; at tamen
non excusabiles: quoniam auctore
Deo Deum cognoscunt, & cooperante
Diabolo sibi tribuunt quod solius
Dei donum est, & singulare beneficiû.
At de his Theologi ex professo. Nos
solummodo, (quemadmodum eruditus
lector advertit) per obliquam, licet
non minus necessariam consequen-
tiam, atque ex incidenti pro instituti
ac materię exigentiâ. Ad propria jam
pergimus.

TITULUS QUARTUS

De Jure Gentium.

1. *Jura humana quatenus justa . necessa-
ria esse. Alios ac diversos fines habere,
quam divina.*
2. *Jura humana vel Gentium esse vel Civilia.*
3. *Quid sit Ius Gentium.*
4. *Differentia essentielles inter jus Gentium
& Ius Naturale rationale.*
5. *Jurisdictionum duo summa Capita & Ca-
pitum Ordo.*

HActenus de iis juribus eorumque
præceptis, quæ immediatè a Di-
vino Numine proficiuntur.
Sunt etiam alia, quæ ab ipso homine
ortum habent, & tamen inter jura
commemorantur, videlicet inter ea, ex
quibus id, quod justum est ritè dignos-
citur, & debitè determinatur.

1. Inter hæc non immeritò di-
stinctionem facimus, quandoquidem
in divinis major perfectio est, & hu-
mana divinis comparata injusta ferè
videntur, neque alia ratione justa sunt,
nisi

nisi quatenus a perfectione divinâ participant. In quem finem necessum est, ut humana per divina ratificentur, seu per rationem naturalem, quæ divini juris pars est, approbentur; ne contraria sint, vel repugnantia, quanquam non per omnia ac in omnibus similia; non enim obstat disparitas quædam ex ratione ac necessitate humanâ frequens, dum & ipse Deus eam & approbet passim, & omnino considerandam esse ubique præcipiat. Non quidem absolute (ne quis hoc carpat) sed facta suppositione condicionis humanæ, & Societatis naturalis mortalium. Neque id cuiquam mirum videri potest, quum jura divina ac humana diversos fines habeant, ac disparēs terminos, non naturâ, non ratione, sed ordine. Quemadmodum apparebit ex iis, quæ sequuntur. De quibus quid Imperatori Leoni visum fuerit, ex principio constitutionis ejus lxxxiiij conjicere licet, ubi ad confirmandas in mutuo usuras trientes præfatur, quod hic appositè usu venit, videlicet, *Si à spiritus legibus ita se mortale genus regi sineret, ut humanis præceptis nihil indigeret,*

id

TITULUS QUARTUS 47

id vero & decorum & salutare esset: ac quoniam se ad Spiritus sublimitatem elevare, divinaeque legis vocem amplecti non cuique est: ac verò quos huc virtus ducat numero valde pauci sunt: Bene sese adhuc res haberet, si saltem secundum leges humanas viveretur.

2. Necessitate igitur exigente homines quaedam jura sibi constituerunt, quæ complectuntur vel bonum universale omnium, vel particulare quorundam. Illa jura gentium dicuntur, hæc civilia nuncupantur. Illa ratio naturalis inter omnes peræque homines constituit: hæc ratio cujusque civitatis propria inter omnes ejusdem civitatis socios constituenda suavit. Utraque necessitate humana postulante constituta sunt, & beneficio naturalis luminis, atque ex vi rectæ rationis insita profluxerunt. De his Gajus noster in *L. omnes populi* 9. *D. de Iustit. & jur.* Omnes populi, inquit, qui legibus & moribus reguntur partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur. Nam quod quisque populus ipse sibi jus constituit, id ipsius proprium civitatis est: *quod*

Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes per seque custoditur. Vocaturque jus Gentium, quasi quo jure omnes Gentes utuntur. Cui convenit. §. 1. ut et 2. Inst. de jur. Natur. Gent. ac Civil.

3. De Jure Gentium primo videamus, cum Civili & universalius sit, & antiquius dici possit. Illud est, *Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit usque exigente et humanam necessitate.* Nimirum, quod rationis discursu, ac ratiocinatione hominum, multo rerum usu, variaque necessitate humanæ conditionis, & statu Societatis exigente, ab hominibus introductum est, atque ob evidentem per omnia naturalem æquitatem atque utilitatem de tempore ad tempus in Gentium usum moresque pervasit. Quocirca omnino cavendum est, ne confundamus ius gentium, ut propriè ita dicitur, cum præfato jure naturali, quod jus Gentium antiquum seu Primarium ab interpretibus nostris dicitur. Nam toto cælo inter se distant. Quod ut palam fiat, necessarium nobis visum fuit breviter notare, quemadmodum inter se

TITULUS QUARTUS. 49

se differant. Principalis, & ex quâ cæteræ dependent, differentia (Scholastici etiam & Casuistæ in eo nobiscum sentiunt) hæc est, quod ius naturale præfatum continet conclusiones morales ita necessarias, ut etiam nullâ humanæ societatis suppositione factâ facillimè atque evidenter sequantur ex principiis naturæ humanæ seu rectæ rationis, quæ informat eam; quæ tamen principia ad jus gentium (ut proprie nunc tractatur & secundariû vulgò dicitur) non pertinent. Illud enim alias non naturâ, non rectâ ratione, sed necessitate humanâ diversas conclusiones complectitur: Quæ quidem sequuntur ex principiis rectæ rationis necessariò, sed tamen non simpliciter, non absolutè, at suppositâ societate humana, & consideratis circumstantiis ac requisitis ad conservationem ejus necessariis. Hinc apparet, quamobrem jus naturale, de quo supra, sine discursu vel facillimo innotescat; jus vero gentium per plures illationes, easque difficiliore colligatur, quemadmodum inter cæteros existimavit a Soto de Justit. &

C

jure

jure. lib. I. quest. 5. art. 4.

4. Ex quo deinceps colligimus jus Gentium distare à naturali rationali. *Primo.* Quod naturale rationale immediatè à Deo, Gentium verò ab homine oriatur. 2. Illud divinum, hoc humanum dici possit. 3. Illud natura, seu ratione naturali, constet, hoc verò ratiocinatione humana, & moribus introductum sit. 4. Illud absolutè ac per se necessarium sit, (videlicet posito homine, alioquin nihil in rerum natura necessarium per se dici potest, cum ea necessitas soli Deo conveniat) hoc verò non utique, sed posito præter hominem extrinseco quodam societatis, atque in ea utilitatis ac necessitatis statu. 5. Consequenter illud versetur circa prima principia rationis, & ex iis conclusiones morales faciliores, ac absolutè necessarias. Hoc autem, circa secunda principia, & conclusiones ex ejusdem quidem rationis præmissis deductas, sed difficiliore, auxiliares, nec per se ita necessarias. 6. Illud ignorari non possit, quia per se, hoc est, rationis naturalis atque insitæ
myste-

TITULUS QUARTUS. 51

mysterio ac ministerio notum ; hoc
 quandoque possit , quia per se incog-
 nitum est. 7. Illud obliget prima-
 riò ac per se in foro Poli & Conscien-
 tiæ, hoc Primario ac per se in fore fori.
 Cuius rei ratio perspicua est, quoniam
 illud versatur primariò circa bonum
 internum, animæ scil. salutare : hoc
 vero primario circa bonum externum,
 salutis nim. publicæ & tranquillitati
 Societatis humanæ adæquatum. Cu-
 jus suprema passim & conveniens jurè
 naturali ab ipso etiam Deo habetur
 consideratio, & ratio. 8. Ac de-
 mum, illud ut sanctè ac piè viva-
 tur datum sit, hoc ut commodè at-
 que idoneè vivatur introductum sit.
 Non placet cum plerisque nostrorum,
 etiam Theologorum hic distinguere,
 quod naturale sit præceptivum, at
 gentium jus permissivum. Quoniam
 ea non videtur aliqua, nedum essen-
 tialis, differentia. Nam etiam in ipso
 jure naturali (ut quivis nobiscum fa-
 teri cogitur) sive morali divino, multa
 non expressim præcipiuntur, sed per-
 mittuntur. Atque e converso in jure
 gentium plurima præcipiuntur a recta

naturali, ac sociali ratione, quæ juris naturalis præcipua & præcipiens pars est. Pariter censemus de jure naturali rationali per se, ut etiam de jure gentium per se, & quatenus tale, nihil debitum vel licitum præcipiendo, vel indebitum, aut illicitum vetando fieri: non magis quam bonum & malum, æquum & iniquum, justum & injustum, verum & falsum naturam suam exuere posset per permissionem, negationem, præceptionem, aut prohibitionem. Quod similiter de jure quocunque etiam civili affirmare nihil dubitamus: Præterquam in quibusdam adiaphoris, quæ à voluntate eorum determinanda pendent, quibus juris condendi justa ac legitima potestas est. Hæc namque ex eorum arbitrio vel præcipiendo, vel vetando, vel permittendo, licita vel illicita fiunt, & justa nuncupantur. In iis enim adiaphoris usu venit, quod de Principibus viris dici solet,

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.

5. Ex prælatis satis superq; apparet jus gentium, continere ea, quæ ad bonum commune totius societatis humanæ

TITULUS QUARTUS. 53

manę necessaria sunt , & circa ea sedulò versari. Eorum vero duo summa capita vulgo constituuntur, Quorum

Primum est res dividere.

Secundum, Punire fontes.

Qui quidem capitum ordo nobis placuit , non qui plerumque ab interpretibus instituitur. Quoniam , licet punitio fontium absolutè , ac per se natura prior sit , ratione tamen explicandi juris gentium posterior est. Nec enim in explicatione juris gentium ea tractatur punitio , quę juris naturalis est : sed ea, quę Iurigentium est, videlicet , quę à ratione sociali ac naturali hominum , usu exigente , ac statu hominum exoptulante omnibus gentibus bona & æqua visa fuit, atque ad eo ad statum perfectioris societatis constituendum ac conservandum necessariò superinducenda fuit.

C. 5

TITU-

TITULUS QUINTUS

De Rerum dominio, Appropriatione, discretione, & acquirendi modis ex Iure Gentium.

1. *Dominium ex quo jure proflexerit.*
2. *Appropriatio naturalis per occupationem.*
3. *Communio Primæva. Quid id quod dicitur, jure naturali omnia esse communia.*
4. *Prima distinctio familiarum & rerum per occupationem.*
5. *Status rerum naturalis post occupationem primævam. Quale jus retinendi ac defendendi præoccupatum. Hinc furtum naturali jure prohibitum.*
6. *Appropriatio rerum ex jure Gentium. Dominiorum discretio. Origo Primi capitis, RES DIVIDERE.*
7. *Meum & Tuum, eorumque effectus. usus, necessitas. origo.*
8. *Divisionem Iurisperitorum concordia humana non refragari.*
9. *Resp. Platonis. Lacorum Communio.*

TITULUS QUINTUS. 55

10. *Quare modi acquirendi, transferendi, & conservandi domini instituti, & confirmati fuerint.*

DE Rerum dominio, appropriatione, ac discretionem primo dicemus. Atque adeo ab origine omnia repetemus, ut innotescat, quemadmodum orbis terrarum paulatim in proprietatem iverit, qua ratione res creatæ cujusque propriæ factæ sint, ac demum. qua necessitate discretæ fuerint.

1. Primo quidem quod dicitur rerum divisionem, ac dominiorum discretionem ex jure gentium profluxisse, verum esse putamus, atque indubitatum. At vero ob id non est putandum, dominium ipsum ex hoc jure Gentium ortum suum habere; vel etiam initio generis humani rationem discretionis hominem latuisse: nam ex eo sequeretur dominium ab homine ortum habere, ac potestatem discernendi res humanas ab homine profluxisse, quod dementissimum esset credere. Verum enimvero hoc dicendum est, dominium, & potestatem de eo disponendi

à Deo cum jure naturali rationali proditam esse; Nec tamen initio gentium nationumque humanam necessitatem discretionē exposulasse quemadmodum postea. Vel si quis malit jus naturale rationale jus Gentium appellare (Primum sc. cum nostris) dicendum erit dominium ex jure gentium primario ortum habere, sed ex secundario, de quo nunc agimus, discretionem sortiri, atque ex jure cujusque gentis proprio, Civili scil. de quo postea agemus, absolutam certitudinem accepisse. Enimverò quantum ex sacris & profanis docemur, dominium, seu jus illud, quo quæque res nobis propria est, cum homine natum est, & homini datum est. Ideoque a Connano divortium facimus, qui existimat naturam possessionem & usum tantum dare, non vero dominium. *Comment. lib. I. cap. 6. num. 9.* Etenim Deus statim a mundo condito, cum hominem creare statuit, simul etiam cum omnium rerum dominum constituere proposuit: & cum hominem jam creasset, ei jus dedit in omnes res creatas infra naturam hominis.

TITULUS QUINTUS. 97.

nis. *Genes. cap. 1. vers. 26. & seqq. Psalm. 8. vers. 7. & alibi.* Deinceps quemadmodum Primus homo in primordio mundi omnium Dominus factus est. sic etiam post diluuium in restauratione mundi, generisque humani, Noach & filii eius pro indiviso $\chi\epsilon\theta\epsilon\acute{\iota}\omega\nu$ $\chi\rho\eta\sigma\mu\delta\nu$, Dei donatione omnium rerum, (extra hominem) domini sunt constituti. *Genes. cap. 9. vers. 1. 2. 3.* Ex quo libertas illa, quam rationalem vocant, à Numine Divino specialiter indulta dicitur: Cui postmodum pro rerum naturalium ratione, pro causarum civilium varietate, pro circumstantiarum exigentia, ac demum per societatis humanæ necessitate, ac utilitatis publicæ privatæque consideratione diversimode derogatum fuit. Quemadmodum patebit ex sequentibus.

2. At cum initio generis humani, latissimus esset terrarum campus, copiosissima omnium rerum affluentia, exiguus autem hominum numerus; per se patet nullam extitisse humanam necessitatem, quæ hominem ad discernenda rerum domi-

nia impelleret. Unusquisque jure proprio ac merito naturali ad suos usus occupavit, quæcunque communis natura ad vitam sustentandum produceret, & ut poëta

*Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponse tulere sua, carpsit.*

Ratione tamen naturali ea cujusque propria constituyente, quæ quisque jure suo in communione occupat ad necessitatem. Etenim, quemadmodum Cicerone judice, Theatrum licet commune sit, recte tamen dicimus eum locum ejus esse, quem quisque præoccupaverit: Ita etiam, Tholosano nostro judice, in mundo rerumque natura, licet communis esset, non adversabatur jus, quo minus suum cuique occupantis esset. Naturalem rerum statum pulcerrimè depingit Isidorus *lib. 5. Originum*, atque ex eo Gratianus in jure Canonico *distinct. 1. §. Jus naturale*. Ubi jus naturale volunt esse commune omnium nationum, eo quod ubique instinctu nature, non constitutione aliquâ hominum, communis omnium sit possessio, una om-

niuum

TITULUS QUINTUS. 59

niam libertas, & acquisitio eorum,
quæ cælo, terrâ, marique capiuntur.
Quod Seneca Tragicus exprimit in
Oclavia. art. 2.

————— *pervium cunctis iter,
Communis usus omnium rerum fuit.*

3. At non abs re quæret hic aliquis,
quid particularius de communione
illâ primævâ nobis videatur? & sane
si quid nobis credatur, quæcunque
de figurata aurei sæculi communione
penes Poëtas, penes Philosophos
J. Ctos, aliosque ubique leguntur, ea
non nisi poetico. i. ficto ac figurato
modo accipienda sunt. Enimverò
unusquisque nobiscum expendere po-
test, quamdiu illa, si fuerit unquam
vel usquam, communio duraverit.
Præsertim quicumque hominis post
lapsam naturam, & historiam quâ
sacram quâ profanam perspectam ha-
bet. Quippe primis hominibus Caino
agri & fata sua, Abeli pecora & pas-
cua sua atque in individuo propria
fuere. Adhęc unumquemque eorum
Domino ex suo obtulisse perspicue
constat, ex *cap. 4. Genes. vers. 2. 3. 4.*

Quamobrem jure meritoque cense-
mus, hoc, quod dicitur et ubique pro-
stat, *jure naturali omnia esse communia*, ita
accipiendum esse, vid. omnia in crea-
tione, & naturali ortu primævoque
statu, huic illive in individuo distincta
& propria non esse, sed pariter ac
communiter omnibus hominibus.
At postmodum justissimè primò
occupationem, ac post deinde per
divisionem singulorum in individuo
facta esse. Docuit huic quoddam si-
mile Scotus *in 4. distinct. 15. quest. 2.
art. 1.* Nimirum præceptum juris na-
turalis quidem fuisse, quo omnia
fuerint communia: sed illud post-
modum multiplicatis hominibus vim
amisisse. Nec tamen id minus rectæ
rationi conveniens fuisse, quoniam
non amplius expediebat humano ge-
neri res esse communes. Scotum ta-
men Dominicus Soto redarguit hæc
ratione, quod jus naturale immuta-
bile & semper bonum sit, nec lege
humana tolli possit *lib. 4. de Justitia
quest. 3. art. 1.* Soto tamen pro Sco-
to Azorius respondet, hujusmo-
di præceptum ad tempus obligasse

TITULUS QUINTUS. 87

tantummodo, vid. tantisper donec
 cōpisset genus humanum augeri &
 multiplicari. Sed omnium optime
 nostro quidem sensu, hac de re cen-
 suit Thomas in 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 2.
ad 1. Cujus verba si a nostris, a sensu
 saltem non discrepant: *ad primum ergo*
dicendum, inquit, quod communitas rerum
tribuitur juri naturali, non quia jus naturale
dicat omnia esse communia: sed secundum
jus naturale non est distinctio possessionum
sed magis secundum humanum conditum,
quod pertinet ad jus positivum, ut su-
pra dictum est. Unde proprietas posses-
sionum non est contra jus naturale, sed juri na-
turali (Nota) superadditur per adinven-
tionem rationis humanæ.

4. Videlicet crescente paulatim
 hominum numero in familias genus
 humanum distinctum accepimus ex
 ca. 7. 10. *Genes.* Et cum post deinde pro-
 pagata, & multiplicata sobole occu-
 patum solum possessoribus ad victum,
 amictum, habitationem, uno verbo, ad
 alimenta non sufficerent, pars eorum
 alibi alias sedes querere coacti fuerunt,
 ratione ita discernente, atque huma-
 nę societatis conservandę necessitate
 secessio-

LIBER PRIMUS.

secessionem exigente. Hâc fere necessitate Loth & Abraam a se invicem secesserunt. *Genes. cap. 13. vers. 6.* Eadem Esau migravit a fratre suo. *Genes. cap. 36. vers. 6. & 7.* Unde etiam illud Eustatii Alexandrini emanavit in Hexaemero de Noachidis illis primævis, *ἕκαστος πρὸ πρῶτον γλῶσσοις ἀλάμβανεν.* hoc est, *unusquisque terram sibi primo obviam occupavit.* Cui affine illud Iosephi de Iapetidis locuti & Europa, *ὡς ἔτυχον καὶ ἀλαμβάνοντες ἢ μηδενὸς παραποιήσαντες:* Hoc est, *quam occuparunt etiam nemine ante ibi sedes habente.* Iuste tamen occuparunt, quia jure ac merito naturali, Sic enim existimat Gaius noster in *l. 3. D. de acquir. rerum dominio.* *Quod enim nullius est id ratione naturali occupanti conceditur.* Atque id est, quod Nerva filius dixit, *dominium rerum ex naturali possessione cepisse.* ut refert Paulus J. Ctus in *l. 1. §. 1. D. de acquir. vel amitt. possess.* ex quo demum factum est ut orbis terrarum paulatim in proprietatem averit *Occupatione.* etiam iuxta Talmudicorum receptissimam sententiam, quia

TITULUS QUINTUS. 63

quã penes eos obtinuit, *quicumque prius occupaverat Dominum factum esse.* Quemadmodum id pluribus confirmat Rabbi Maymonides ex ratione præfatę sententię de jure Noachidarum naturali, nempe, *quod nemini occupatum est, occupanti concedi.* Halach, Zachia, Vemithma, Cap. 1. & pluribus locis alii, quos refert doctissimus ille de jure naturali & gentium iuxta disciplinam Hebræorũ scriptor Seldenus lib. 6. c. 4. Ubi itidem ostendit, ius acquisitionis penes Talmudicos in deperditis & derelictis, item profelytorum bonis vacantibus (Profelyti erant, quorum legitimus hæres non existerat, quod non raro, sed sæpe contingebat) cæterisque similibus, quę videri possunt ab iis, quibus ea maiori usui esse possunt, quam hoc loco nobis. ad nostra pergimus;

5. Videlicet, Post distinctas & per orbem terrarum diffusas familias, fructuum nihilominus adhuc, pecorum etiam, imo terrarum pascuarum communio aliquandiu duravit: eaque si non inter omnes homines ob distantiam locorum, saltem inter vicinos usque mansit. Eunt tamen in modum,

(quem-

LIBER PRIMUS.

(quemadmodum ex antedictis colligi potest) ut quęcunque eorum quiscquam ex communione occuparat ad necessitatem, communia esse desinerent & cederent occupanti eò jure, ut absque injuriã ab eodem auferri non possent. Huic sententię convenit id, quod Hugo Grotius de hoc puncto sentit. *lib. 1. cap. 3. de jur. Bell. ac pac. etiamsi, inquit, dominium quod nunc ita vocamus, introductũ non esset, vita, membra, libertas sic quoque propria cuique essent, ac proinde non sine injuria ab alio impeterentur, & ea quę longè lateque pro subjecto sequuntur, ut, Sic & rebus in media positis utiq; quantum natura desit erat eis adsumere jus esset occupantis, Quod jus qui ei eriperet faceret injuriam.* Eò fermè respexit Quintilianus declamat. 13. ubi inquit, *sin verò hac sit condicio, ut quicquid ex his in usum hominis cecisset, proprium sit habentis; Profectò quicquid jure possidetur injuria auferitur. Quo tamen jure id, quod præoccupatum est, possideatur, retineatur, ac defendatur, penes Tholosanum quandoque legimus, nim. Tandem terrã per se uberri- me omnibus minime producente multiplicato genere humano necessarium fuit*

TITULUS QUINTUS. 65

fuit eam excoli. Porro pro ejus cultura cum varios conveniat suscipere labores, & privari cum tantâ anxietate partis ab ociosis & nihil in opus contribuentibus cæpit videri durum: deinde arceri eosdem a laboribus alienis justum. & Quare justum? quia vid. contra naturam & humanum, ut tunc, statum desides alieno labore parta ereptum ibant. Contra naturam desides; quia non ratio tantum humana docuit vitæ in futurum etiam prospicere, sed natura communis omnium animalium. Contra hominum; ut tunc, statum desides, quoniam in pœnam peccati illis imposita est necessitas operandi, terram excolendi, alimenta que per sudorem quærendi. Ex quibus ratio apparet, ob quam Paulus J. Ctus in l. 1. D. de furt. furtum naturali jure prohibitum voluit. Ulpianus in l. probrum. D. de V. S. Natura turpe esse docuit. Euripides in Hæcuba Deum omnino odisse statuit.

6. Deinceps posteaquam in immensum excessisset genus humanum, & plurimæ per orbem terrarum jam existerent

sterent familiæ: nec humana societas videretur posse consistere, si diutius singulæ familiæ separatae permanerent, passim ac sparsim distinctæ; utique dum necessaria ad vivendum ita commode comparari non possent, neq; pax & cōcordia inter omnes probe conservari, succurrendum hominibus eorumque generi necessarium visum fuit: aliusque rerum hominumque statum requirebat bonum salutis & tranquillitatis publicæ: neque alias societatis humanæ vinculum retineri posse videbatur, cui homo & natus & educatus erat. *Hac gratia, inquit Chrysostemus homil. 18. in Iohan. Civitates, fora, domos excogitavimus, ut simul viveremus, non mutua tantum consuetudine, sed charitatis vinculo. Cum enim indiga nobis natura ab opifice Deo tributa sit, neque sibi ipsi sufficiens: utilitati nostræ prospectum est, ut indigentia nostræ mutua consuetudine iuvaretur: itaque quod alteri deest alterius auxilio suppletur. Seneca noster appositè hâc de re ratiocinatur. lib. 4. cap. 18. de Benefic. Nam quo alio, inquit, tuti sumus, quam quod mutuis iuvamur officiis? hoc uno instructior*

TITULUS QUINTUS. 67

structior vita, contraque incursiones subitas munitior est, beneficiorum commercio. Fac nos singulos, quid sumus? præda animalium & victimæ, ac imbecillissimus ac facillimus sanguis. & paulo post, duas res dedit (natura seu Deus) quæ illū ex obnoxio validissimum facerent, rationem & Societatem. & quæ sequuntur. Luculenter & plene licet Poëtico more, ut solet, transitum a naturali ad Jurisgentium statum demonstrat Satyricus lib. 5. Satyr. 15.

*Dispersos trahere in populum migrare vetusto
De Nemore, & proavis habitat. linquere sylva.
A Edificare domos,, laribus conjungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino lumine somnos
Ut collata daret fiducia. Protegere armis
Lapsum aut ingenti nutantem vulnere Civē.
Communi dare signa tuba, defendier iisdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.*

Sic itaque perfectior ac munitior Societatis, in eaque rerum hominumque status de necessitate placuit. Ad eum, Quemadmodum etiam ex iure nostro docemur, ratio naturalis, ac socialis hominum suasit dominia rerum certa

COR-

constituere, eumque in finem sua cuique distribuere atque in individuo propria statuere; & ne qua impostero confusio oriretur, agris cuiusque determinatos fines, ac certos terminos ponere, Civitates in iisque domos condere, atque adeo Gentes discernere. Quo tandem factum est, ut orbis terrarum in proprietatem iverit perfectiori modo, vid. *divisione*: manente nihilominus priori ac naturali modo acquirendi per occupationem in iis, quæ indivisa adhuc essent, & nullius, seu natura sua, seu facto hominum, seu eventu quodam & casu. Ex quò deinceps omnis rerum proprietas manavit, atque eum in modum cuique cessit, ut, cum usus rerum antea omnibus pariter in arando, edificando, depascendo, fructus percipiendo, arbores cædendo, venando, transeundo liber esset, jam non nisi a nutu atque arbitrio dominii jure possidentis dependeret.

7. Hinc etiã prænomina illa *Meum & Tuum*, eorumque effectus. Quæ quicquid plerique blaterant malis ansam non dederunt, sed omnino ad rerum conservationem & pacem oportuit

TITULUS QUINTUS. 69

tuit induci. Cædibus nimirum in communione ingravescentibus ex ociosorum atque injuriosorum hominum insultationibus, & injuriis. Quocirca non ad stipulandum est Papæ Clementi in *Cap. dilectissimis* 12. *quest. 1.* ubi in hanc sententiam, *communis usus omnium debuit esse communis : sed per iniquitatem alius hoc esse suum dixit, alius istud ; sic inter mortales facta est divisio.* Nam non per iniquitatem, sed propter iniquitatem hominum divisio facta est : & quidem necessariò æque ac justè : eoque nec per vim nec per Tyrannidem, quemadmodum illi existimant apud Azorium, *Iust. Moral. part. 3. lib. 1. cap. 2.* Quod Papinianus noster non abs re denotat in *l. 1. cum pater. 79. §. dulcissimus. 20. D. de legat. 2. Res propria facta, inquit, cum discordijs prospexerit, quas materia communionis solet excitare. Et Paulus in l. in re communi 26. D. de servit. præd. urban.* Itaque propter immensas contentiones plerumque res ad divisionem pervenit: eadem ratione Ulpianus in communione difficultatem, Theodosius autem periculum esse

esse existimavit. Vīgente scilicet naturali vitio negligentiaē circa ea quæ communia sunt ; & appetitionis desiderio circa ea , quæ alieno labore parta sunt : Utrobique cooperante invidiaē & malevolentiaē ex degeneratē naturæ originali malo. Loth & Abraam viri aliquin optimi , & fratres hac ratione & habitations & pecora & pascua diversa habere ceperunt. *Genes. cap. 13. vers. 7. & seqq.* Ne memoremus crebras Hebræorum querelas in deserto , cum communionem tam ægre ferrent , ac omni modo exposerent terræ promissæ divisionem in tribus , pacis causa terminorum cuiusque certam positionem , limitatam finium mensuram , aliaque complurima.

8. Quocirca iniuriam rationi humanæ , atque adeo Jurigentium infert, quicumque præfatam divisionem concordiaē aut societati humanæ refragari sustinet. Quum ad societatem bene constituendam , ac concordiam in ea conservandam non utilis modo sed omnino necessaria visa fuerit tot Nationibus.

TITULUS QUARTUS 7F

onibus. Quinverò quemadmodum in primordio mundi, rerumque initio universalis confusio extitit, & Deus cuncta in distinctas species ordinate distribuit, & ut ait Poëta

Dissociata locis concordi pace ligavit.

Ita etiam genus humanum pro potestate, quæ ipsi connaturalis erat, ex communiōe & confusione naturali omnia ad meliorem, ut ipsi videbatur, statum, qui Jurisgentium vulgò dicitur, redegit. Suadente ipso rerum statu naturali, & insuper confociationis humanæ seu utilitate seu necessitate eundem omnino exigente. Per omnia atque in omnibus respectu habito ad exemplar Altissimi, qui omnium rerum, hominum, nationumque perfectissimam discretionem absque præjudicio concordie constituit. Unde Moisis Canticum. *Deut. 32. vers. 32. Quando dividebat Altissimus gentes, Quando separabat filios Adæ. & quæ sequuntur.* Neque ex eventu cumulatae hominum discordie, seu aucta potius, quam terminata de finibus jurgia videri queunt. videlicet ex eo, quod
tam

tam ex sacris, quam profanis constat, propter fines terminosque post divisionem publicè privatimque crebrò dimicasse inter se mortale genus: Nam si consideratius ad singula attendamus, itidem constabit, non rerum factam divisionem, aut finium certam constitutionem, discordiis, aut pugnis, minus bellis, animum præbuisse: at quidem degeneratam hominum naturam, atque ex eâ aliena usurpandi desiderium. Cui e converso ordinatè opposita sunt, quæ paulò post memorabimus.

9. Quod si quis hic Remp. Platonis, & Laconum communionem statuerit, præterquam quod ea non sit nisi ordinata æqualitas inter cives unius societatis, nihil plane profecerit. Quippe ea sustineri non potuit, aut etiamnum potest, aut poterit, nisi forsitan omnes pariter Platonès sapientiâ, Aristides Justitiâ, aut potius primæ illius, & gloriosæ condicionis homines existerent, temperantes simul ac justi. Jam verò è contra stultorum, impiorum, injustorum, & secundæ condicionis hominum omnia plena sunt,

TITULUS QUINTUS. 73

sunt, tempore Platonis fuerunt, & post nos erunt, Etenim

Damnosa quid non imminuit Dies?

Aetas parentum peior avis tulit

Nos nequiores, mox daturos

Progeniem vitiosorem.

Quare iure meritoque Athenæus adversus Platonem docuit, Platonem irrisum esse in suis legibus, cum visus sit ipse viris non existentibus leges scripsisse, sed hominibus a se fictis; ita ut qui his utantur postea perquirendi sint. *lib. 12. Dipsosiphiston. cap. 22.*

10. Videamus iam ea, quæ divisionem propè consecuta, seu si mavis, concomitata sunt. Nimirum, ut usus cuiusque rei facilius esset, modi insuper acquirendi, transferendi, ac conservandi Domini excogitati sunt, Exinde commercia invalere, permutationes rerum primò; mox institutæ emptiones, venditiones, locationes, conductiones, denique obligationes omnes, & pactiones, exceptis quibusdã quæ ex jure cuiusque civitatis proprio introductæ dicuntur. *arg. l. 5. D. de Iustit. & jure. & §. Jus autem Gentium. Inst. de jur. Natur. Gent. & Civil.* Ita vid. cum

D

gene-

genere humano comparatum erat , ut
 ad ea quæ memoravimus introducenda,
 & natura, & ratione, & necessitate,
 & utilitate consociationis duceretur.
 Adeo ut cum nihil tam congruum fidei
 humanæ diceret naturalis ratio, quam
 ea quæ inter omnes homines placuisset
 servare, *arg. l. 1. in Princ. D. de pact.*
 artissimo statim vinculo humana aliqua
 societas conglutinata, & naturaliter æque
 ac rationaliter combinata fuerit. Nec
 esset, quod quispiam sociorû quereretur,
 dum socius ejusque æqualis esset, ac
 mutuo, reciproco, & communi omnium
 jure sublevaretur: neque in quempiam
 statueretur, quo omnes ac singuli non
 tenerentur. Denique & hoc sciendum
 est, quod quidquid eum in modum
 ex ratione naturali ante vel post dilu-
 vium constitutum, atque usu & necessi-
 tate humana exigente introductum
 est, Justum dici debeat: cum id æquum
 & bonum humano generi esse non
 opinione humana, sed certa ratio-
 ne visum fuerit. Adeo quidem
 ut in eò dignoscendo vel genera-
 lis rationis naturalis consensus, vel
 spe-

TITULUS SEXTUS. 75

specialis ratio, usus, necessitas, consensus spectetur, si de iure vel Gentium vel Civili moveatur difficultas. Atque ita operis ratio nos ad secundum Jurisgentium caput deduxit.

TITULUS SEXTUS.

De Punitione Sontium ex Jure Gentium, eiusque requisitis & Partibus.

1. *Origo & Necessitas secundi capitis PVNIRE SONTES.*
2. *Iuris puniendi fontes ortus, fundamentum, certa ac determinata forma.*
3. *Summa Potestas ad Ius Gentium refertur.*
4. *Bellum ad Ius Gentium refertur.*
5. *Cur Bellum Iustum sit?*
6. *Quale Bellum Iustum sit?*
7. *Iura quaedam Iurisgentium Occasione Belli.*
8. *Servitutes ex Iure Gentium, an & Quatenus Iustae?*
9. *Redemptiones Captivorum.*
10. *Manumissiones, Triplex hominis status.*

ex Iure Gentium.

11. *Acquisitiones rerum ex belli alea, & quatenus justæ.*
12. *De Iure Postliminii.*
13. *Ad quem pertineant ea, quæ in bello prædæ loco cedunt.*

1. **A**D secundum Iuris Gentium caput retulimus, *Punire fontes.* Nec sane immerito: hominum enim improbitas ex lapsu magna erat; nec mutata fuit mutato rerum statu, cui magna ex parte causam præstiterat. Quinverò homines eodem motu irrationali, qui jamdudum in membris eorum dominatus erat, utcunque agitabantur. Ex quò non nisi vis atque injuria, ac denique misera calamitas societati humanæ metuenda erat. Quamobrem jura insuper excogitata sunt circa punitionem eorum, qui injuriam societati inferrent. Finis enim principalis perfectioris status fuit, ut ordinatè omnis vis, atque injuria propulsarentur, atque ita societas humana in tranquillitate & pace retineretur.

2. Jus autem, ut ab eo exordiamur, punien-

TITULUS SEXTUS. 77

puniendi fontes ex Jure Naturali ortum trahit: ex Jure Naturali Rationali fundamentum habet: ex Jure Gentium confirmationem; & ex Jure cujusque gentis proprio, hoc est, Civili certam ac determinatam formam accepit. Solent etiam belluæ congregari, ut suam suorumque vitam, corpus, bona tueantur. Natum illud nobiscum, non scriptum esse Cicero pro Milone allegat. Nec nos id didicisse, sed a Natura hausisse communis est opinio ratiocinantium. Cui testimonium perhibet ipse locus Ciceronis, *Est hæc inquit, non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Item, hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quâcunque ope possent, a corpore, a capite, a vita sua propulsarent.* Cui illud Josephi pro ratione

quadrabit, quod scripsit *lib. 3. cap. 5. de bell. Iudeor.* Φύσεως ᾧ νόμος ἰχνηρὸς ἐν ἅπασιν τὸ ζῆν ἐθέλειν, διὰ τῆς τῆς φανερώς ἀφαιρούμενος ἡμᾶς τέτυς πολέμους ἡγύμεθα. *Est enim nature lex illa, que in omnibus valet, ut velint vivere, idque ipsum est, quapropter eos qui vita manifeste nos volunt spoliare, hostes censemus.* Exinde hominem homini insidiari nefas esse, fas autem insidiantem repellere naturali lumine perspectum dicitur. Injuriam alteri inferre homini injustum esse; Justum vero injuriam propulsare eâdem ratione visum fuit. Ratiocinationis verò beneficio placuit, non tantum bonum, æquum, ac justum esse, ut vis atque injuria inferenda propulsetur, sed & illata puniatur: non tantum ne cuiuspiam eripiatur quod iure possidet, sed etiam vindicetur, quod nullo iure ereptum est. Illud adeo iustum est, ut absque summâ iniquitate prætermitti nequeat: hoc vero adeo æquum est, ut absque summa iniustitia denegari non possit. Etenim humana societas non tantum ab omni iniquitate tuenda,

verum

TITULUS SEXTUS. 79

verum etiam ab omni Injustitia vindicanda est. Ne dum malis & injustis in socios hominibus condonetur, bonos omnes perditum eatur. Nam quorsum societatis ac mutui amoris vinculum præceptum est, si illud dilacerare permissum sit? Quorsum verò dilacerare vetitum est, si dilaceratores punire ac coercere injustum foret? Vitium hoc fore imperfectioris status nemo est, qui non intelligat. *Quid enim (Ciceronis verba sunt) quod caput rei est, quis ignorat maximam illecebram esse peccandi impunitatis spem.* Postquam deinceps ex his ope ratiocinationis patefactum esset, singula servari ad totum pertinere, & singulorum interesse totum conservari; mirum, quantum id profuit ad concordiam societatis humanæ. Enimverò statim necessitas illa consensum, consensus jura, jura tranquillitatem omnium, ac singulorum in societate viventium immunitatem confirmarunt. *Omni namque curâ, vi, & conatu in id operam navarunt, ut suum cuique salvum esset, non singulari sed communi ope & conspiratione factâ. Deo præcedentia*

D 4 placere

placere ex principiis rectæ atque innatæ rationis notum erat : consequentia, nimirum omnia meliori ordine constitui, ac confirmari ex conclusione Deo non minus placere videbatur. Quocirca mediante ratione ac ratiocinatione omnia reformata sunt. Non igitur placuit, ut impolsterum quispiam in propria causa iudex esset, aut proprii doloris vindex relinqueretur : Sed ut meliori ordine ac modo cuncta fierent : utque fraudes, machinationes pravæ, injuriæ, furta, homicidia, latrocinia, denique quæcunque humanam societatem & amoris vinculum perturbarent, non penes singulos quemadmodum hæctenus, sed penes certos quosdã constituendos punirentur. Tribus verbis, societas ordinate defenderetur : Concordia in eadem conservaretur. Præponerentur electi. Audirentur præpositi. Placuit eum in finem summam Potestatem creare, cui omnes subjecti forent ; Moderatorem scilicet, Principem, Gubernatorem. Iudicia instituere, pœnas excogitare, bella introducere, captivitates admittere.

3. Summa Potestas ad Jus Gentium

TITULUS SEXTUS. **81**
 um refertur. Ratio enim naturalis
 eam in omni hominum societate
 necessariam constituit, nec minus
 in perfectiori hominum statu eam
 voluisse videtur; quum absque ea
 metus sit summę confusionis, in quã
 arcendã opus rationis, industria na-
 turę, & labor hominis omninò versa-
 bantur. Huc referatur dictamen di-
 vinx sapientię *Proverb. cap. 11. vers. Vbi
 non est Gubernator corrumpit Populus.* Sum-
 ma illa Potestas, quę Majestas vulgo
 dicitur, à Cicerone in *Partit. Orat.* de-
 finitur, *Magnitudo quedam Populi in ejus
 potestate, ac jure retinendo, quę veritur in
 Imperio & omni populi dignitate.* Unde
 sequitur quod Neroni Imperatori sa-
 piens Stoicus dixit, *non remp. Principis
 esse, sed Principem reip. Senec. lib. 1. de clem-
 ent.* Neque alia nobilissimi J. Cti Ul-
 piani sententia fuit, statuentis id de-
 num Majestatis crimen esse, quod ad-
 versus Populum Romanum, vel adver-
 sus securitatem ejus committitur. *arg.
 l. 1. §. 1. D. ad L. Juliam Majest.* Atque hanc
 Majestatem lædunt ac minuunt, qui-
 cunque de dignitate, aut amplitudine,
 aut Potestate Populi, aut eorum, qui-

bus Populus Potestatem dedit, aliquid derogant. Ea Ciceronis quoque fuit sententia *lib. II. de Invent.* Qualis autem summa Potestas sit constituenda, non ex Jure Gentium, quod generale est, determinandum est. Quia nec posset ex ratione naturali omnium. Enimverò de necessitate generali summæ Potestatis Jus Gentium præcipit, non de qualitate particulari disponit. Ad analogiam corporis humani, familiarum, aliarumque rerum ope notitiarum rectæ rationis justum, hoc est, bonum & æquum statuit, *Regere & Regi*; eumque in finem summam aliquam Potestatem creare, à quâ omnes regerentur: At verò de modo eam constituendi, vel per unum aliquem, vel per plures, vel pauciores; adhæc cum tanta vel minori, vel majori potestate; hâc vel illâ conditione, Cuique Populo consulendum & de necessitate ex communi bono constituendum reliquit. Quod si tamen generaliter ex Jure Gentium summæ Potestatis officium queratur, in eo consistere putamus, ut provideat ne quid societas detrimenti capiat,

TITULUS SEXTUS. 83.

capiat, adhæc curet ne quis otiosus sit, sed officiũ faciat, judicia instituat, leges condat, suum cuique saluum servet, atque adeo animadvertat in facinorosos homines, seu publicè seu privatim injuriam societati inferentes. Ad hæc ex Jure Gentium summæ Potestati convenit jus gladii.

N O T A.

Cætera, quæ sequuntur, de industria omissa sunt: quoniam summæ Potestatis, & Imperii capita continent, quæ ulteriorem indaginem & majorem tractatum à nobis postulant.

LIBER PRIMUS.

Quoniã inconueniens eſſet hæc pagel-
 las vacuas relinquere, videamus quid
 ſit, de quo proximè, **JUS GLADII.**
 & eãdem operã cuiusdam illud deferat
 ratio naturalis hominum. Illud autẽ eſt,
habere gladii pot' ſtatim ad animã uertendũ
in facinorofos homines. Adeoque Jus gladii
 à mero Imperio non differt, ſed eodẽ
 jure cenſetur. Quippe jus gladii vi me-
 ri Imperii competit, & merum Impe-
 rium jure ſummæ Potestatis deferitur.
 Ideoque ab Imperio ſeparari, aut ab eo,
 cui jure Imperii competit, mandari ne-
 quit. Deinde cum Seneca, Plutarchus,
 Suetonius, aliique gladii mentionem
 faciunt, gladii nomine ſummum Impe-
 rium designari exiſtimamus. Nã quod
 Imperatores gladium vel ipſi gerebant,
 vel quandoque Prefectis ſuis aſſervan-
 dum dabant, eo merum Imperium, &
 jus vitæ ac necis ipſis tributum fuiſſe
 conſtitit: cuius nota & ſignũ gladius.
 Porro Jus gladii duplex à noſtris ſta-
 tuitur, Temporale; & Spirituale, ſive
 Politicum, & Eccleſiaſticum. Sed an
 ſuperiorem agnoſcat hæc in parte, &
 diſtinctionem patiatur ſumma Impe-
 rii Maieſtas, alii viderint, quoniam cu-

TITULUS SEXTUS. 89

re specialiter mandatum est id inquire-
 re, & alterutrum propugnare, vel im-
 pugnare: ad nos sane neutrum adhuc
 pertinet. Hoc vero pertinet breviter
 hic notare, cuinam deferat ratio natu-
 ralis summum hoc Imperium. In quo
 à sententia Magni Alexandri neutri-
 quam recedimus. Quippe rogatus ab
 amicis, cum deficere eum viderent,
 quem imperii faceret hæredem, **DIG-
 NISSIMUM** respondit, ut Iustinus,
 vel **OPTIMUM**, ut Q. Curtius me-
 moriæ prodidit. Eodẽ tamen utrum-
 que redit: Optimus enim dignissimus
 est, cuius consilio, prudentiæ, & gladio
 reliqua subiciatur multitudo. Etenim
 non consilium tantum in providendo,
 prudentia in agendo, sed & gladii po-
 testas in exequendo requiritur. Quam-
 obrem Diocletianus privatus adhuc di-
 cere solebat, & recte, *nihil esse diffici-
 lius, quam bene imperare.* Et Cicero
 permagni hominis esse putabat, &
 cum ipsa natura moderati, tum verò
 etiam doctrinã, atque optimarum ar-
 tium studiis eruditi, sic se abhibere in
 tanta potestate, ut nulla alia pote-
 stas ab iis, quibus præsit, desideretur.

4. Bellum à J. Ctis Juri Gentium adscribitur in *l. 5. D. de Iustit. & Iur. & alibi*. Neque immerito : licet enim suapte naturâ omnia ac unaquæque animalia tutelam præfatam cognoverint : bellum tamen , ut propriè nunc dicitur , nec bruta nec homines primi ævi , dum juris naturalis regulis viverent. Postea enim introductum est. Nimirum Civitatibus & Regionibus conditis , atque adeo profectiori societate mediante ratiocinatione humanâ jam institutâ , necessarium demum visum fuit , hostibus ordinatè obviam ire , Libertatem , Patriam , Parentesque legitimis armis tegere. Quod appositè Satyricus ostendit loco allegato : ubi cum transitum à naturali ad Jurisgentium statum ostendisset, eumque describeret, de bello hæc subjungit,

proferat

TITULUS SEXTUS. 89

————— *protegere armis*
Lapsum aut ingenti mutantem vulnere
civem.

Communi dare signa tubâ , defendier
ũsdem

Turribus , atque unâ portarum clave
teneri.

Quod autem Horatius scripserit , ho-
mines oppida cepisse munire , leges
condere , & bello absistere his ver-
sibus,

————— *dehinc absistere bello,*
Oppida ceperunt munire , & condere
leges :

Ne quis fur esset , neu latro , neu quis
adulter.

Carminis gratiã eum hoc scripsisse,
nec aliter verbo belli usum fuisse,
quam pro latrocinio , ut alii plures,
ex subiectis constat , quibus semet
ipse explicat.

5. Atenimverò non minus iustum,
quam necessarium fuit bellum intro-
ducere. Quippe iniustum videri non
potest, quod æqui bonique vinculis
cohæret, quod iustis defensionis ac
puni-

punitionis terminis continetur, atque ex iure naturali rationali constat. Etenim quod iure Naturali & Rationali pro defensione vitæ, corporis, bonorum admittitur, illud meliori modo in bello iure Gentium conceditur. Atque eo minus iniustitiæ argui potest, quo fortiori modo iustum est. Utiq; per defensionem præfatam unicum ac simplex corpus, per bellum tota aliqua societas, in eâq; omnia ac singula corpora conservantur, atque ab iniuriâ, vi, atque insultatione pessimorum, & injustissimorum hominum defenduntur. Nec alia iuris differentia hic conspicitur, quam quod libertas defendendi iure naturali iusta, & potestas humanæ societati per pœnas consulendi iure rationali conveniens, antea penes singulos fuerit, & iam iure Gentium soli summæ Potestati concedatur. Nec refert quæ demum illa sit, modo illi se omnes ex necessitate, aliave boni publici consideratione rationaliter subiecerint. *Vid. l. 1. in Princ. D. de Constitut. Princip. & ibid. D. d. nimirum, ut vel iudicia instituendo, vel necessitate postulante*
bellum

TITULIS SEXTUS. 89

bellum gerendo iustas fontibus pœnas iniungeret. Utroque modo humanæ societati prospiciendo ne quid detrimenti capiat. *Iudicia enim vigent adversus eos, qui invalidiores se sentiunt. In eos qui pares se faciunt, aut putant, bella sumuntur: sed nimirum ut recta sint non minori religione exercenda, quam iudicia exerceri soleant.* Hæc Hugo Grotius præfatur in libros suos de iure belli ac pacis. Ante eum Demosthenes bellum in eos esse dixit, qui iudiciis coerceri nequeant. Nec vero quispiam hic rectè obiecerit, nihil humanæ societati magis contrarium esse quam bellum, atque adeo Jus Gentium, quod solius humanæ societatis conservandę causa introductum est, cum seipso pugnare: Nam bellum non est causa dissolvendę societatis, sed dissoluta societas causa belli: bellum deinde remedium concordię reparandę, & causa reparatę plerumque fuit. Finis enim bellipax est, pax autem concordię mater est. Quippe eum in finem bellum geritur, ut absque injuria, quod iam non licet, in pace viveretur. Sin verò secus quandoque accidat,

dat, per bellum non stat, quominus ad pacem perveniatur. Illud ferè in-
 nuit egregius ille de jure belli ac pa-
 cis scriptor *lib. 1. in princ.* his verbis, *bellum pacis causâ suscipitur, & mox*
subjicit, ipsum deinde nos bellum ad pa-
cem ut finem suum deducet. Deinceps li-
 tet inter eos, inter quos bellum est,
 concordia non sit, imo nec esse possit
 repugnante naturâ & ratione, non ta-
 men ex eo sequitur, aut inferri potest;
 bellum discordiæ causam esse: at qui-
 dem per se non esse expetendum, si
 aliunde concordia reparari, vel socie-
 tas restitui, vel etiam defendi posset.
 Demum etiam hoc sequitur, nihil esse
 improbandum ob id cujus causâ non
 est, sed comprobandum ut bonum,
 quod minus malum est; minus autem
 malum, quo majus propulsatur.

6. Porro non ex abusu de bello ju-
 dicandum est, sed ex usu Juris Genti-
 um, pro Libertate, pro Patria, pro Pa-
 rentibus, Liberis, Aris, & Focis. Dein-
 de justum dicendum est, quo inju-
 sta propulsantur, quo non jure ablata
 vindicantur, quo mali puniuntur, quo
 perturbatores mutæ societatis, &

COR-

TITULUS SEXTUS. 91

concordiæ humanæ exterminantur. Illud demum æquitati naturali consentaneum est, quia ad amoris vinculum tuendum conducit, ad restituendum plurimum facit, ad restitutum conservandum omninò utile & necessarium est. Exinde quantam vim etiam in conscientiæ foro belli gerendi necessitas habeat, passim utraque demonstrat historia. Dicta insuper illa Oratorum ac Poëtarum astruunt, quæ frequenter pro justa belli causa ubique emanarunt. Nec Poëtæ adjudicandum putamus, quod legitur.

*Hei mihi lethales primus qui protulit enses,
Quam ferus, ac vere ferreus ille fuit.*

Nisi quatenus ex abusu non usu ensium locutus est. Sed, inquires, an justum igitur est homini enses fabricasse, iisque uti in alterius hominis perniciem? Imo verò enses fabricasse homine dignum, iisque uti in facinorosi hominis perniciem, omnino justum est. Ex quo Imperium quod summæ Potestati concessum est, definitur à J. Cris habere gladii pote-

potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines. *arg. l. 3. D. de Iurisdic.* Ceterum verò, si nulli extarent facinorosi homines, gladii potestate opus non esset. Quemadmodum id rectè intellexit Spartanus quidam Rex, qui fortitudinem militarem Justitiæ postposuit, hac ratione, quod Fortitudo Justitia quadam summæ Potestati conveniret. At si nulli extarent iniusti homines fortitudine militari non indigerent. Denique non obstat, quod in bello vi geratur res: Quia vis unaquæque iusta est, si Justitiæ non adversetur. Imo eam sub Justitia & eo quod iustum est ante nos tenuit Plato, *lib. 4. de legib. & alibi*; ita tamen ut nihil vi præter æquum fiat.

7. Atque hæc quidem de bello. Cætera quæ sequuntur occasione belli ad Jus Gentium, & ad id quod ex ratione naturali iustum est, referuntur. Ea autem sunt Jura quædam, quæ ipsamet naturalis ratio seu æquitas inter omnes Gentes constituit, usu ea exigente & humanâ necessitate. Quemadmodum optime notatum est
a Dio-

TITULUS SEXTUS. 93

à Dione Prusiensi inter hostes scripta quidem iura non valere, at valere non scripta: videlicet non civilia & propria cuiusque Gentis, sed naturalia rationalia, & communia omnium Gentium observari. Horum quædam respiciunt bellum iuste suscipiendum, ut iura deliberandi & denunciandi seu indicendi. Quædam bellum susceptum, ut iura Fæderum, Induciarum, Armorum, & id genus similia. Quædam utrique profunt, & necessaria sunt, ut iura Legatorum. Quædam bellum iam consummatum concernunt, ut iura Victoriæ, Deditiois, Obedientiæ, Tributorum, Captivitatis, Servitutis, & ita deinceps Prædarum iura, quæ legitimi belli aleam sequuntur. De quibus singulis ac universis laudatissimi de iure belli ac pacis scriptores politicè disserunt. Nos de iis, quæ maiorem difficultatem habere videntur & Victoriæ iura sunt, quæque ad J. Ctos proprie pertinent, pauca dicemus.

8. Illa autem Victoriæ iura complectuntur acquisitiones quasdam vel personarum, vel rerû extra hominem.

Inde

Inde ex bello iure Gentium servitutes ortas accepimus *ex l. 4. D. de Iustit. & Iur.* Quippe iure naturali omnium hominum æqualis est libertas. Liberi enim nascuntur: at in bello capti iure Gentium servi efficiuntur. Hic rursus dubitatur num illud iustum sit? Sed quidni iustum, si modo bellum iustum sit. Et contra naturam esse improprie dicitur; quoniam frustra patrocinium à natura expectant, qui vim naturæ inferunt. Non enim natura eos in numero viventium cupit, per quos secundum naturam vivere non licet: sed eo in statu, in quo eiusmodi malitiæ exercendæ postmodum occasio sublata est. Quocirca perturbatores societatis humanæ, atque adeo iniustos erga naturam homines bello exterminare natura non prohibet, sed ratio palam præcipit. Iniustos erga naturam homines dicimus, quoniam cognationem, quia amoris vinculum, quia mutuum societatem, quam natura inter homines constituit, *arg. l. 3. D. de Iustit. & Iur.* perturbant, ac dissolvunt. Quod si verò fas sit eos occidere, certè servare, quod mitius est, nefas non erit.

erit. Quemadmodum Cicero argumentatur. *lib. 3. de Offic. Neque est contra naturam spoliare eum, si possis, quem est honestum necare.* Gratia namque adscribitur, si servitus imponatur, si caput civile tantum amittat, qui diminutione capitis naturalis dignus erat. Enimverò proponatur cuiuspiam mors, & simul servitus, an non servitute delectabitur? Nec erit quod in statu servitutis de condicione sua quaeretur, dum culpâ suâ ac voluntate eam consequatur. Peccavit enim contra dogma innatum, servum pæne seipsum constituit, servus ipse alterius iure & merito constituitur. Quippe iniuriâ libertatem, vitam, corpus, bona alterius ereptum ibat: libertatem igitur & bona iure amittit, qui & vitam & corpus iustè amisisset. Sibi quod fieri non vellet, alteri non fecisset, iam autem rationi consentaneum est, ut ipse eodem iure utatur, quod in alium statuerat. Huc referri potest, quod Innocentius tertius pluribus locis inter cætera *Cap. tuarum. l. 1. de Privileg.* disposuit, videlicet, *Privilegium meretur amittere qui sibi concessa potestata-*

te abutitur. Libertatis igitur privilegio qui abusus fuerit, meretur illud amittere, & merito eodem privatur. Quæ quidem de servitute ex bello orta dicta sunt, de qua plura alii. Quemadmodum quoque de ea quæ tempore pacis apud Gentiles, Noachidas, Hebræos aliosque de necessitate est introducta: de qua optime, ut plura solet, Doctissimus Seldenus. lib. 6. cap. 7. & 8. de Jur. Natur. & Gent. juxta disciplinam Hebræorum.

9. Remedia tamen quibus miseri homines ex servitute eriperentur, eadem naturalis ratio invenit, seu per redemptionem captivorum, seu per manumissionem, quandoque per permutationem quæ redemptionis species est. Quod quidem genus Christianis specialiter commendatur, ut magnum misericordiæ opus. Adeo ut non hominum propria, sed etiam Deo sacra pro redemptione captivorum expensa esse tam ex sacris quam profanis historiis constet. Ideoque hodiernis moribus inter Christianos juste observatur, explosa gentili servitutis condicione. Nec enim cum Latronibus

TITULUS SEXTUS. 97

tronibus nobis res est.

10. Alia recuperandæ libertatis ratio per manumissionem fit, hoc est, de manu ac potestate in qua per captivitatem quis constitutus erat, missionem. Quamobrem manumissiones quoque Juris Gentium esse Ulpianus censet. *l. manumissiones. 4. D. Inst. de jor.* Posteaquam enim victi concesserint in ditionem atque dominium victorum, atque ita jure Gentium servitus ex bello invasisset, beneficium hoc libertatis restituendæ bonum & æquum visum fuit. Ex quo factum est, ut cum unus æqualis & communis omnium jure naturali esset libertatis status jure Gentium triplex esse cæperit. Ex quo alii liberi appellati sunt, alii e converso servi, alii denique libertini, quales illi, qui desierant esse servi per manumissionem manu ac potestate dominica liberati.

11. Porrò non tantum in bello capti jure Gentium nobis acquiruntur, & in consequentiam jura manumissionum, ac redemptionum captivorum: verum argumento à majori ad minus ducto bona etiam hostium

E

belli

LIBER PRIMUS.

belli tempestate occupata , jure occupantibus conceduntur. Ea jure Gentium statim occupatum fieri docet Gaius *in l. naturalem. §. §. ult.* & Celsus *in l. transfuga. § 1. D. de acquir. rer. dominio.* Xenophon libro septimo de Cyri expeditione , perpetuam legem inter omnes homines esse ait , quando beligerantium urbs capta fuerit , cuncta eorum esse qui cæperint , & corpora & pecunias. Similiter inter Athenienses aliquando judicatum legimus pro agro Iliensi ex sententia Perian dri. Hanc etiam legem servari ipse summus Deus voluit ab Israëlitis in utroque eorum bello , tam quod lege indictum fuit , quam quod pro Imperio eorum gestum est. Videatur eam in rem *Cap. 20. Deuteronomii.* Bellum, quod lege indictum dicitur , illud erat quod cum septem Populis , atque cum Amalekitis fuit , aut si suppetias ferri necesse fuit cuidam Israëliticæ tribui, quam hostes invaderet. Bellum autem, quod pro imperio susceptum appellant , illud erat , quod cæteris Populis Rex intulit ad proferendos Israëlitarum fines , atque ad augendam magni-

TITULUS SEXTUS. 99

magnitudinem, famamque eorum. Sic de utroque existimat excellentissimus Rabbi Maimonides in *Halacha Melachim. in cap. 5.* Civitates itaque hostiles in potestatem victoris è communi Gentium jure concessas non modo publicare, sibi que reservare Victori licuit: sed etiam, quod Carthagini, Numantiæ, Corintho, Syracusis, aliisque quamplurimis accidit, funditus evertere, agrosque sive privati cujusque, sive universitatis publicare, seu vicinæ Civitati adjicere jure victoriæ permissum fuit, atque etiamnum jure Gentium permittitur.

12. Nos utique de iis loquimur rebus, quæ hostium fuere; non vero de iis, quæ aliquando iniuriâ, hoc est, nullo jure ereptæ & recuperatæ sunt. Eas namque pristinis dominis restitui, non occupantium fieri multò æquius est. Quam sententiam jus nostrum civile amplexum est, ut constat *ex l. captivus. §. rerum est. D. de capti. & postlimin. revers.* Ubi eas nec loco prædæ cedere placuit: quoniam, ut alibi dicitur, non tam captæ, quam restitutæ sunt. Quamobrem Florentinus noster

in l. nihil interest. 25. in fin. D. eod. sed & qui victis hostibus (inquit) recuperantur, postliminio rediisse existimantur. De bonis etiam postliminio restitutis Labeo in l. ult. D. eod. Si id, inquit, quod nostrum hostes ceperunt, ejus generis est, ut postliminio redire possit; simul atque ad nos redeundi causa profugit ab hostibus, & intra fines imperii nostri esse cepit, postliminio rediisse existimandum est. Hæc postliminii jura secutus L. A. Emilius Romanorum Consul & Imperator Gallis bello superatis, & recuperatâ prædâ, prioribus dominis, ad quos quæque res pertinuerant, eas restitui verius, quam dari jussit. Quoniam receptas eas, non captas judicare debemus: Et militem nostrum, Inquiunt Imp. defensorem earum decet esse, non dominum, in l. ab hostibus.. 12. Cod. de postlimin. revers. Quibus addi potest J. Cti. Pauli ad Labeonem egregia nota in l. si quid bello. 28. D. de Capt. & Postl. revers. in qua definit & rectè quidem, ut nostra fert opinio, si in bello captus pace facta domum refugerit, ac deinde renovato bello capiatur postliminio redire ad eum, à quo

TITULUS SEXTUS. 101

quo priore bello captus fuerat. Si modo non convenerit ut captivi redderetur.

13. Sequitur questio ad quem pertineant ea, quæ loco prædæ cedunt, & jure belli hostium esse desinunt. Nos ex Jure Gentium ea pertinere renuntiamus ad Populum, vel Principem, cuius imperio, expensis, stipendiis, & viribus bellum gestum est. Petrus Faber *Semestr. lib. 2. cap. 4. in Princ.* hac de re ita censuit. *Prædam, inquit, jure quidem belli, quod commune Gentium est, hostium devictorum esse desinere: jure vero belli, quod populi Romani proprium videtur, publicam esse, neque singulorum sive Ducum sive militum occupantium fieri; sed ei penes quem rerum summa sit, sive Regi, sive Populo, sive Principi, ac Imperatori, cedere: Sic tamen ut ipsius permissu expugnatae urbis præda plerumque ad militem, dedita ad duces (teste Cornelio Tacito lib. 19.) pertineat, pronuntiamus: Quemadmodum civitates ipsas, agrisque ab hostibus mancaptos, jure belli ac victoriae publicari verum est: ut ad eum, penes quem rerum summa sit, atque adeo ad potentiorum pertineat jure naturalis; sive Gentium. Huc referri debet, quod au-*

tore Modestino nostro *in l. p̄mult. D. ad l. Iul. pecul.* is quoque qui prædam ab hostibus captam surripuisset lege peculatus tenebatur, & in quadruplum condemnabatur. Hac ratione, quod lege Julia peculatus caveretur, nequis ex pecunia sacra, religiosa, publicave, neve interciperet, neve in rem suam verteret *arg. l. 1. D. ad l. Iul. Peculat.* Hac lege Camillus, & L. Scipio Asiaticus peculatus rei facti, duris sententiis damnati sunt. Duris dicimus cum Valerio sententiis, quoniam leges ratione Personarum, aliarumque circumstantiarum moderandę, non ad literam interpretandę sunt. Neque enim verba legum qui sequuntur, iusta pronunciant, sed qui mentem, ac sententiam. Plurimum itaque tribuendum existimamus Imperatoribus, cæterisque Principibus viris, si de præda fiat quæstio: eorum enim ductu, arbitrio, atque auxilio bellum geritur, hostibus obviam itur, Civitates expugnantur, præda capitur. Neque hac in quæstione M. Catoni assentimur, sed plurimum prædę Imperatoris præminentię, dignitati, vigiliis,

vigiliis, molestiis, laboribus, deferendum esse putamus; & si quid ante delationem sibi arrogarit connivendum id potius, quam severè vindicandum arbitramur. Plenius hæc persequi huc non pertinet. Ut nec illud investigare penitus, quemadmodum justum ex sacris probetur, quodcumque de bello, ejusque juribus diximus. Alii id ante nos ex professo fecerunt. Nobis autem naturalibus tantum præceptis hic acquiescendum est, quia aliud probandum venit. Quocirca sufficit nobis omnia eatenus attigisse, quatenus operis ratio, necessitas materiæ, & in utraque propositi fines expetere videbantur.

TITULUS SEPTIMUS

Qua de causa unumquodque ad
Jus Gentium referatur.

1. *Explicatio L. omnes Populi. D. de Instit. & Iur.*
2. *Gratiani circa hanc rem opinio in Iure Canonico.*
3. *Male Ius Gentium determinari à posteriori ex Gentium actibus, commune esse omnibus. Et quemadmodum ab omnibus constitutum esse dici queat.*

1. **H**abemus itaque ea, quæ ad utrumque Juris Gentium caput referuntur. Quæ quidem omnia ac singula Juris Gentium dicuntur, seu ad Jus Gentium ab J. Ctis referuntur; Non quia ad ea constituenda omnes Gentes specialiter convenerunt: Sed quia ea ratio naturalis omnium, usu ac necessitate passim exigente, omnibus Gentibus bona & æqua esse censuit. Non etiã quia ab omnibus ac singulis terræ incolis observantur, sed quia ab omnibus ac singulis observari rationi naturali consentaneum est. Quædam enim

TITULUS SEPTIMUS. 105

enim nonnullis Gentibus inaudita, quædam incognita, nihilominus juri Gentium attribuenda sunt. Imo forsitan quædam & audita & cognita non tamen observata; vel defectu necessitatis & exigentiæ, vel defectu judicii, eorum nempe quorum notitiæ & principia rationalia adhuc obscurata sunt. Quemadmodum Salustius in bello Jugurthino ex Hiempsale de Getulis & Libybus Africæ vetustis incolis, *Neque moribus, inquit, neque lege, neque imperio cujusquam regerantur, & in conjuratione Catalinæ de Aboriginibus; Genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio liberum atque solutum.* Vel denique abundantia, atque exuperantia malitiæ & pravitatis naturalis, qua à vero rectoque rationis usu & praxi seducuntur, & contraria rationi malunt. Quibus attribui potest, quod vulgo dicitur

— *Video meliora, proboque,*

Deteriora sequor.

Atque ita non defuerunt, atque etiam non desunt Gentes, de quibus dici potest, quod Val. Flaccus *Argonautic.* 4. de Bebryciis refert,

E 5

1107

non fœdera legum

*Vlla colunt, placidas aut jura tenentia
mentes.*

Quales itidem aliquas fuisse Aristoteles memorat *Nicomach. lib. 7. cap. 6.* Non tamen eo minus præfata ad Jus Gentium referenda sunt, quia non eo minus per se considerata bona & æqua permanent. Quod nobiscum sentire videtur Porphyrius, qui auctore Hugone Grotio *de jure belli ac pacis lib. 1. cap. 1. num. 12. in fine*, hæc notavit *Ἡτὰ τῶν ἐθνῶν ἐξηγρίωται, καὶ ἐστὶ φύσιν θηριώδη, εἰς ὧν εἰς ἀποσθήκει τὰς ἐν χηίμονας τῶ ἀνθρώπινος καθεύδῃ ἀδύνατον φύσεως.* hoc est, *Quadam nationes efferatae sunt, et facte inhumane, ex quibus non oportet ab æquis iudiciis æstimatione facta humana naturæ convitium fieri.* Enimvero ea, quæ ad Jus Gentium referri decet, non ex iis æstimationanda sunt, quæ peræque ab omnibus observantur, quia per se mala & iniqua esse possunt: sed ex iis quæ inspecta naturali ratione accedente humana necessitate ab omnibus observari debent: quia non nisi bona & æqua

TITULUS SEPTIMUS. 107

æqua esse possunt. Eo sensu accipien-
 dum est id, quod Caius noster refert
 in l. omnes 9. D. de Iustit. & iur. Quod ve-
 ro naturalis ratio inter omnes homines con-
 stituit, id apud omnes peræque observatur.
 Vocaturque jus Gentium, quasi quo jure
 omnes Gentes utuntur. Sic nimirum se-
 met ipse explicat in l. 1. in Princ. D. de
 acquir. rer. domin. Ubi jus Gentium id
 esse vult, quod ratione naturali inter om-
 nes homines peræque observatur. Penes La-
 cædemonios & Aegyptios pulchrum
 quandoque fuit furari: sic Xenophon
 de Rep. Lacædemon. idemque ex Plu-
 tarcho refert Castro de leg. penal. lib. 2.
 cap. 14. Idem fere de Germanis C.
 Cæsar. lib. 6. de bell. Gallic. Sed quæri-
 tur num eo minus justum fuerit? seu
 num eo minus ad jus Gentium & na-
 turale rationale referendum sit præ-
 ceptum non furaberis, vel aliud simile?
 quemadmodum idem Plutarchus de
 permissis adulteriis memorat in vita
 Lycurgi. Ante Cecropem Athenis
 nullæ agitabantur nuptiæ: sed viri fæ-
 minis passim miscebantur. Quid Tro-
 glodytas, Nomades, Garamantes
 memoremus, qui matrimoniorum

exortes cum fæminis passim degunt
 Quid Ichthyophagos, Hylophagos,
 Spermatophagos Aethiopiæ Populos,
 qui nudi pecorum ritu vitam agitant,
 quibusque & fæminæ & partus com-
 munes sunt; quemadmodum Diodorus
 Siculus *lib. 3. Biblioth.* & post eum Pli-
 nius *lib. 5. cap. 8. Natur. histor.* refert. Eorū
 enim exempla nihil aliud denotāt, nisi
 degenerem humani generis statum, &
 quod Juris Gentium ignari, atque à re-
 cto ratiocinantium cultu, à rationis u-
 su, ab ordinatâ consociatione, à naturā
 denique humano generi propriā ali-
 eni, Barbarorum nomine iuste indigi-
 tantur.

2. Gratianus tamen hisce forsan ac
 similibus motus, atque ex observatione
 præceptorum Jus Gentium determi-
 nandum ratus, in iure Canonico Jus
 Gentium voluit esse, *quo omnes fere Gentes
 utuntur. Distinct. 1. §. jus Gentium. in fin.*
 Quasi verò ex usu atque observatione
 præceptorum Jus gentium determinan-
 dum foret: Cum ne ullum quidem in
 rerum naturā ius eo minus iuris deno-
 minationem mereatur, & in se spectā-
 dum sit, non in usu mortalium. Si quis
 autem

TITULUS SEPTIMUS. 109

autem a nobis ea, quæ iuri Gentium adscribenda sunt, postulet, dicemus tribus verbis ea esse, quæ recta ac naturalis ratio dicitur, necessitas humana expostulat, ac usus hominum confirmat. Usus videlicet non omnium necessario ac singulorum; sed sufficit plerorumque, imò paucorum, imò nullorum de essentia sui.

3. Quare omninò ab iis dissentimus, qui existimant Jus aliquod Gentium à posteriori probari ex omnium vel plerorumque, adde moratorum actibus: licet actus ad confirmationem prodesse omnino verum sit. Quippe id quod revera iustum est, conveniens omnibus Gentibus non aliunde probatur, quam à priori ex convenientia actuum cum recta, naturali, ac sociali ratione hominum. Quæ quidem omnia quæ de iure Gentium diximus, facile denotant, quem ad modum omnibus Gentibus sit commune, seu esse debeat, licet à naturali rationali distinctum. Non enim æquitatis distinctionem involvit, sed ordinis seu rationis successivæ. *Supra tit. 4. num. 1. & 4.* Deinceps etiam illud facile intelligitur, ius hoc potuisse ipso

PRO LIBER PRIMUS.

ipso usu & traditione in universo patulim introduci, hoc est, per successionem, propagationem, & imitationem mutuatn constitui, sine speciali conventu vel consensu omnium Gentium uno tempore facto. Quoniam tam conveniens est omnibus nationibus, & hominum societatibus, ut naturaliter cum genere humano propagatum, & à recto rationis usu confirmatum, moribus demum invaluerit. Ac demum quoniam societas communis est, commune omnibus Gentibus habeatur; puta, quia ad pacem omnium & concordiam communem à ratione naturali inventum est.

TITV-

TITULUS OCTAVUS. HI

TITULUS OCTAVUS

De Jure Civili.

1. *Ius Civile à Jure Gentium origine & fundamento non differre.*
2. *Quid sit Ius Civile? qua necessitate ac ratione determinatum?*
3. *Iuris Civiles summum caput, ejusque præcepta, juxta quæ id quod justum est jure Civili cujusque populi dignoscitur.*
4. *Ius Civile Hebræorum.*
5. *Græcorum Profectio in Aegyptum.*
6. *Ius Civile Romanorum, ejus origo, contextus, excellentia, Autoritas.*
7. *Quamobrem Iustitia legum Romanarum singularim hoc opere non demonstretur.*

1. **P**ERduxit nos ordo ad Jus Civile. De quo ut similiter constat omnino præmonendum est, quod origine & fundamento à Jure Gentium non differat. Etenim qua necessitate Gentes jura quædam sibi constituerunt: seu potius qua necessitate ratio nãtu-

naturalis iura , quæ Gentium dicuntur, inter omnes homines constituit: pari vel maiori ratione & necessitate sibi quisque populus ius proprium condidit. Non quidem contra iura naturalia, rationalia, vel Gentium: sed vel secundum vel circa vel præter ea, prout bonum publicum, & communis civium necessitas expetere videbatur. Ita quidem ut nec tempore, nec ratione naturali, sed sola consideratione huius illiusve Populi a Jure Gentium distare dici queat. Atque hoc Civile nuncupatur, quasi ius proprium cuiusque Civitatis, Reip., Regionis, vel similis perfectæ congregationis & societatis.

2. Jus Civile à Gaio nostro definitur in *l. omnes populi. 9. D. de Iustit. & Iur. Quod quisque Populus ipse sibi ius constituit.* A Gratiano plenius distinct. 1. 6. *Ius Civile. Quod quisque Populus vel Civitas sibi proprium divinâ humanaque causa constituit.* Generalius ab Ulpiano determinatur, in *l. Ius Civile 6. de Iustit. & Iur. Quod neque in totum à naturali vel Gentium recedit, nec per omnia ei servit. Itaque cum ali-*
quid

TITULUS OCTAVUS. 113

quid addimus vel detrahimus juri communi jus proprium. I. Civile efficitur. Necessitas & ratio determinationis & constitutionis in eo versatur, quod natura ubique locorum ac Gentium non eandem rationem civilem constituit. Quapropter nec eadem ubique iura civilia exigere potuit. Enimverò nemo diversos hominum mores, studia, affectus, motus: Nemo locorum disparem rationem, temporum varietatem, aliarumque rerum & circumstantiarum diversitatem ignorat. Nemo etiam hæc omnia ac diversa eadem ubique iura civilia, & semper singulis bona & æqua causare existimare potest: at quidem ratione eorum omnium necessario diversa. Quæ tamen æquitate differre dici nequeunt, dum in puncto naturalis, rectæ & connatæ rationis conveniant. Imo eo ipso, quod ratione publicæ utilitatis, ac necessitatis differant. Sunt namque leges (auctore Philosopho *lib. 4. cap. 1. Ethicorum*) ad Remp. & ea ad mores hominum, non Resp. ad leges accommodanda. In quem finem Plato in dialogo suo

de

de pulchro parum à principio leges condi vult utilitatis gratia , & in maximum Civitatis bonum. Quod licet diversum sit ex diversis rationibus & causis in diversis Rebusp. & Societatibus specialibus , in unum tamen eundemque pacis ac tranquillitatis finem intenditur , authore Augustino *lib. 19. cap. 17. circa finem de Civit. Dei.* Quod nos sequenti libro pluribus persequemur.

3. Juris Civilis summum caput est *Commune Civium bonum* : Quod tribus præceptis continetur , qualia sunt *Honeste vivere , Alterum non ledere , suum cuique tribuere.* Quæ quidem Sacratissimæ Imperatoris nostri Majestati ita placuere ad confirmationem boni & salutis tam publicæ quam privatæ Populi Romani. Nec possent aut meliora aut æquiora constitui , quibus vel generalis vel specialis aliqua societas confirmaretur. Ac proinde in unaquaque societate necessario constituenda esse recta docet ratio , & naturalis æquitas ; ab ea enim emanarunt. Quamobrem si quid reperiat in jure cuiusque Civili constitutum, quod

TITULUS OCTAVUS. 115

quod hisce quadrat , omnino justum dicendum est : quod vero iis adversatur non utique. Justum enim non est, quod non simul sit rectum. Rectum autem est , quod cum recta ratione consentit. Quæ quidem recta ratio hic æquitas naturalis est , quæ præfatis præceptis continetur. Derivandum igitur Ius civile à naturali rationali, ut jus sit : derivandum scilicet , vel per conclusionem specialem ex generali ac naturali propositione deductam , seu per specialem determinationem seu accommodationem principii generalis boni & æqui , sive præcepti rectæ rationis. Nec enim Jus Civile aliunde suum esse , hoc est, Iustitiam consequitur , nisi à recta ratione ; quemadmodum conclusio aliunde firmamentum suum non accipit nisi à præmissis. Denique etiam hoc moneamus , Idem jus Civile quatenus determinatione vel accommodatione novam formam accipit , eatenus novam juris speciem constituere , & novam essentiam habere vulgò putari , præter eam, quæ & actu in genere continetur , & omnes jurium species informat.

4. Inter

4. Inter omnes Populos, quos Jura Civilia habuisse legimus Hebræi primas tenent. Nec mirum: Deus ipse jura etiã civilia illis dare dignatus est, quod tamen non ita fecit Genti.ulli. Quamobrem certum est, atque indubitatum, ut nostra quidem fert opinio, illud accuratissimè determinatum ac principiis rectè rationis accommodatũ esse juxta Populi istius singularè conditionem & statum. Ideoque majoris multo perfectionis, quam ullum aliud hominum, quorum naturalis ratio Dei respectu imperfectè admodum judicat, & in determinando eo, quod justũ est, non raro hallucinatur. Facebant igitur ceteri sive Græcorũ sive Romanorũ Legislatores, ubi divinus vir Moses loquitur: *ὁκ τ̄ Διὸς δέλτων γὰρ ὁ μάρτυς.* Quippe is testis est ex Jovis tabulis. Audjamos igitur testimonium viri Legumlatorum Principis de legibus Hebræorum luculentissimum. Videte, inquit, *docui vos Statuta et jura: quemadmodum praecepit mihi I E H O V A Deus meus. Deuteron. cap. 5. vers. 5. & mox subjicit vers. 8. Rursus ubinam*
μαρτυρῆς

TITULUS OCTAVUS. 117

*magnus populus est, cui tam iusta statuta
& iura, sicut tota hæc lex est, quam vobis
hodie propono.*

5. Post Hebræos Græci excelluerunt, quia sua ab Hebræis per translationem mutuati sunt. Videlicet Plato in Timæo affirmat priscos Athenienses sacras Aegyptiorum leges è tenebris eruisse. Nec fides Platoni deneganda est: quoniam ipse, teste Augustino *lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 28.* in Aegyptum profectus tempore Prophetæ Jeremiæ per eum sacris literis imbutus est. Ex quo tandè perdidicisse creditur, quæcunque imposteriorum tanta admiratione hominum docuit, & frequenti Gentium applausu rectè constituit. Idem fere Ambrosius scripsit *ad Psalm. 118.* Platonem nempe eruditionis gratiâ in Aegyptum esse profectum, ut Mosis gesta, Legis oracula, & Prophetarum dicta cognosceret. Unde Græcum illud manavit, *Τὶ γὰρ ὁ σὶ Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀτίκτιζον.* Porro Græcorum legislatores in Aegypto percepisse, quicquid illos, apud mortales tam admi-

admirabiles reddidit, testantur insuper Diodorus Siculus, Philo, aliique. Inter eos autem præter Platonem memorantur Orpheus, Homerus, Pythagoras, Solon, Lycurgus, Eudoxus, Democritus. De Aristotele itidem testatur discipulus ejus Clearchus, se vidisse Judæum quendam quocum versatus est, apud Clement. *Alexandr. Strom.* 1. et Euseb. de *preparat. Evang.* lib. 9. cap. 6. Quod quidem eum in finem retulimus, ut appareat quam puri fontes cæterarum Gentium hortus irrigaverint: simulque ut eo majoris considerationis reddatur, si quid ex prisca illis Philosophis, & Græciæ sapientibus adferatur. Cui si quid auctoritatis adjici possit per Apollinis oraculum, audiamus ejus versus,

Μῦνοι χαλδαῖοι Σοφίαν λάχον
 ἠδ' ἀρ' Εβραῖοι,
 Αὐθογένεθλον ἀνάθηκα σεβασζόμενοι
 θεὸν ἀγνώεις.

Quos Porphyrius refert apud eundem Eusebium lib. 9. cap. 10. de *prepar. Evang.*

6. Quod ad Jus Civile Romanorum

rum

TITULUS OCTAVUS. 119

rum attinet, cujus peritiam specialiter profitemur: illud profecto admirabile seipsum ostendit. Per omnia præ se ferens justissima rectæ rationis præcepta, eaq; tanta dexteritate bono civium communi accommodata, ut venerationem etiam ab invitis extorqueat. Si quis enim penitus illud introspexerit, & collationem vel originis vel contextus instituerit, facile & hujus & illius delineationem in ipsis sapientiæ divinæ vestigiis advertet. Romani per Legatos iura Duodecim tab. (ex quibus cætera Romanorum Jurisprudencia profluxit) ex Græciâ Romam transtulerunt, ut Pomponius refert *in l. 2. §. 4. D. de Origin. jur.* Græci sua ab Hebræis mutuati sunt, ut proxime relatum est. Hebræi sua ab ipso Deo acceperunt, ut passim ex sacris constat. Unde Ambrosius ad *Roman. cap. 7. Comprehenderunt*, inquit, (Romani scil.) *naturalem Justitiam partim ex se, partim ex Græcis, sicut & Græci ex Hebræis.* Idem est quod in Calvini Themide Hebræo-Romanâ utramque facit paginam. Ad contextum quod attinet, & recen-

recentioribus Beza de hæreticis à Magistratu puniendis differens, existimavit inter leges Mosaicæ & Romanas etiam in pænis constituendis similitudinem reperiri, atque adeo satis apparere ad eundem naturalis æquitatis scopum fuisse accommodatas. Inde Juri Civili Romanorum ab eminentiâ id honoris tributum fuit, ut, quoties non additur nomen civitatis, per excellentiam Jus Civile Romanorum intelligatur. Id quod Imperatori quidem placuerat, *arg. §. sed jus quidem Civile. 2. Inst. de Iur. Natur. Gent. & Civil.* sed jam usu magis confirmatum est. Quin verò quod magis est, Jus Civile Romanorum quasi Gentium quoddam jus commune per totam fere Europam observatur. Utique iis in casibus causisque, in quibus propriæ leges Municipales & consuetudines deficiunt. Imo ad hujus normam ipsas legum municipalium & consuetudinum interpretationes dirigi debere, plurimi ante nos docuerunt, veteres æque ac recentiores, deinde theoretici pariter & practici, ut refert Gail. *lib. 2. Observat. 33. rum. 4.* Ideoque Al-
bericus

TITULUS OCTAVUS. 121

bericus Gentilis de *Iure belli lib. I. cap. 3.* ausus fuit asserere. *Ius in illis præscriptum libris* (scil. qui corpus juris Civilis Romanorum conficiunt.) *non civitatis tantum esse, sed & Gentium & nature: & aptatum sic esse ad naturam universum, ut imperio extincto ipsum ius diu sepultum, surrexerit tamē & in omnes se effuderit Gentes humanas. Imo & Principibus stare, etsi est privatis conditum à Iustiniano.*

7. Plura hic pro Iustitiâ atque auctoritate Juris Civilis Romanorum dicere, vel speciatim in singulis partibus eandem demonstrare instituti operis ratio non patitur. Quia Usucapionis, ac per consequens Præscriptionis etiam terminos nobis præscriptimus. Ita tamen, ut ea quæ circa eam Juris Civilis partem dicuntur, dicta sunt, vel dicentur, haud difficulter pluribus, ne dicamus omnibus, applicari queant.

FINIS LIBRI PRIMÆ.

F

HUGO-

De eo Quod Iustum est.

LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

An Iustum sit quod ob bonum
publicum ab hominibus consti-
tutum est.

1. *Undenam determinatur an hoc illudve ad Iusti denominationem referri queat.*
2. *Iustum esse quod queritur, & cur?*
3. *De essentia legis esse, ne propter communi-
ne bonum foratum.*
4. *Bonum illud incertum esse, & exter-
num.*
5. *De Bono externo nostram questionem
proponi, eamque duplicem fieri.*

Vlſis priori libro juris fontibus, &
explicatis partibus boni & æqui;
videamus deinceps ea, quæ non tan-
tum ad confirmationem anteceden-
tium pertinent; verum etiam ad in-
telle-

TITULUS PRIMUS. 123.

tellektum consequentium omninò necessaria sunt. Et primò quidem discutiamus, an ad justì speciem referri possit, quod ob bonum publicum, & commune hominum commodum introductum, seu constitutum est. Quod quidem aliunde non est determinandum, quam ex jure naturali rationali, sive divino: quum nihil justum nuncupari aut debeat aut possit, nisi quod ex ratione naturali, ac voluntate divinâ ortum trahit.

2. Si vero omnia benè considerentur, nostro quidem judicio partes affirmativæ sustinendæ sunt circa quæstionem propositam. Nam quod ob bonum publicum ac commune hominum commodum introductum est, perpetuam justì causam habet, ac naturalem. Est enim illud ob bonitatem publicam omnino æquum, ob æquitatem necessarium, ob necessitatem justum, quia rationi naturali, ac divinæ voluntati congruum est. Nec enim ratio naturalis deficit in necessariis, nec divina voluntas in rationalibus. Ita intelligendum, quod Sapiens Stoicus innuit, *Epist. 45. Quod bonum est, utique*

necessarium est : quod necessarium est , non utique bonum est.

3. Eodum sensu accipiendum quod obtinet communiter apud Philosophos, Theologos, & J. Ctos, & ex iis ostenditur à Suare. *lib. 1. cap. 7. de ll. de ratione ac necessitate legis esse, ut propter commune bonum feratur.* Alias namque nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum universum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus posset. Quod clarius demonstrari potest, si explicetur in quonam commune hominum bonum consistat, & penitius expendatur, quemadmodum ea, quæ ab hominibus ob id constituta sunt, justa dici queant.

4. Nos autem commune hominum bonum consistere existimamus in salute communi eorum: quæ duplex est interna & externa. Interna consistit in felicitate vitæ futuræ & supernaturali. Externa autem in felicitate vitæ præsentis, & naturali. De internâ verò nulla hic est quæstio: & si moveretur eam remitteremus ad Jus divinum, absolutè & purè in-

intelligendum, & à Theologis tractandura: id nimirum quod supra relaturn est, & sacris nostris continetur. De quo dubitari nequit num justum sit: Dum ob internum hominum bonum constitutum sit, non ab homine, sed tam immediatè, quam mediatè ab ipso Deo, & confirmatum à Filio Dei Iesu Christo Dictatore voluntatis Paternæ perpetuo. De Jure humano nostra disceptatio est: Quod quidem per se, ac primario non respicit bonum internum, seu æternam salutem, seu felicitatem supernaturalè, tanquam finem proprium vel proximum, quemadmodum illud, de quo jam dictum est, divinum. Primario ac per se dicimus, ne quis existimet nos bonum externum à jure Divino, vel internum à jure humano sejungere. Novimus enim utrumque secundario ab ipso Deo subordinari, respectivè videlicet in utroque juris ordine.

De bono igitur externo præfata nostra quæstio juris & de jure proponitur. Eoque nobis inquirendum est, quemadmodum id, quod ob illud ab hominibus introductum reperitur, justè de-

nominationem mereatur. De quo iterum quæstio duplex est: una ad potestatem constituendi, altera ad justitiam constituti pertinet. Vel enim id quæritur, an circa bonum commune hominum quidquam ab hominibus justè constitui possit, vel si quid constitutum reperiatur, quatenus illud justum sit.

TITULUS SECUNDUS.

De Potestate Humana constituendi Jura Humana.

1. *Hanc potestatem non justam tantum esse ex voluntate divina, sed et necessariam ex ratione naturali.*
2. *Ordinatio Societatis humane Familiaris, Economica.*
3. *Ordinatio societatis humane perfectior, rationalis et Politica.*
4. *Potestas illa ordinandi ex expressa Dei voluntate demonstratur.*
5. *Dei Ordinationi resistere, qui Potestati resistit, quæ Deum authorem habet.*

Quod

1. **Q**UOD ad potestatem humanam constituendi jura humana attinet, minime dubitamus circa bonum publicum ac commune mortaliū commodum jura quædam constitui posse, sed insuper quædā necessariò constitui debere omninò arbitramur. Atque adeo potestatem constituendi jura humana non justam tantum esse ex voluntate divinâ, sed & necessariam ex ratione naturali. Utrumque ex principiis naturalibus & rationalibus colligitur. Quippe necessarium fuit homini in societate vivere. Naturale id fuit, dum animal sociale esset. Rationale ac divinæ voluntati congruum dicitur, quia tale animal non esset, si non à Deo tale conditum, hoc est sociali natura præditum fuisset. Deinde societate de ratione naturali hominum, ac voluntate divini Numinis posita, sequitur ex naturâ rei necessarium conveniens, nimirum societatis humanæ perfectio. Et dum ex naturâ rei, ideo etiam ex voluntate Dei authoris & naturæ & rei. Cicero libro de amicitia similiter concludit, *Nil Principi Deo in rebus humanis esse*

gratius, quã homines habere inter se societate ordinatam ac perfectam. Quod etiam Augustinus lib. 3. Confess. cap. 37. intellectã jam expressã Dei voluntate confirmat, statuitque naturalem atque immutabilem legem esse, ut omnia ordinatissime fiant: utputa perpetuam boni publici causã continentem. Quæ ratio præsumitur Aristotelis, lib. 5. Ethic. cap. 1. ea videlicet justa statuentis, quæ felicitatem societatis civilis efficiunt, ac conservant. Atque ita quidem confirmantur quæcunque supra memoravimus; & à posteriori ex effectu jamjam dicta, & à Paritate rationis ea, quæ sequuntur.

2. Enimverò initio generis, nationisque humanæ societas aliqua Familiaris extitit. Imperfecta quidem respectu ejus, quæ postea exorta est, & Politica dicitur. Veruntamen in se spectata perfecta, in ordine ad domesticam, seu Æconomicam. Quæ usque mansit etiamsi ex plurimis familiis alia perfectior jam coaluisset, & generi humano ob necessitatem moralem de æquitate placuisset. ad cujus ordinationem natura hominum propria sua simpliciter contribuit.

3. Ad

TITULUS SECUNDUS. 129

3. Ad ordinationem vero perfectioris societatis, quæ Politicæ dicta fuit, tam ratio, quam ratiocinatio humana contulit, quæ supra memorata sunt. Generalia utique, & omnibus gentibus communia; quia omnibus peræque bona & æqua: Non singularia, quia nim. non potuit; ideoque illa singulis ex necessitate considerata & ratione particularis boni Civium constituenda reliquit. Per omnia tamen, & in omnibus confusionem evitare monuit. Monuit, inquam, non docuit, quia in eo bonum commune omnium consistere naturali atque insito lumine unicuique mortalium perspectum est. Quocirca illud non tantum omnibus a naturâ datum, sed singulis etiam populis & nationibus præceptum dicitur. Quod si igitur ob bonum commune omnium hominum à jure Gentium, vel quicquid ob utilitatem publicam Civium hujus illiusve particularis societatis vel reip. à jure Civili constitutum reperiatur, immerito justî nomine privaretur ex defectu potestatis humanæ: quum ea ex ratione naturali omnino necessaria, & ex divinâ voluntate justa sit.

F 5

4. Atque

4. Atque hæc quidē ea sunt, quæ ex ratiocinatione humanâ colliguntur. Videamus, si quæ confirmatio ab expressâ Dei voluntate accedat. Et certè si quis *sacra* diligentius inspexerit, præfatam potestatem adeo justam demonstrabit, ut ab ipsius divini Numinis expressâ voluntate, & exemplo dependeat. Nos eam brevibus, ut convenit, persequemur. Voluntas expressa, ut constat, probatur dictis, & magis factis. Si dicta Dei hic quispiam quærat, habebit penes *Matheum. Cap. 22. vers. 21. Lucan. cap. 20. vers. 25. Christi dicta tributa Cæsaris approbantis. Plura penes Paulum cap. 13. ad Roman. & fundamentalia 1. Corinth. cap. 14. vers. 33. & 40.* Ex quibus liquidò apparet Deum confusione odisse, & velle, ut omnia decenter, & ordine fiant. Quod etiam pluribus aliis locis, si opus esset, confirmari posset. Quod si facta Dei quis quærat. *Sacra veteris Testamenti perscrutetur, & perfectionem convenientem societati hominum per ipsam Dei ordinationem advertet. Deus isti Populo suo voluit Patriarchas, constituit*

TITULUS SECUNDUS. 131

stituit Judices, præposuit Duces, creavit Reges, Principatum ac potestatem temporalium iis attribuit, Jura quædam ipse condidit, tam generalia, quia naturalia & rationalia, quam specialia, quia ad politiam Populi specialiter sui, eamque vel Ecclesiasticam vel Civilem spectare arbitratur. Quorum illa ad internum hominum bonum, hæc autem ad externum Populi sui specialiter ordinavit. Doctores voluit, qui alios instituerent, divina jura interpretarentur, causas juxta eorum tenorem determinarent, ac denique leges quoque non quidem contra jura divina, sed vel præter vel secundum ea ex bono communi Populi præscriberent. Hinc illud Divinæ Sapientiæ Proverb. cap. 8. vers. 15. 16. *Per me Reges regnant, utique quantum ad potestatem, & legum conditores juxta decernunt, videlicet quantum ad rectam rationem ac Justitiam.* Demostheni licet Ethnico justum tamen visum fuit, rectæque rationi consentaneum, omnes debere legi parere; quia omnis lex & inventio quædam & donum Dei esset.

quemadmodum Marcianus noster refert *in l. 2. D. de ll.* Eâdem de causâ Aristoteles existimavit injustum esse eum, qui contra leges faceret. *lib. 5. Ethic.* successit his Cicero sapienter de Dei ordinatione sentiens *lib. 2. de legib.* Hanc video, inquit, sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum esse aliquod Populorum. Sed æternum quiddam quod universum mundum regeret, imperandi prohibendiq; sapientia, & quæ porro ibidem consequuntur.

5. At D. Paulus *d. cap. 12. ad Roman.* omnia confirmavit, *Non est potestas, inquit, nisi à Deo, & qui potestati resistit Dei ordinationi resistit.* Quæ cum ita sint nemo rectè dixerit jura humana Gentium nim: & Civilia ex eo iniusta esse, quod ortû ab ipso homine atceperunt: quum Deum mediante homine authorem habeant. Et quæ, licet non ferantur immediate à Deo, ut authore naturæ, feruntur tamen per potestatem homini connaturalem. Id quod communis opinio tenuit, non tantum Philosophorum & Jurisconsultorum, sed etiam Theologorum.

TITULUS SECUNDUS. 133

rum. Ad eò ut ex iisdem fere principiis docuerint iura humana omninò obligare etiam in conscientie foro. Quem admodum unicuique constare potest ex Suare *lib. 3. cap. 21. rum. 5. & seqq. & lib. 3. in princ. num. 2. de ll.* Deinde etiam ius Civile merè naturalis ordinis esse & quoad originem & quoad potestatem, pluribus confirmant præter Suarez etiam alii, qui de legum humanarum etiam in foro conscientie obligatione & transgressionum debitione ex professo scripserunt, inter ceteros, quos vidimus, Ludovicus Carbo *de leg. lib. 6. disput. 16. & lib. 7. disput. 1. & ubi Adam Contzenus Politicorum lib. 4. cap. 8. Azorius. Instit. Moral. lib. 5. cap. 6.* Denique Claudius Carninius in oppugnatione turris Babel *part. 1. cap. 18.* Cuius verba hic notabimus, quæ de lege humanâ rite latâ, hoc est, ex bono & æquo constitutâ, reliquit, videlicet, *nunquam violatur lex humana, quin simul infringatur illi implicita, annexa & inviolata lex apostolica, naturalis, divina & Evangelica.* Hæc autem omnia accipienda sunt cum distinctione nostrorum Theologorum, quod obliget scil.

scil. mediatè seu consequenter, non vero immediatè, & directè. Et sic de potestate humanâ constituendi jura humana satis dictum, ac proinde, ut erat propositum, de Justitia ejus, quod constitutum est, dicendum est.

TITULUS TERTIUS.

De Justitia ejus, quod constitutum est ab hominibus secundum, præter, vel etiam contra jus divinum.

1. *Ius divinum triplex esse. Morale immutabile, & quamobrem?*
2. *Ius Ceremoniale, & Iudiciale abrogatum esse ex communi assertione, & quamobrem?*
3. *Quenam Iuri Hebræorum Iudiciali annoverentur?*
4. *Polygamia quomodo referenda sit, & qualis sit: an Iusta fuerit in veteri ævo?*
5. *Ius Primogenitura rectè ad Ius Iudiciale Hebræorum referri.*
6. *Neq. Ius Ceremoniale, neq. Iudiciale mut-*
quam

TITULUS TERTIUS. 135

quam ad nos pertinuisse, neque adhuc pertinere. Sed Morale omnimode.

7. *Quamobrem Noachidarum precepta unusquisque suscipere olim tenebatur sub reatu mortis, non autem Israelitarum Mosaica.*
8. *Non tantum præter, sed & contra jus Ceremoniale & judiciale Hebræorum jus ac justum constitui posse.*
9. *Quatenus tamen jura Mosaica ad omnes Gentes pertineant?*
10. *Conclusio circa propositam questionem.*

VT de Justitia ejus quod constitutum est similiter constet, eadem præfata recta ac naturalis ratio, & divina voluntas consideratione poscunt. Neque etiã simpliciter & absolute: ac verò cum ejus, quod ab hominibus in societate humana ad bonum tranquillitatis & salutis publicæ constitui oporteat, expressæ divinæ voluntatis exemplar in sacris extet: inquirendam est, num extra illud ab hominibus justum quid constitui vel debeat, vel etiam possit.

1. *Ad hæc initio sciendum est, Jus Divinum*

Divinum, quod sacris continetur triplex esse, Morale, Cereemoniale, Judiciale. Primum quod morale attinet, illud omnino immutabile, & perpetuum est, semper & ubique Gentium. Non quia à Deo in æternum Populo suo datum est: sed quia perpetuò bonum, æquum, ac iustum est, rectæ rationi, ac naturali æquitati per omnia congruum. Adeo; ut nequidem à Deo aliter, quam constitutum est, postea constitui poterit. Durum hoc primâ facie videri posset, at non est. Quamvis enim immensa, imo incomprehensibilis Dei sit potentia; nunquam tamen mutabilis ipse, aut injustus esse potest; qualis esset, si iustum aliud constitueret, quam quod iam antea constituisset, cum naturam humanam, & rationem naturalem crearet. Vide quid hâc de re existimet Hugo Grotius, lib. 1. cap. 1. num. 10. de Iur. bell. ac pac. sicut ergo, ait, ut bis duo non sint quatuor, ne à Deo quidem potest effici, ita ne hoc quidem, ut quod extrinsecâ ratione malum est, malum non sit. Consentit alibi Suarez de leg. lib. cap. num. & omnes, quos unquam legimus, Philosophi

ac Theologi. Sed quonam referemus dictum Anaxarchi, *non ideo Deum quid velle, quia iustum est, sed iustum esse quia Deus voluit.* Certe non alio nisi ad Jus Cæremoniale, ac Judiciale Hebræorum, seu aliud voluntarium, ac merè positivum, de quo statim. Jam autem hic asserimus, si quid ab hominibus contra ius morale, seu naturale rationale constitutum vel introductum reperitur, semper & ubique terrarum ac Gentium iniustum esse. Si quid verò secundum, circa, vel præter illud, congruum tamen principiis recte rationis, quæ ex divinâ voluntate dependet, & ex eius præceptis colligitur (ut postea dicemus) omninò iustum iudicandum est.

2: Quod ad ius Cæremoniale & Judiciale attinet, utrumque in hâc definitione pari ambulat passu, atque eodem iure censetur. Videlicet circa utrumq; vulgatissimum est, ac notissimū tam J.ctorum, quam Theologorum axioma, *utrumque abrogatum esse.* Ratio nobis in eo sita videtur, quod pro singulari Gentis Hebrææ indole, genio, more, prærogativa, aliaque consideratione rerum ac circumstantiarum particulari

ticulari constitutum , & varietate rerum , locorum, ac temporum subinde immutatum fuit. Cæremoniale per Christum omnino sublatum esse Apostolus testatur. *Galat. Cap. 4. vers. 9. & cap. 5. vers. 1. Coloss. cap. 2. vers. 16. 17. Hebra. cap. 9. vers. 9. 10.* Cui ea quoque annumeramus , quæcunque leguntur de circumcissione , quæ juris Mosaici quasi introitus erat. Neque obstare potest , quod illâ omnis Abrahami posteritas etiam ante legem scriptam teneretur : Nam id ex peculiari Dei revelatione contigit , quemadmodum reliquus sacrificiorum ritus , qui in primis illis hominibus conspicitur. Ex quo ortum habuit circumcisio, quæ penes multos variosque Populos extra Israëlitas reperitur : de quibus Heroditus, Strabo, Philo, Justinus , Origines, Epiphanius, Clemens Alexandrinus, Hieronymus , aliique complures. Ex quo itidem Saracenorum, Mahumetistarum , Turcarumque circumcisio emanavit : quemadmodum aliquando ex eorum *Alcoran.* advertimus. Atque hæc quidem de jure Cæremoniali Hebræorum , quod sacris expressum est.

TITULUS TERTIUS. 139

3. Judiciale vero, quod Forense recte dicitur, peculiare Hebræis contigisse certum est. Cui hæc fere annumeramus, quæcunque constituta sunt de servitutibus & mancipiis, eorumque acquisitione per emptionem, de conditione serviendi per modum ac tempus, de manumissione, de ancillarum desponsatione, de concubinato, deque iis tractandis, neque victu detrahendo, neque amictu, neque debito conjugali, De bove cornupeto servum, aut ancillam occidente: atque ita deinceps pleraque quæ *Exod. cap. 21. 22. 23.* continentur, & Politiam civilem concernunt: Nam etiam moralia & cæremonialia continentur. Insuper ea, quæ placere de facultatibus suis extra tribum suam non alienandis. *Levitic. cap. 25. vers. 23. & ibid. vers. 20. & 21. ex cap. 23. vers. 10. Exod.* Item de dividendâ terrâ Chanaan in tribus Israëliticas: ne extra tribum suam quæpiam nubat. *Nom. cap. 36. vers. 6. & seqq.* De Polygamia. *Dent. cap. 21. vers. 15.* de jure Primogenituræ. *ibid. vers. 17.* de ducenda patriâ & excitando fratri defuncto semine.

Dent.

Deut. cap. 25. vers. 5. Itemque ea, quæ statum ac stylum iudicarium concernebant. De quibus Talmudici ex professo.

4. At ex his dubitabit forsan aliquis, nec sine causa, quamobrem Polygamia & Jus Primogenituræ inter iura Judicialia, seu Forensia Hebræorum connumerentur? Quod ad Polygamiam attinet, hoc quidem nobis videtur (salvo aliorum iudicio) eam immeritò inter iura Judicialia referri: Inter corruptelas enim forenses eam referendam existimamus. Quippe iniusta fuit, contra naturam, & rationem naturalem: neque à Deo per Moſen, alioſve unquam permiſſa, ut bona, aut rationalis, minus præcepta. Fate-mur interim multos, magnosque viros absque rubore Polygamiam in veteri ævo defendere, & permiſſam contendere ob promiſſionem de ſeminis multiplicatione, contentam *Genes. cap. 12. vers. 2. cap. 13. vers. 16. cap. 15. vers. 5.* Sed ab iis licet alioquin doctiſſimis ſumma ratione divortium facimus. Non enim unquam experti ſumus in ſacrorum ſive Hebræorum, ſive Chriſtianorum inveſtigatione, Deum ſolere

TITULUS TERTIUS. 141

solere quicquam permittere, ut bonum, quod contra naturam, & contra rationem naturalem est. Sed obiiciunt, necessarium fuisse Polygamiam inducere ex parte hominum, & permittere ex parte Dei ob seminis propagationem, & multiplicationem: quod itidē negamus. Enimvero potuit Deus naturaliter per fœcundos & crebros mulierum partus, aliove modo promissioni suę satisfacere absque necessario, naturali, & rationali malo. At instant pii ac sancti Patres eam introduxerunt, quod etiā veritati repugnat: Nam si consideratius sacra expendamus, Lamech, Esau, Laban, & similes fuere, viri, ut cuique notum est, impii. Quod si quidam ex Sanctorum Patrum numero, imo licet omnes eos secuti fuerint, nihil id iis adversus nos patrocinator: dum ne quidem iustissimi à peccati labe immunes extiterint. Quod vel inviti nobiscum confiteri debent. Quinverò Sanctissimorum Polygamia innumera incommoda, graves molestias, difficultates, querelas, & dissidia domestica produxit, certissima peccati, ordinis divini

142 LIBER SECUNDUS

divini violati , atque adeo divinæ voluntatis in contrarium signa ; & argumenta , quibus acquiescimus.

5. De Jure Primogenituræ arbitramur , jure illud meritoque inter jura Judicialia seu forensia Mosaica referri. Etenim juris naturalis , ac rationis naturalis est , ut fratres hæreditatem parentum inter se partiantur : at vero ut hâc illave ratione aut portione partiantur , utque Primogenitus duplicam portionem accipiat , Juris Judicialis , forensis , seu positivi Mosaici fuit. *Genes. cap. 21 vers. 17.* Porro ut bonâ feudalibus , emphiteuticis , cæteraque ejusmodi præcipiat , aliisque prærogativis gaudeat , semper juris proprii cujusque , vel Regni , vel Regionis , vel civitatis , vel similis perfectæ societatis fuit : atque etiamnum esse putamus. Ideoque plerumque determinari ex temporis , loci , populi , personarum , geniorum , morum , aliarum rerum , ac circumstantiarum consideratione , utilitate , vel necessitate : quæ rationem naturalem , ac perpetuam parit , non tamen in genere , sed societatis in specie. Cōtrarix opinionis auctores

TITULUS TERTIUS. 142

auctores exemplis suam astringere con-
 tendunt, Primo Caini, cui à Deo *Genes.*
cap. 4. vers. 7. & Isaaci cui à patre Abra-
 amo Primogenituræ prærogativa data
 est. *Genes. cap. 25, vers. 5.* Quibus nihil
 aliud evincere possunt, nisi ante legem
 etiam scriptam jus aliquod Primoge-
 nituræ obtinuisse : quod lubentes
 concedimus. At exinde non sequitur.
 Jus Primogenituræ esse de jure natu-
 rali : Nam multa ceremonialia & Ju-
 dicialia, eaque quæ sui naturâ imper-
 petua, & mutabilia erant, etiam
 ante legem scriptam speciali Dei re-
 velatione fuerunt observata : quem-
 admodum constare potest ex sacrificiis
 Caini, Abelis, Noachi, Abraami,
 Jacobi, aliorumque. Deinde ex cir-
 cumcisione Isaaci. Porro ex observa-
 tionibus de non nubendo extra fa-
 miliam, de ducenda fratria, & simi-
 libus. Circa eas igitur, seu Cere-
 monialis, seu Judicialis juris partes præ-
 fatum obtinebit axioma Theologorum
 ac J.ctorum, nim. *Vtrumque abrogatum*
esse.

6. Verum enimverò nos amplius
 dicemus. Videlicet, neutrum debere
 dici

dici abrogatum quoad nos : sed potius nullo unquam tempore ad nos pertinuisse, neque adhuc pertinere, nec per consequens considerandum venire in quæstione de eo quod iustum est. Dicimus non posse dici abrogatum quoad nos : quandoquidem nullum ius abrogatum dici potest eorum respectu, quos nunquam obligavit. Non autem eos obligare potest, quibus datum non est. Quibus autem datum sit seipsum exprimit, *Audi Israel*. Neque ullo verisimili indicio deprehendi potest Deum voluisse, sit alius quam suus Populus Israël eo teneretur : Minus voluisse, ut esset perpetuum atque immutabile, quod vel ex ratione utriusque obiecti colligere licet : Non enim continet, nisi extrinsecum, mortale, & mutabile bonum, Politiam vel Ecclesiasticam vel Civilem concernens ; Cui Deus perpetuam causam non dedit, sed eam ex diversarum Gentium conditione, & pro variâ Populorum ratione constituit : imo, ut ipsa conditio, & ratio diversa esset, voluit.

7. De Jure Mosaico (seu Cæremoniale,

TITULUS TERTIUS. 145

niale seu Judiciale velis) dictum reperitur penes excellentissimum Rabbiorum Maimoniden. *Halach. Melachim. cap. 8.* quantum ex versione doctissimi viri Seldeni collegimus, *Nolentem (de Noachidâ seu Gentili) loquitur) non cogebant in se suscipere legem et præcepta (Mosaica). At vero jussit Moses à Numine ipso edoctus, ut quemadmodum dictum est, quisque mortalium in se suscipere cogetur præcepta Noachidis imperata. Et qui id facere volebat ultimo supplicio afficiebatur. Ratio manifesta est, iis præsertim, qui nostra lib. 1. tit. 3. supra legerunt: quia, ut ibi ostendimus, præcepta Noachidis imperata non sensu, sed verbis solum distant à præceptis Mosaicis moralibus. Et utraque cum sint naturalia, rationalia, eoque omnibus Gentibus communia, ubique vires suas extendunt, omnesque tenent homines, non in foro fori tantum, sed etiam in foro conscientiae sub reatu mortis. Rationem assecutus est eruditione sua præclarus Petrus Cunæus de *Rep. Hebraeorum lib. 1. cap. 1.* ubi hæc insit, *Hujus generis septem præcepta illa fuere; quæ Talmudicè data esse filiis Noachi ajunt. Ea justitiæ**

G

re₂ulas

246 LIBER SECUNDUS.

regulas quasdam continebant, quibus carere hominum vita nequibat. Quare vis eorum tatalitate ad omnes pertinuit, ut qui nescirent ea, hos interficere in bello, atque ex hominum communiōne tollere iussi Israëlitæ sint. Neque id sine causa fuit. Omnibus enim bellicis nocentiores videbantur, qui jus nullum acceperant. At Cæremonialia & Judicialia non æque omnes tenebant; neque etiam ipsos Israëlitæ semper & perpetuo, atque immutabiliter. De Cæremonialibus quidem, præterquam quod ex Christo constat, & acta Apostolorum confirmant. *Cap. 6. vers. 14.* Illud unicum exemplo esse potest, quod de serpente æneo inter ipsos Hebræos contigit. Etenim fractus est & comminutus, qui antea religiosissimæ venerationis erat. Justissimè tamen in eo comminuendo se gessit Ezechias. *lib. 2. Regum cap.* De Judicialibus verò præterquam ea, quæ speciatim Hebræos concernunt, & supra relata sunt, hoc insuper accipiamus, quod legitur de bove cornupeto Noachidæ alteriusve Gentilis feriente bovem Israëlitæ, super quo damni seu (ne quis carpat nos Talmudicorum

TITULUS TERTIUS. 147

dicorum more loqui) pauperiei compensatio ex necessitate atque utilitate politicâ constituta est. Rationem hujus constitutionis refert Rabbi Maimonides. *Halach. Naxiki. in cap. 8. Quoniam, inquit, nec precepta nostra* (politiam scil. concernentia) *ad eos spectant, & frequentius damna inferunt, & nisi reos hic facias eos ob damna à bestiis eorum illata, non coercebunt illas, & hominum bonis plurimum nocebunt.* Sed nunquid jure Naturali Noachidarum Gentiles ad damnum, seu pauperiem (ut nostri loquuntur) resarciendam tenebantur? minime verò, sicut idem Rabbinus eodem capite, aliique complures cum eo existimant.

8. Quæ cum ita sint, non tantum præter, verù etiam contra jura Cæremonialia, ac Judicialia seu Forensia jus ac justum constitui potest; prout bonum publicum, & communis omnium salus cuique Populo expetere videtur. SALUS namque POPULI SUPREMA, nec scripta, sed nata LEX est. Ea; ratione Theologi pariter nobiscù existimant, contumeliã legi Dei, seu Cæremoniali seu Judiciali, nõ fieri, si

abrogatâ illâ (ut loquuntur) novæ aliq
 utrique præferantur. Etenim hoc non
 simplici collatione, sed temporis, loci,
 Gentis, alteriusve rei consideratione
 fieri. At enim verò fatendum est inte-
 rim æquiores, aut sanctiores leges à
 nullo legislatore ulli Genti datas esse,
 quam quas ipse summus Deus Populo
 suo dedit. Ideoque dicendum est, cum
 Dei potius quam ullius hominis le-
 ges sequendæ sint, rectissime facturum
 quemque legislatorem, si ad legum
 Judaicarum exemplar in ferendis suis
 respexerit, quoties peculiaris aliqua
 circumstantia, vel loci, vel perso-
 narum non impedierit. Quorum om-
 nium singularis quædam in ferendis
 legibus habenda est ratio.

9. Enimvero quantumvis præfatæ
 leges non pertineant ad ullam Gen-
 tem sub ratione legis specialiter obli-
 gantis, nec unquam pertinere, ut no-
 stra quidem fert sententia; pertinent
 tamen ad omnes sub ratione doctrinæ
 generaliter contentæ. Videlicet; qua-
 tenus generali suâ naturâ, vel propor-
 tionis æquitate unicuique exhibent
 optimam maximam juris naturalis
 deter-

TITULUS TERTIUS. 149

determinationem. Simile quid dubio procal Augustinum impulit ad ea, quae libro de vera religione tradit, de jure naturali, divino, æterno locutus, cap. 31. his fere verbis, *Conditor legum temporalium, si vir bonus est, et sapiens, illam ipsam consule æternam, de qua nulli anima judicare datum est, ut secundum ejus immutabiles regulas, quid sit pro tempore jubendum verandumve discernat.* Item lib. 1. de liber. arbitr. existimat nihil esse in temporali lege justum, quod ex lege æterna non deriveretur. Cui Zepperi verba adjungemus lib. 1. Cap. 12. in leg. Mosaic. forens. explan. Ubi passim sententiam refert doctissimorum Theologorum de Forensibus Mosaicis: *Absit* (ait inter cætera) *verò et hoc, ut magistratus Christiani auctoritatem usque adeo diminuant et suppressam velint, ut leges positivas condere ipsum posse negent; quæ determinationes, modificationes, expositiones, ampliationes, restrictiones, et ad varias humanarum rerum, et æternarum causas, acque casus amplificationes, pro populorum, temporum, et locorum diversitate, ac ratione, præceptis,*

logibus, sententiis, atque gnomis Mosai-
 cis generalibus addunt. Iterum Augu-
 stinus hic appositè *Epist. 5. ad Marcel-
 linum*, non itaque verum est, inquit,
 quod dicitur, *semel recte factum nullatenus
 esse mutandum*. Mutatâ quippe temporis
 causâ, quod rectè ante factum fuerat,
 ita mutari recta ratio plerumque flagitat;
 ut cum ipsi dicant rectè non fieri, si mu-
 tetur, *varietas contra clamet, rectè non
 fieri, nisi mutetur*. Quia utrumque tunc
 erit rectum, si erit pro temporum va-
 rietate diversum.

10. Quocirca ita censemus in de-
 spiciendo an & quatenus aliquid ju-
 stum constitui possit secundum, præ-
 ter, vel contra id, quod sacris con-
 tinetur: solum nempe jus divinum
 Morale, rectè rationi in omnibus,
 ac per omnia congruum, conside-
 randum esse. Quoniam illud solum
 perpetuò, immutabiliter, ac neces-
 sariò bonum & æquum est. Non verò
 Cæremoniale, aut Judiciale: Quan-
 doquidem, licet utrumque voluntati
 divinæ, ac rectæ rationi consenta-
 neum fuerit, temporis, persona-
 rum,

TITULUS TERTIUS. rerum, locorum, aliarumque rerum, ac circumstantiarum respectu: non tamen perpetuò, immutabiliter, ac per se necessario bonum & æquum esse ex ulla ratione, aut divina voluntate (præsumptâ expressâve) colligi potest.

TITULUS QUARTUS

Quatenus utile iustum sit.

1. *Utile iustum esse quatenus honestum & recte rationi consentaneum.*
2. *Unum idemque esse recte rationi parere atque Deo, & quatenus utilitas iusti mater sit?*
3. *Divortium faciendum ab Aristippo & Carneade hâc in parte, & quamobrem?*

1. **E**X relatis satis evidenter constare potest, quatenus id, quod utile est, iustum dici possit, & revera sit: nimirum quatenus honestum, hoc est, quatenus juri divino morali consentaneum, vel saltem illi non contrarium. Si namque huic adversetur, fœdum atque inhonestum, ne boni quidem publici causâ iustum dicendum est. Si modo bonum publicum rectè dicatur, ac non potius malum, quod ut procedat fœditatem atque injustitiam, à qua ratio humana abhorret, præsupponit. Quæ autem ea sint, quæ juri divino morali adversantur; quæque proprie

TITULUS QUARTUS. 153

proprie ad Theologos & Concionatores Ecclesiasticos pertinent, à quibus ea quotidie reprehensa notamus, non referemus exemplo Ciceronis, qui hunc locum eodem fere modo explicat. *lib. 1. in fine. de Offic.* Nam licet ille officium hominis, nempe circa justum & injustum, ex rectâ ac naturali ratione determinandum passim arbitretur; eodem tamen res redit: dum jus divinum morale ex ea & constet, & interpretationem consequatur.

2. Enimvero unum idemque est rectæ rationi parere, atque Deo: ut nobiscum censuit Hierocles in egregio illo ad carmina Pythagorica commentario, λόγος δὲ ὀρθῶν εἰς θεοῦ καὶ θεοῦ, πάντων ἐστίν. Ciceronis autem verba hic transcribemus, ut nostris parcatius, *Illud, forsam querendum sit, inquit, num hoc communis sit, quæ maxime est apud naturæ, sit etiam moderatæ rationis, modestæque antequam? non placet: sunt enim quedam ita feda, partim ita flagitiosa, ut ea ne conservanda quidem putat causa sapiens facturus sit. Ea Posi-*

154 LIBER SECUNDUS.

dominus collegit permulta, sed ita tetra quadam, ita obscena, ut dictu quoque videantur turpia. Hæc igitur non suscipiet Reip. causa: Nec Resp. quidem pro se suscipi volet. Sed hæc commodius se res habet, quod non potest accidere tempus, ut intersit Reip. quicquam illorum facere sapientem. Quod prope attendit Augustinus lib. 19. cap. 21. de Civit. Dei. *Quamvis enim, ait, si diligenter attendas, nec utilitas sit ulla viventium, qui vivunt impiè. Quamobrè id quod dicitur,*

Utilitas justæ prope mater est & equi.

Cum temperamento accipiendum est: vid. ut eatenus verum sit, quatenus utilitas ex ratione naturali, & divina voluntate constat: atque ex ea originem trahit. Alioquin & nomine, & re, & proprietate, & effectu ejus quod justum est, privatur. Etenim ut utile justum sit, sincerum sit, honestum, atque omni ex parte innoxium: conveniens constâter & perpetuò rectæ rationis principiis, & divini juris præceptis, quæ libro primo memorata sunt. Neque etiam alio sensu utile Jurisgentium aut Civilis objectum est, scil. ut commode quidem & idoneè Societas humana conservetur, sed simul

justè.

TITULUS QUARTUS. 155

justè, sanctè, piè, honestè. Ideoque appositè hic usu venit, quod Plautus olim dixit, *Judicare id quod justum, non quod utile est, velis.*

3. Quocirca ab Aristippo & Carneade dissentimus, qui omnem Justitiam utilitatis nomine complexi sunt. Irridentes omnia jura & officia naturalia, universalia, moralia, omnium hominû, ac ratiocinantium communia. Quippe nihil naturâ, aut per se justum vel injustum, honestum vel turpe, licitum vel illicitum putabant; sed arbitrio ac potestate humanâ ex utilitate metiendû, spreto omni omnino juris nomine. Quemadmodum Laërtius *lib. 2. de Aristippo*, & Lactantius *lib. 5. cap. 17. de Carneade* testantur. Hugo Grotius in prolegomenis in libros, quos de jure belli ac pacis scripsit; eundem Carneadem in partes vocat; qui sustinuerat, jus naturale esse nullum. Omnes enim & homines, & alias animantes ad utilitates suas naturâ duce ferri: proinde aut nullam esse justitiam: aut si sit aliqua summam esse stultitiam, quoniam sibi noceat, alienis commodis consulens: idemque doctissimè explicat, quod

156 LIBER SECUNDUS.

Poëta Philosophum secutus, ita expressit,

Nec natura potest justo secernere iniquum.

Cuius summi viri explicationi acquiescimus : & acquiescendum omnibus meritò tuemur : quemadmodum ex antepositis cuique constare potest. Verba ejus hæc fere sunt. *Admitti (scilicet illud quod Poëta) omnino non debet. Nam homo animans quidem est, sed excimum animans, multoque longius distans à cæteris omnibus, quam cæterorum generum inter se distans. Cui rei testimonium perhibent multa actiones humani generis propriae, & quæ porro ibidem consequuntur. Falsum itaque putamus naturam humanam non posse justo secernere iniquum. Nam natura humana ratione prædita est : recta autem ratio intelligens est, constans, firma, sibi que semper & ubique Gentium similis, ut nec amore, nec odio, nec invidia patiatur se ab honestate, & Justitiâ unquam abduci : neque ullo temporis decursu, aut potentioris metu, aut autoritate variari. Quod sequenti titulo plenius exequemur.*

TITU-

TITULUS QUINTUS

De præ eminentia boni atque utilitatis Publicæ.

1. Nihil injustum esse ex eo, quod privatum incommodum præ se ferat, in ordine ad publicum bonum.
2. Quamobrem non habeat, quod queretur privatus ob incommodum privatum?
4. Magistratus officium in publici muneris administratione.
4. Populij nobile responsum ad Antiochum, & M. Attilij Reguli cordatum exemplar.
5. Principium esse nature seipsum diligere, at rationis præceptum, magis diligere Patriam.

1. Sequitur determinare an quicquam in iusti denominationem mereatur ob id, quod hujus illiusve privatum incommodum importet, boni tamen publici considerationem præ se ferens. Et dicendum videtur quod neutiquam: si modo per se justum, ac revera ob bonum commune omni-

um sit constitutum. Id quod communis Philosophorum, & Theologorum pariter ac I.ctorum sententia tenet; leges nimirum injustas videri non posse ex eo, quod publicum omnium bonum præ se ferant, & privatum aliquod singulorum respuant. Quandoquidem non sunt ferendæ nisi juxta regulam Isidori *lib. 1. Etymol. cap. 21.* quæ vult, ut *lex nullo privato commodo, sed communi utilitate civium scripta sit.* Suarez *lib. 1. cap. 7. num. 4.* rationem addit. *Nam, inquit, sicut leges communitati imponuntur propter bonum communitatis præcipue ferri debent, aliquin inordinatæ essent. Nam contra omnem reſtitudinem est bonum commune, ad privatum ordinare, sed totum ad partem propter ipsum referre. Igitur cum lex pro communitate feratur, illius bonum præ se primariò procurare debet.* Neque enim refragatur quod Jus Civile quasdam leges in commodum privatarum Personarum, ut Pupillarum, Minorum, Mulierum, Militum, aliarumque similiter ordinavit (quam ob causam privilegia plerumque nuncupantur) quoniam illud bonum his illisve per privilegia specia-

TITULUS QUINTUS. 159

tim concessum ac determinatum, ita utcunque ordinatur, ut redundet in commune omnium commodum. Quæ admodum in singulis haud difficile esset demonstrare, si ratio propositi id expostularet. Neque etiam aliâ ratione convenit Juri Civili respicere commodum vel incommodum singulorum, nisi in ordine ad bonum commune omnium, à quo singulorum dependet salus. Quocirca publica & communia privatis & singularibus preferenda esse semper recte rationi consentaneum visum fuit, & evidens Justitiæ argumentum. Vnde illud Ambrosii in libro de Paradiso, *Justitia magis aliis quam sibi prodest, & utilitates suas negligit communia evolumenta preponens.*

2. Quod si queretur is, qui privatum incommodum sentit, immerito quidem queritur. *Primo* dum suo facto ac voluntate damnum sentit. Nam qui se societati aggregat, atque in ea summæ Potestati se subjicit, ille expresse promissit, aut ex rei naturâ tacite promississe intelligitur, se approbaturum & secuturum id, quod ex usu societatis publicæ bonum & æquum visum erit. Manifeste
id

id constat, ex Cap. quid precedere debeat. de Feud. & ibidem Isern. & Afflict. aliisque. Idem Afflictus in cap. 1. num. 5. qualiter Vassallus jurare debeat. Gail. lib. 7. num. 10. de Arrest. Deinde, dum generale commodum sentiat, fructum scilicet salutis publicæ & plausibilis status bonum. Quò sane fit, ut inutile cuiquam dici nequeat, quod omnibus, ac toti reip. utile est; quemadmodum nec cuiquam utile, quod reip. inutile est. Paulus igitur noster in l. hac actione. 65. §. Labeo. 5. D. Pro socio. non abs re ita censuit, semper enim non id quod privatim interest unius ex sociis servari solet, sed quod societati expedit. Idem fere Paulus alibi, Ulpianus, & Juris Canonici conditores notissimis locis responderunt.

3. Ante Romanos Thebanorum Imperator Epaminondas id recte intellexit. Etenim cum à Persarum rege Artaxerce per Diomedontem Cyzicenum tentaretur, non dubitavit respondere in hæc verba, *Nihil opus pecunia est: Nam si ea rex vult, qua Thebanis sunt vitia gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satius,*

TITULUS QUINTUS. 165.

fatia, namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro Patria charitate. Sedulè ille quidem observavit, quod Plato legibus suis expressit, in libro de Rep. in principio, nimirum,

Magistratus subjectorum curam gerito, & Publica utilitatis singularem rationem habeto.
deinde

Qui privatum emolumentum in publici muneris administratione publica anteposuerit utilitati damnus est, & peculatus penas luita.
Erasmus in Enchiridio suo militis Christiani ad Christianum Principem hæc infit; *Non ea qua publica sunt in tuum commodum verte, sed qua tua sunt, neque ipsum totam ad publicam utilitatem effunde, & paulo post, nullius injuria te minus moveat quam que privatum ad te pertinet: publicam personam esse te memento, nec oportere nisi de publico cogitare.* Eam in rem innumera veteres exempla suppeditant, Augustinus, Livius, Dionysius Halicarnassensis, Plutarchus, Valerius Maximus, Justinus, alique complures.

4. Vnicum nos celebre responsum Populii referemus cum legatus Populi Romani esset ad Antiochum,
ut

ut illum Ægypto abstinere, aut si jam incessisset excedere juberet. Cum enim osculum ei Rex obtulisset, *Popilius facessere interim privatam amicitiam jubet, cum mandata Patrie intercedant*, Adeoque hæc constantia animum regis fregit, ut parendum se senatui ultro responderet. Deinde & hoc cordatum M. Atilii Reguli exemplar, qui pro utilitate publicâ Romanorum privatum incommodum maluit: Si incommodum amplius nominandum sit, quod boni publici causa est. A Pœnis captus juratus Romam missus est, ut nisi captivi quidam Nobiles redditi essent Carthaginem reverteretur. Romæ cum esset quid fecit? nimirum boni publici causâ dissuasit captivos dimitti; & quamobrem? cum videret eos juvenes esse, eosque bonos duces fore adversus Remp. Romanam conjiceret, se jam confectum senectute non tantum Reip. prodesse posse, quantum illi obesse palam profiteri non dubitavit.

*Atqui sciebat, qua sibi Barbarus
Tortor pararet.*

Eto.

TITULUS QUINTUS. 163

Esto. vicit tamen honesta cogitatio salutis patriæ. Sed nunquid injustus in semetipsum, aliosque videbatur, qui merentes propinquos, qui pudicæ conjugis osculum, qui dulcissimorum natorum amplexum ab se removit, ut sese victimam nil miserantis hostis constituerit? Non sane: neque enim in semetipsum, nec in conjugem, nec in liberos, nec in propinquos injustus videri potuit, qui in patriam Remque publicam tam justus existeret.

5. Principium quidem naturæ est seipsum diligere, conjugem, natos, propinquosque. At rationis ac naturæ socialis præceptum est, magis diligere patriam. Ratio ac fundamentum horum omnium in eo situm est, velut Valerius Maximus lib. 5. cap. 6. in initio non minus promptè, quam verè existimat; *Quia ever a domo una vel altera intemptatus reip. status manere potest. Urbis vero ruinam penates omnium trahat secum necesse est*, verum quid attinet, ait, verbis ista complecti, quorum tanta vis est, ut aliqui ea salutis suæ dispendio testati sint, quos undique refert. Et nisi de hisce satis superque pro-
ratione

ratione instituti dictum esset ; referremus memoratum illud exemplum veterum Romanorum : qui bello Punico secundo licet exhausto jam cum in modum arario , ut ne Deorum cultui sufficeret ; ita tamen omnia locari voluerunt , ac si Resp. pecuniâ abundaret ; se prestituros cuncta , neque assem nisi bello confecto peti-
turos polliciti. Ha ! ubinam etiamnum laudabiles illi animi , & Patriæ fautores ! querimur degeneres si vel minimam contributionem pro salute Patriæ fieri necesse sit. Nihil id ponderantes omnia nos perdituros , si non publica stet salus. Sed de his satis.

TITU-

TITULUS SEXTUS.

De Potestate Humana Circa
rerum dominia.

1. *Hominem, qua animal rationale, dominum esse omnium rerum.*
2. *Dominii attributum esse liberam de rebus disponendi potestatem.*
3. *Potestas juris-Civilis circa dominia jure Gentium delata.*
4. *Mutare rerum dominia ad legis effectum referri, & Majestatis esse.*

Ostendimus in præteritis generaliter potestatem homini connaturalem constituendi jura humana ; simulque Iustitiam , quæ requiritur ad ea quæ constituenda sunt. Videamus specialiter quod proprius ad futuram quæstionem facit , & jam tribus verbis expediri potest. Videlicet inquiramus potestatem homini connaturalem circa rerum dominia , & specialius juris Civilis , & proprii cujusque Gentis , circa ea dominia , quæ à jure Gentium delata sunt. Pro utrâque summa ratione

ratione concludendum sustinemus.

1. Quippe homo, qua homo, i. animal rationale, dominium omnium rerum habet infra naturam hominis. Idq; fundatum in rectâ ac naturali ratione; quia rationis dominio, quâ pollet, omnia subjecta sunt; Fundatû insuper in Dei voluntate: Eaque tam præsumptâ ex necessitate consequentiæ, quia Deus rationis author est in homine, quam expressâ *Genes. 1. cap. 1. vers. 26. & seqq. Psalm. 8. vers. 7. & alibi.*

2. Quod si verò dominium rerum humanarum omnium infra naturâ hominis, homini jure suo, ac merito naturali, & Divino beneficio competat, sequitur ex naturâ rei evidenter libera hominis potestas disponendi de rebus humanis. Quo potestatis jure initio generis nationisque humanæ naturaliter quidem usus est, sed tandem necessitate humanâ exigente post naturalem rerum statum, alium rationalem (Jurisgentium videlicet) superinduxit. Atque in eo justissime certa ac propria cuique rerum dominia constituit pro autoritate, atque eâ, quâ naturæ & Dei beneficio gaudebat, potestate.

Porro

3. Porro quod ad potestatem juris civilis attinet circa ea dominia, quæ ex jure Gentium cuique delata sunt, ea evidenter colligitur, ex paritate juris, quod homini æque naturale est, & similitudine rationis, quæ usque militat. Eaimverò quâ necessitate Jus Gentium certitudinem dominiorum induxit: pari vel etiã majori ratione jus Civile modum, quo certitudo dominiorum conservaretur, superinduxit. Quippe ratio naturalis hominum, si dominiorum certitudinem desideravit, certe modum quo dominia rerum certa conservarentur non respuit. Imo verò omninò voluit vel voluisse creditur; quoniam confusionem noluit, quemadmodum abunde hætenus demonstratum est. Inter leges, quas tulit Numa Pompilius Sabinus, auspicato Rex Romanorum creatus, nullæ magis laudantur, quam quibus statuit uniuscujusque agrum limitibus distingui, iisque lapides apponi, qui sacrati essent Jovi Terminali; ut eos qui movisset, aut protulisset Jovi sacer factus impunè necaretur. Inde Terminus Deus. Terminalia jura. Lapis terminalis. Deus ipse per Moysen de termino

mino moto legem dedit, *Deuteron, cap. 17. vers. 17.* ratus, quod volumus, modum fore, quo dominiorum certitudo ritè conservaretur, à quâ salus Populi non parum dependebat. Quamobrem persuasum habemus utriusque potestatem justam esse, quia naturalis est, & utriusque constitutum justum fore circa determinationem dominii, si rationale, hoc est, rectæ rationi ac divinæ voluntati congruum fuerit, ut supra ostendimus. Neque vero dici potest hominem per dispositionem Juris Gentium ulteriorem sibi ademisse: quia ea dispositio ex facultate homini connaturali, atque ideo perpetuo atque immutabiliter ei competebat.

4. Hinc contigit ut Philosophi, auctore Suare *lib. I. cap. 17. num. 11 de ll.* ad quartum legis seu Principis alteriusve vice summæ Potestatis legem ferentis effectum retulerint *mutare dominia rerum.* Cuius quidem hæc ratio ibidem datur, quoniam in Principe vel Rep. non solum est potestas propria Jurisdictionis ad imperandum & puniendum. Verum etiam potestas supremi dispensatoris & administratoris bonorum

TITULUS SEXTUS. 169

rum Reip. Ad hæc non adeo male Imperator Antoninus rescripsit, quod extat in l. 9. D. de lege Rhodia.

Ἐγὼ μὲν ἔκ κοσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῶν νόμων τῶν Ροδίων κρινέσθω τῶν ναυτικῶν, ἐν οἷς μὴ τις τῶν ἡμετέρων ἀτυοῖ νόμου ἐναντιῆται. τῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ θεὸς τατα Ἄγγελος ἔκρινεν. *Ego quidem mundi dominus, lex autem maris lege Rhodia quæ de rebus nauticis præscripta est, judicetur, quatenus nulla ei nostrarum legum adversatur. hoc idem D. quoque Augustus judicavit.*

H TITULUS

TITULUS SEPTIMUS

De vario usu Principiorum boni
& æqui, & applicatione præceptorum rectæ rationis.

1. *Gradus principiorum. Gradus officiorum. Gradus Iustitiæ, & qua ratione dignoscantur?*
2. *Imperfectio humana in definiendo eo, quod iustum est; Unde Gentilium major difficultas, quam Christianorum?*
3. *Christianorum difficultatem in applicatione congruâ sitam esse.*
4. *Quemadmodum intelligendi, qui de iuris immutabilitate verba habent?*
5. *Amesii hallucinatio non circa Iustitiam, sed naturam Prescriptionis.*
6. *Usus Principiorum, seu Præceptorum variis demonstratur.*
7. *Rationes perpetue in dijudicandis Principiis, eorumque Præeminentiam eliciendam.*
8. *In omni administratione humana consilia magnâ dexteritate temperanda.*
9. *Epilogus libri I. & 2.*

Postu-

TITULUS SEPTIMUS. 171

Postulat hic locus in usum omnium, quæ hoc opere continentur, ut non nihil videamus de vario usu Principiorum boni & æqui, & applicatione eorum, quæ à rectâ ratione, atque adeo ab ipso Divino Numine præcepta sunt, & in sacris profanisque passim & ubique deprehenduntur. Circa quæ, ut boni ratiocinatores eius, quod iustum est, esse possimus, hæc fere circumspicienda sunt.

1. Primò & ante omnia gradus Principiorum ac Præceptorum considerandi veniunt, quemadmodum in ipsa communitate gradus officiorum. *Nam quamvis, Sapientis Stoici verba sunt) argumentis collectum sit, quæ bona quæ mala sint: habent præcepta partes suas: & prudentia, Iustitia officii constant. Officia autem præceptis disponuntur. Senec. Epist. 94. Eodem sensu Cicero lib. 1. de offic. in fin. In ipsa autem, inquit, communitate sunt gradus officiorum, ex quibus quid cuique præstet, intelligi possit: ut prima dijs immortalibus, secunda Patriæ, tertia Parentibus, deinceps gradatim reliquis debeantur. Cui omnino conveniunt gradus Iustitiæ ab Ambrosio libro de officiis traditi.*

172 LIBER SECUNDUS.

Prima Iustitia in Deum est, ait, secunda in Patriam, tertia in Parentes, quarta in omnes. Primas igitur teneant ea præcepta, quæ dilectionem Dei Immortalis concernunt: tam quæ primariò, quam quæ secundariò sub eâ continentur, quæque dilectionem moralem proximi involvit. Nam qui dixerit diligo Deum & fratrem suum oderit, mendax est. *1. Ioh. cap. 4. vers. 20.* Hæc quidem omnibus priora ac potiora etiam ab ipsis Paganis constituta, & observata sunt. Quia vero recta ac naturalis hominum ratio non tantum dicitur, ut sanctè & piè vivamus, verum etiam ut commodè & idoneè, & utrobique justè; sui naturâ ea proximè sequuntur præcepta, quæ humanæ societatis ac communitatis conservationē continent. Quorum iterum gradus sunt, in quibus cognoscendis, ac dignoscendis omnis labor & æstimatio juris publici & privati versatur. Etenim comparatio necessitatis atque utilitatis instituenda est, ut in iis gradus Justitiæ dignoscantur, & debitè determinentur. Quod autem magis necessarium ac utile fuerit communi societati, il-

lud

TITULUS SEPTIMUS. 173

lud magis justum putandum est ; videlicet præhabitâ ratione ac consideratione honestatis , quæ ex præfatis præceptis moralibus , quæ jure priora sunt , elicitur. Postdeinde, in ordine considerandum est illud , ad quod Personarum, temporis , loci, aliarumque rerum ac circumstantiarum ratione maxime obligamur naturâ. Quoniam illud magis est rationale. Neque enim injustitiæ arguendum est id , ad quod non motu , sed ratione naturali nos duci sentimus. Illud appositè Cicero innuit *lib. 1. de legib. Nos legem bonam, inquit, à mala nulla alia nisi naturali norma dividere possumus ; Nec solum jus à natura dijudicatur , sed omninò omnia honesta & turpia. Nam & communis intelligentia nobis notas res efficit , easque in animis nostris inchoavit ; ut honesta in virtute ponantur , in vitiis turpia.* Hæc Cicero pro more suo egregiè , alia Plato , Seneca , Plutarchus , aliique Philosophi, Theologi & J. Cti in eundem fermè sensum reliquerunt.

2. Atenimvero in tantâ præceptorum copiâ & tantâ rerum humanarum diversitate, ac varietate: Præterea im-

perfecto rationis usu ex imbecillitate iudicii humani non rarò accidit, ut utile recto, honestoque præferatur, cum nec utile id censeri debuisset, & utcunque rectæ rationis, & iuris divini præcepta crinibus quasi trahantur in contrariam, quam decet, partem. Neque id aliam ab causam, quam quod communes & naturales rectæ rationis notitiæ, de quibus initio locuti sumus, male singularibus applicentur. Ex quò deam in numerosissimæ illæ Antistitum disceptationes mirum in modum inter se discrepantes. Inde errores & corruptelæ. Exinde leges inraque pro cuiusque beneplacito in partes ita distracta, dilacerataque, ut non modo non Gens cum Gente, non Civitas cum Civitate, sed nec familia cum familia, nec homo cum homine, cum nec unus aliquis cum seipso consentiat. At rectissimè olim dictum ab antiquis fuit, Ἐτὸ ἕσι τὸ ἀίτιον τοῖς ἀνθρώποις τὸ κακῶν τὸ τὰς ἀγαθῶν τὰς κοινὰς μὴ δαύασθαι ἐπαρμόζον τοῖς ἴπὶ μέγας.

Illud nimirum est causa hominibus om-

TITULUS SEPTIMUS. 175

*nisi malorum, non posse communes illas
 leges applicare singularibus. Enimverò
 Justitia inter mortales administrari
 nequit absque eâ applicatione, quæ
 singulis & rebus, & personis, & locis
 & circumstantiis, earumque varietati-
 bus summoperè convenire debet.*
 Quocirca Deus ipse omnium sedulè
 respectum haberi voluit, quemadmo-
 dum ex sacris nostris docemur, &
 ipsius Christi exemplo statim doce-
 bitur. Cui Sacratissimus Imperator
 noster consentaneum reliquit id, quod
*Novell. 73. in præfatione. §. quia igitur. legi-
 tur his verbis. Quia igitur imperium prop-
 terea Deus de cælo constituit, ut difficilibus
 imponat, quæ apud eum sunt bona, & leges
 aptet secundum nature varietatem. Quæ
 etiam de causa in l. ult. circa finem. Cod.
 de Prescript. long. temp. existimavit
 maiores nostros non nisi subtilissimo
 ac divino motu ad actiones & iura
 earum pervenisse. Etenim illud susti-
 nemus & omninò verum putamus, Ju-
 stitiam non esse in præceptis legibusve
 sed præcepta legesque ex Justitia con-
 stitui oportere. Quod non male qui-
 dam nostrorum notavit de Justitiæ &
 legum*

176 LIBER SECUNDUS.

legum naturâ differens. Haud secus Gentiles voluere, & quidem recte ut multa, præcepta & leges ex Justitiâ cuique debitâ constitui, non Justitiam ex illis determinari. At ex eo quidam illorum eò tandem devenere, ut considerato diverso, ac sæpe malo rationis effectu (in quo rationis nomine abutuntur) nihil certum aut determinatum, nihil verum aut justum ullibi haberi existimarint. Hinc alii opinione sola, non naturâ aut ratione ius constare contenderunt : alii utilitate sola metiendum putarunt, alii tamen illud, quidquid demum sit, ratione eruendum sustinuerunt, rati non in opinione, sed naturâ & ratione naturali positum esse. *Fons enim legum morumque omnium, inquit Connanus comment. Iur. Civil. lib. I. cap. I. num. 6. natura est. Finis ad quam referantur ea ipsa natura est : natura, inquam, hominis, quam rectam rationem appellamus, quanquam quid opus fuit rectam addere, cum que non sit recta ratio, eadem ne ratio quidem sit.* At verò nos, quibus sacra Opt. Max. contigerunt; quibus nempe patefactum, quid in natura & ratione lateat, & à quo & ad
quid

TITULUS SEPTIMUS. 177

quid creavit nos idem ille Opt. Maximus : habemus Dei gratiã quid certò statuamus. Habemus vid. quid cuique tribuendum ; quid in virtute , quid in Justitiã ponendum, vel non sit. Neque enim est , quod aliunde Justitiam petendam existimemus. Habemus inibi, quid naturã communi, quid ratione naturali, quid Gentium usu , ac moribus , quid speciatim cuique Populo, quid particularius singulis hominibus bonum, æquum, ac iustum sit. Habemus nimirum præcepta , ex quibus si quis Justitiam sumere obstinatè noluerit ; saltem ea ex verã Justitiã sumpta esse necesse erit confiteatur , vel invitus conscientiã iudice , nisi Diabolo peior haberi velit.

3. Omnis itaque nostra difficultas in applicatione congruã sita est. Etenim *Ius ipsum quidem*, (Connani iterum verba sunt d. loco.) *per se nudum & apertum est, sibi constans & jam tum à Principio sui generis aeterna lege definitum : sed ipsum ad usus hominum & mores , quò varij sunt & incerti accommodare & difficile est, & arduum.* Accommodatio autem, ut procedat oportunè , &

H 5

ratio-

rationaliter, proprietates singulorum præceptorum cognoscendæ, & ad earum cognitionem rerum circumstantiæ, temporum varietates, Personarum qualitates, locorum exigentiæ seriò circumspiciendæ sunt. At quemadmodum circumspiciendæ? non sane aliter quam iuxta mentem eius, qui præceptorum, iuris, legumque author est, & Deus Opt. Maximus. At quâ ratione mentem Dei quis assequetur? ex aliis præceptis & rationibus eiusdem iuris. Ex quibus statim colligemus unam & maximam præceptorum proprietatem esse; Præcepta esse immutabilia, & perpetua, sed usum eorum mutabilem esse ac variabilem variante rerum naturâ & circumstantiarum statu. Ex hâc proprietate per ratiocinationem facile colligimus, ad dignoscendum quid ex iis iustum sit, iuxta omnium, quæ considerationem efflagitant, variationem moderanda esse, & applicanda, quæcunque recta dicitur ratio, & ius divinum præscribit.

4. Neque aliter intelligendi sunt Imperatores nostri & J. Cti, cum de Jure immutabilitate verba faciunt.

Quem-

TITULUS SEPTIMUS. 179

Quemadmodum ante nos doctissimus
 & Jurisprertissimus noster Tholosanus
 in suo syntagmate existimavit. *lib. 11.
 cap. 1. §. 8.* Verba eius, si a nostris,
 à sensu saltem non discrepant. *At-*
que in jure naturali, inquit, & illud ob-
servo, Ius naturale esse immutabile. §.
sed naturalia. Inst. de Iur. Natur. Gent. &
Civil. Quamdiu jus remanet, hoc est, quam-
diu justum illud naturale habet rationes &
equitatem, quibus justum dicitur: verum tamen
& mutabile erit, quando subductis columnis
rationis, & equitatis justum dissolvitur. Quod
accidit, quando rationes, quæ æquum statue-
bant, alijs subortis causis novis incipiunt mi-
nui, & superantur majori equitate. Eodem
referri possunt, quæ Hugo Grotius re-
liquit lib. 1. cap. 1. num. 10. circa finem
de jure belli ac pacis; Fit tamen, inquit,
interdum ut in artibus, de quibus jus na-
turæ aliquid constituit, imago quedam
mutationis fallat incautos: cum revera non
jus naturæ mutetur, quod immutabi-
le est, sed res de qua jus naturæ con-
stituit, quæque mutationem recipit. Qui
quidem summi, atque eruditissimi
J. Cti cum in modum expresserunt

id quod res est , ut ne verbum quidem hic addemus , ne dictum dicamus. Sed referemus quemadmodum David hoc confirmavit de Jure divino , cum necessitate urgente panes propositionis Laicis prohibitos, & solis sacerdotibus debitos sub Abiathar Sacerdotum Principe cum sociis manducavit. Id quod ipse Christus confirmavit cum à Phariseis transgressionis quarti præcepti argueretur. *Marc. cap. 2. vers. 24.* Porro Theologi passim id astruunt , ubi ad eum & similes casus commentantur. Amesius de casibus conscientie *lib. 5. cap. 1.* ultra ostendit ius naturale non fuisse mutatum, cum Abrahamo præceptum fuit, ut unicum ac dilectissimum filium mactaret: *Quid magis videtur contra naturam ? cum Israëlitis permissum fuit bona Ægyptiorum auferre : Quid magis contra bonos mores videri posset ? Vid. Genes. cap. 22. vers. 2. & Exod. cap. 12. vers. 35.*

5. At, verò male Amesius hæc & similia Prescriptioni appropriat, licet similem eius rationem esse fateatur, *per meram tamen, inquit, Usucapionem non transfertur dominium in foro conscientie.*

Q. 10

TITULUS SEPTIMUS. 181

Qui enim sciens volens retinet alienum proprio domino invito peccat contra Ius Naturale. Neque à lege hoc præcipitur, sed tantum permittitur. Sed excusandus est Theologus, dum veram ac genuinam Usucapionis atq; adeo Præscriptionis naturam ignoraret. Non enim is, qui legitime usucepit, & præscriptione se tuetur, sciens, volens retinet alienum proprio domino invito; eoque nec peccat contra ius naturale. Neque à lege id permittitur, sed omninò præcipitur. Neque enim solet lex quicquam permittere, quod contra ius naturale est: Quod libro sequenti pluribus demonstrabitur: Ex quibus iudicari poterit, quatenus casus conscientiæ Amesii, aliorumque procedat in Usucapionum & Præscriptionum terminis. Hic autem nobis tantummodo incumbit generaliter ostendere usum præceptorum rectæ rationis, & iuris divini. Atque id ex ratione naturali ipsa, atque usus insuper exigentiâ & humanarum rerum necessitate, Quemadmodum colligi potest ex regulis præfatis, & constare ex casibus subiectis. ut ecce

6. Diligere

182 LIBER SECUNDUS.

6. *Diligere seipsum* præceptum est naturæ supra *lib. 1. tit. 2. num. 3.* *Deligere proximum* eque ac *seipsum* principium est rationis. supra *lib. 1. tit. 3. num. 5.* Hinc ratiocinationis beneficio regula manifestata est, *tibi quod fieri non vis, alteri ne feceris.* & ex eâ necessario sequitur præceptum *non occides*, & cæterum omne quod moralem proximi dilectionem concernit; dum id tibi à proximo fieri non velles. At ex iisdem fere principiis seu præceptis, accedente rerum ac circumstantiarum varietate, prorsus contrarium iustum videbitur. Videlicet, *diligere seipsum natura docet. Non occidere seipsum insuper ratio.* Contingit, ut nisi proximum occidas, teipsum occideres, consequens est, ut *proximum occidere, & natura, & rationi consentaneum* sit, ex alio nimirum præcepto, *defendit am*, quod ex summo principio *seipsum diligere* deducitur, & à ratione naturali confirmatur. Unde consequens adeo iustum est, ut non permissum sed præceptum sit: & omnino iniustum esset si omitteretur, quia contra naturam peccaretur. At dili-

TITULUS SEPTIMUS. 183

ges proximum, verum est, sed *cum ratione*: ratione autem *proximus sum egomet mihi*. At tibi id fieri non velles, ergo nec alteri id feceris: Imovero, quia in naturâ id positum est, ex rei natura velle debeo. Quoad proximum autem præceptum, quod ipse non observavit, non pro eo, sed contra eum militat: Nam *mihî non fecisset, quod sibi fieri non vellet*, adeo ut ex aliâ ratione, *quod quisque juris in alium statuerit, ipse eodem jure utatur*, necessariò iustum sit. Porrò etiam illud præceptum *diliges teipsum* validiori, ac specialiori cedit, ut titulo quinto proximè demonstratum est; nimirum huic, *diliges patriam etiam cum dispendio vite, cum res expostulat*. Si quis existimaret id esse contra naturam humanam ex principio naturæ præfato, omnino erraret: cum cesset ejus usus ob aliam, ac potiozem juris, ac rectæ rationis considerationem: quæ ex gradu præceptorum ad conservationem societatis humanæ posito, manifesta est. Quippe cari quidem sunt parentes, cari liberi, propinqui,

pinqui, familiares; sed *omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus, quemadmodum Cicero alibi de officiis. Cæterum & hunc casum pone, quo proximus eripuit tibi famam, vel id saltem conatus est; quæritur num iustè teipsum defendes? expendantur principia. *Defendere vitam principium est naturæ, defendere famam præceptum est rationis, per eam enim fama vitæ æquiparatur. Et rectè Livius existimavit, fame quidem damna majora esse, quam quæ estimari possint. Sed si defendas, defendes in detrimentum proximi? rectè: sed si defensionem omittas, omittes in detrimentum, & societatis, & tui? omnino; consequens erit, ut teipsam defendas. Natura enim & societatis & private tue cause amicus es. Sic Augustinus alibi de civitate Dei. At tibi quod fieri non vis alteri ne feceris? iuste: sibi famam eripi nollet, ergo nec tibi eripuisset, adeo ut iam nec naturæ, nec rationi contrarium sit, ut ipse eodem jure utatur, quod in te statuerit. Sed si defendas, defendes in detrimentum reip.? tū non defendes teipsum, & æquabilius iudi-**

TITULUS SEPTIMUS. 185

judicabitur. *Sed unusquisque sibi bene
moratur, quam alteri!* recte: sed suo
etiam tempore, & cum ratione. Jam
autem maior est consideratio boni pu-
blici, quod & vitæ & famæ private
prævalet. Enimverò prior ratio, quæ
commixtam habebat rationem publici
boni, ne Resp. plena fiat hominibus
illis perniciosis (iniuriosos puta), iam
cessat specialiter in persona iniuriati,
cum reip: iam ex aliâ forsan causa in-
terfit, ne iniurians luat meritam pe-
nam suæ nequitie. Hinc factum arbi-
tramur, quod Philosophi pariter, ac
Theologi nobiscum existimant, vin-
dictam iniuriæ quando uon est neces-
saria, ad bonum publicum, neque
ad delinquentis emendationem, neque
ad partis læsionem immunitatem, non esse
actum Justitiæ. Ratiõ manifesta vide-
tur, quia nihil eo casu privatum obligat
ex debito naturali, aut rectæ rationis
normâ ad defensionem: at quidem ex
adverso quamplurima ad iniuriam ex
animo condonandam. Nam qui existi-
mat nihil contra naturam fieri homi-
nem prrvatum violando, hominem ex
homine tolleret: at qui existimaret
nihil

nihil contra naturam humanam fieri privatæ rei causâ publicam violando, nihilo plus ageret, quam si daret operam, ut cum ratione in detrimentum societatis humanæ insaniret. Nam quod dicitur, *unumquodque animal ad suas tantum utilitates ferri*, indistinctè verum non est, sed intelligendum de cæteris animantibus irrationalibus, & hominibus antequam ad usum rationis pervenerint: atque instinctu potius naturali communi, quam ratione naturali, & homini proprio moveantur.

7. Atque ita quidem in his, ita in aliis casibus utriusque fori de cæterorum præceptorum usu erit judicandum; vid. pro rerum ac circumstantiarum omnium statu, & æquæ variatione; ut *semper una ratio ab alia dependeat non differat, nisi ut magis & minus*. Neque alio respectu justum vel injustum ex unâquâque petitur, nisi ut majus anteponatur minori. *Est namque contra officium, judice Cicerone de officiis lib. 1. majus non anteponi minori.* Quia nempe majus minori fortius est, magisque necessarium & æquum,
In

TITULUS SEPTIMUS. 187

In eo sensu Tholosanus noster fuit, *Quinimo*, inquit, *& illud certum est aliâ naturali, & fortiori ratione, aliam naturalem vinci, tollique posse infirmiorems: Et natura ipsa alias res ex corruptione priorum efficit: atque quod equius est minus æquum, etsi illud ante æquum, superat.* Quemadmodum suum cuique tribuere convenit, ita tamen, ut, si de duobus quæ- ratur utri eorum tribuendum sit, ei potius reddatur, cuius ratio æquior est. Veluti domino potius, quam latroni. Cuius rei notabile exemplum continet *l. bona fides. 31. D. depositi.* Denique plurima quidem præcepta sunt, sed, etiam rebus in eodem statu permanentibus, *Non omnia omnibus conveniunt.* Alia in aliis, hæc in his, illa in illis specialiora sunt: eamq; ab causam diversam considerationem pro diversa rerum ratione, ac subinde variatione desiderant. Qui igitur generalia quædam præcepta his non consideratis, vel parum animad- versis, omnibus ac singulis promiscuè approprianda putaret, nomine ratiocinantis meritò privaretur. Eum in finē Plato *de legib. lib. 4.* ostendit, *equalia pro equalibus esse.* Ideoque in politico docet

cet jura generatim quidem esse condenda, sed
 postea singulis applicanda pro ratione circum-
 stantiarum. Ne dum imperitè & acerbè
 jura urgeantur adversus ea peccetur,
 seu adversus mentem eorum agatur:
 Quorum is maximè finis est, ut omnia
 juste fiant. Eoque putavit non esse in-
 justam vel iniquam vim, si quid præter
 legem generalem justius fiat, quin id
 legis menti optimè quadrare, nec esse
 contra eam. Cui non inconveniens
 est, quod Augustinus de legis natu-
 ralis immutabilitate censuit, cum exi-
 stimat *legem naturalem immutabilem esse,*
licet in applicatione ejus ad varias materias
vel occasiones possit esse variatio. Id quod
 omninò voluit divina sapientia. *Eccle-*
siaſt. cap. 3. vid. omnia tempus suum habe-
re. Non diligere tantum, sed & odisse.
 Non pacem habere tantum, sed quan-
 doque & bellum. Non servare tantum,
 sed etiam occidere. Quæ perite diju-
 dicanda sunt, ut justa sint, examinatis
 circumstantiis rerum, temporum, Per-
 sonarum, locorum, atque ita deinceps om-
 niùm, quæ considerationem efflagitant.

8. Nam quicumque (Zepperi verba
 sunt *lib. I. cap. I I. de explan. ll. Mosaic.*) in
 admi-

TITULUS SEPTIMUS. 189

administracione humana omnia consilia sua non attemperant, ut varietati, & variationi rerum in disciplina, legibus positivis, & tota gubernacione sese non accommodent: illi rebusp. multum incommodant, vel etiam eas perdunt, obfirmatione sui in una & eadem disciplina, legum & Iudiciorum ratione. Deus ipse pro causarum & circumstantiarum conditione, & quæ sequuntur. Rursus hic Cicero se ostentat appositè hæc de re differens lib. I. de offic. his fere verbis. Incidunt sæpe tempora, cum ea quæ maxime videantur digna esse justo homine, eoque quem virum bonum dicimus, commutantur, fiuntq; contraria: ut reddere depositum, facere promissum, quæq; pertinent ad veritatē & ad fidē ea migrare interdum, & non servare sit justum. Referrī enim decet ad ea, quæ posui principio, fundamenta justitiæ: Primum ut ne cui noceatur, Deinde, ut communi utilitati serviatur. Ea cum tempora commutantur, commutatur officium, & non semper est idem. Videlicet illud est, in quo omnes conveniunt, pariterque sentiunt, unūquodque tum demum justum fore, & rectum, si sit pro temporum, aliarumque circum-

190 LIBER SECUNDUS

circumstantiarum ratione diversum, quia illud solum æquitati consentaneum est.

9. Atque hæc quidem ea sunt, quæ necessario nobis præstruenda fuere de justis, sive boni & æqui partibus, earumque confirmatione, & argumentis: ut ea, quam in sequenti libro habituri sumus, disputatio melius intelligeretur. Etenim jam quæstio de Usucapione, ejusque præscriptione promptius expedietur à nobis, & intelligetur ab aliis, num Justus sit dominii acquirendi modus, sive, num Juri divino ac rectæ rationi adversetur, nec ne;

FINIS LIBRI SECUNDI.

HUGO.

HUGONIS de ROY J. C.

De eo Quod Iustum est.

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

Quid Usucapio? Quid Præscriptio?

1. *Usucapionem esse adjectionem domini per continuationem possessionis temporis lege definiti.*
2. *Præscriptionem esse exceptionem, qua in iudicio tutus est, qui legitime usucepit.*
3. *Esse et alias præscriptiones, quæ hic ad nos non pertinent.*
4. *Unicum requisitum in persona domini, ut dominium amittat, sci. negligentia per tempus lege definitum.*
5. *Quatuor requisita in persona Usucapien-
tis, ut dominium ei legitime adicia-
tur, Iustus titulus. bona fides. Posses-
sio. Continuatio possessionis.*

6. De-

6. *Requisitum in re, de cuius dominio quaeritur, ut talis sit quae usucapi queat.*

EXposuimus hactenus per ratione instituti quid iustum sit, & quatenus id quod ab hominibus constitutum undequaque reperitur, iustum dici queat. Jam demum iusto ordine determinandum erit id, cuius gratia investigationem eius, quod iustum est, instituimus; videlicet, quâ ratione iustus sit modus acquirendi dominii per Usucapionem. Quod si vero is principiis boni & æqui seu præceptis recte rationis, quæ jam tradita & explicata sunt, non adversetur, de iustitia eius amplius non erit dubitandum.

1. Ne verò quempiam lateat quid sit id, de cuius æquitate vel iniquitate disceptatur, operæ pretium erit videre quid sit Usucapio, & eadem operâ quid ius civile ad eam requirat, ut effectum sortiatur, qui in dominii adiectione consistit. Usucapio definitur in l. 3. D. de Usucap. adiectionis dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti. Dominii adiectionem voluit J. Crus, non adeptio-

TITULUS PRIMUS. 193

adeptionem, ut male quidam nostrorum, etiam ipse Cuiacius in d.l. 1. quod miramur; quoniam principalis causa domini acquirendi non est in possessore, sed lege, dominium ex causis subjectis huic adimente, & illi adjiciente. Quæ ratio à nemine J.ctorum negari potest.

2. Porro cum non rarò in materia Vscapionis mentio fiat Præscriptionis: Imo promiscuè hæ voces ab interpretibus usurpentur; sciendum est, rejectis cæterorum de re & de nomine differentiis, ex sententiâ subtilissimi J.ctorum Æmilia Ferretti in d.l. 3. num. 11. D.eod. itè Tulden. comment. in Cod. lib. 7 Tit. 33. in Princ. Præscriptionē exceptionē significare, quâ in iudicio tutus est, qui legitime Vsccepit. Quod confirmatur expresse arg. l. 11. Cod. de long. temp. præscript. Nec secus visum fuit juris canonici conditoribus, cum Titulo de exceptionibus Titulum de Præscriptionibus subjecerunt; Invito licet ibidem Panormitano. Recte enim Lessius de Justit. & jure lib. 2. cap. 6. dubit. 1. Præscriptio, inquit, est exceptio peremptoria contra priorem dominum ex tempore

pore legibus definito vim habens. Quamobrem verò J. Cti in Digestis Usucapionis & in Codice Præscriptionis plerumque meminerint, evidenter colligitur ex verbis Justiniani in *l. unica Cod. de Usucap, transform.* Cum nostri animi vigilantia, inquit, ex jure *Quiritium* nomen & substantiam sustulerit, & Communes exceptiones omni loco valeant, &c. Curiosius hæc inquirere præter institutum esset:

3. Interim hoc notatum volumus multas in jure nostro præscriptiones reperiri, quæ tamen ex usucapione nostrâ non oriuntur, neque adeo exceptiones ex legitimâ possessione dicuntur. Quocirca ad nos hic non pertinent; nec per consequens de iis intelligi possunt, quæcunque imposte- rum de præscriptionibus dicemus. Etenim promiscuè verbo Usucapionis & Præscriptionis utemur, quemadmodum J. Cti soliti fuerunt, ut notat Dynus in *Reg. sine possessione. de R. I. in 6.* ita tamen ut verbum præscriptionis semper præfatam exceptionem significet.

4. Ut vero dominium per legem
juris

TITULUS PRIMUS. 195

juris civilis Romanorum ritè adjiciatur plura requiruntur. Unicum ex his in persona domini , ut dominium rei suæ amittat , nimirum negligentia per tempus lege definitum. *Arg. l. 1. D. de Usucap.* hinc Præscriptionem introductam esse contra negligentem dominum docet Mênochius. *Consil. 201. min. 96. arg. §. primi. Inst. de Usucap. & l. fin. in fine. Cod. de annal. Exception. item Consil. 726. num. 59. Gail lib. 2. Observat. cap. 105. num. 5. & 6.* Variorum autoritate , item Bartoli & Baldi demonstrat, *negligens ubi non est, nec præscriptionem curare posse.*

4 Cætera in personâ Usucipientis, ut dominium ei legitimè adjiciatur , quatuor numero. *Primum* requisitum est justus Titulus. 1. habilis modus ad transferendum dominium , sive is sit ex jure Gentium , sive ex jure Civili. Qualis est Occupatio, Inventio, Traditio ex causâ permutationis, Emptionis, solutionis, transactionis, cessionis, donationis, judicati, adjudicati, dotis, legati , Fideicommissi, & ita porro, quemadmodum ex titulis Digestorum & Codicis unicuique constare potest:

Nec distinguendum putamus inter negotium bonæ fidei, vel stricti juris, nominatum vel innominatum: Quia iis omnibus dominium acquiritur juxta *l. 8. Prin. Cod. de Præscrip. 30. vel 40. annor.* Secundum requisitum est bona fides, id est, syncera & illæsa conscientia ignorantis rem alienam esse. *arg. cap. ult. de Præscript. l. pro emptore. 2. §. si eam rem. 17. D. pro Emptore. l. 109. D. de V. S.* In bonâ enim fide dicuntur esse, qui non habent scientiam rei alienæ. Sic Panormitanus *in cap. Quoniam. 20. num. 3. de Præscript.* nec alioquin absque culpâ esset, qui sciret sese immiscere rei ad se non pertinentis. *arg. l. culpa. 36. D. de R. I.* atque adeo non justî sed injusti opus esset violare quempiam. *Plato. lib. 2. de Rep.* Quamobrem nec in foro civili, nec Canonico valet Præscriptio cû malâ fide, sic nobiscum docet Panormitanus *in Princ. cap. quoniam. de præscript.* sic itidem Menochius respondit præscriptionē nō currere quando adest sciëntia rei alienæ. *Consil. 201. num. 103. & 108. Consil. 15. num. 29. Consil. 143. num. 11. Consil. 426. nu. 41. arg. cap. ult. de præscript. & ibid. D. d.* Tertium requisitum est Possessio, sine eâ enim

enim *V*sucapio contingere non potest. *l. 25. D. Vsucap. & cap. sine possessione. de R. I. in 6.* Unde Menochius respondit prescribere non posse eum, qui possidere nequit. *Consil. 90. num. 72.* Possessio autem hic intelligi debet stricta, vera & proprie dicta possessio, quæ à nostris definitur detentio rei animo & contemplatione Domini. Nec refert ea per se contingat, sive per alium, potest enim quis prescribere rem, quam per alium possidet, ut recte nobiscum Panormitanus *in cap. si diligenti. 17. num. 6. de prescript. Quartum* requisitum est continuatio possessionis per tempus lege definitum. Si enim interrupta fuerit usurpationem non *V*sucapionem esse Paulus ait *in l. 2. D. de Vsucap.*

6. Demum ex parte rei de cuius dominio quæritur potissimum requiritur, ut talis sit quæ *V*sucapi queat. Qualis autem *V*sucapi vel non possit, vel a quo, vel quanto quæque tempore, huc non pertinet: quia tantum de *J*ustitia, & effectu *V*sucapionis legitime & secundum leges cuiusque juris adimpletæ nobis differendum est: cetera ad nos hoc tempore ulterius non spectant.

TITULUS SECUNDUS.

De effectu Usucapionis.

1. *Effectum in domini adjectione consistere.*
2. *Dominium directum adjici, ex plerisque interpretum pugnis.*
3. *Usucapionem firmiter acquirendi domini modum esse de jure Civili Romanorum, Hebraeorum salvo IVBILÆO, Græcorum, hodie omnium Christianorum.*
4. *Usucapionem in genere Iuri Gentium, In specie Iuri Civili adscribendam esse.*
5. *Usucapionem à Romanis renovatam, explicatam, reformatam esse.*

1. **E**ffectus Usucapionis, seu potius Legis in Usucapione in domini adjectione consistit. Adeo quidem ut is qui legitime usucepit, & præscriptione tutus sit si possideat. l. 4. Cod. pro Empt. l. 2. l. Emptor. 7. Cod. de long. temp. præscript. l. si quis Emptionis. 8. in princ. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. Et rei vindicatione

TITULUS SECUNDUS. 199

tionem adjuvetur si non possideat. *D. l. si quis Emptionis. 8. in princ. Cod. eod.*

2. Neque hic cum interpretibus pugnas quærere in animo habemus circa dominium directum vel utile, sed dominium de vero dominio hic interpretamur, quale est jus, quo res nobis in individuo propria est: atque id quidem, siue res mobilis siue immobilis, corporalis siue incorporalis fuerit, modo talis sit, in quâ legitima Usucapio locum habet. Nec enim ullibi in jure nostro distinctio domini reperitur in directum & utile, sed ab interpretibus ficta est præter contextum iuris, & in foro recepta ob meliorem, ut putant, rerum intelligentiam. Sic nobiscum Costalius in *l. 1. D. si ager veſtigal.* Sic etiam Giphanius *lib. 2. disputatio. 11. num. 12.* In terminis Modestinus in *d. l. 3. D. de Usucap.* simpliciter domini meminit; Et Usucapione rem nostram facere Julianus ait in *l. 7. §. fin. D. pro Emptore.* adde Justinianum in *l. fin. Cod. de Edict. D. Hadriani tollendo.* in verbis *Successori plenissime securitatem super dominio præstare.* & *Imp. in l. 20. de Pact. Traditionibus & Usucapionibus*

dominia rerū non nudis pactis transferuntur.
 Eodem sensu verbum Alienatio etiam
 Usucapionem continuit, ex sententiā
 Pauli in *l. alienationis. 28. D. de V. S.* Vix
 enim est ut non videatur alienare, qui
 patitur usucapi. Quam interpretatio-
 nem pluribus confirmat Æmil. Ferret-
 tus in *l. 3. num. 20. et seqq. D. de Usucap.*
 & contrariam ferre non posse, ait,
 alias quam asininas aures.

3. Usucapio itaque firmus Acqui-
 rendi dominiū modus fuit de jure civi-
 li Romanorum. At id non tantum
 de Romanis asserere audemus, ve-
 rum etiam de Hebræis idem, &
 Græcis, hodieque de omnibus Chri-
 stianis. De Hebræis testatur Petrus
 Martyr in *loc. commun. class. 1. cap. 10.*
 Quod nostro quidem iudicio intelli-
 gendum erit, quoad perpetuam U-
 sucapionum præscriptionumque ratio-
 nem, quæ dominia confirmat, eorum-
 que certitudinem desiderat. Cæterum
 vero Hebræi suam habebant legem a-
 grariam, nimirum, quā omnes agri
 etiamsi centies emptorem mutaverant
 ad veteres nihilominus dominos re-
 dibant. Atque id contigit Jubilæi be-
 nefi-

TITULUS SECUNDUS. 201

neficio, qui venditiones rescindebat, & anno quolibet quinquagesimo solennia sua reducebat. Neque habebat iniquitatem illa lex, quia in agrorum venditionibus habebatur ratio Jubilæi: & quo vel propius vel longius aberat, eo vel majus vel minus pretium dependebatur. Atque illud demum est, quod in *Levitico cap. 25.* dicitur: *Cum vendideris aliquid Proximo tuo, ne circumvenite alter alterum. Secundum numerum annorum à Jubileo eme à proximo tuo: Et secundum numerum annorum, quibus fruges provenerint, vendat ille tibi. Pro multitudine annorum auge pretium emptionis, & pro paucitate annorum minue pretium emptionis. Nam numerum proventuum ille vendit tibi, ne igitur decipite alter alterum.* Porro & hanc rationem, æquitatemque habebat illa lex, ne in possessiones optime positas divisasque paucorum avaritia irrumperet: ea enim natura est mortalium, ut egen-tem ditior semper expellat. Egens autem e converso priscas possessiones omni voto expetens omnia mutari studeat. Huic malo commo-
dè subvenit Jubilæus Hebræorum;

qui tanto desiderio expectabatur, ac gaudio excipiebatur, quanto nulla aliàs tempestas. Verum hæc & similia Talmudicam propriè doctrinam concernunt: quæ paucis admodum nota est, quemadmodum & cæteræ Hebræorum res vix uni rectè constant. Cuius rei ratio a Flavio Josepho mutuari licet, cum in mediterraneis locis eos agere, & nullum aditum esse ad eos mercatoribus peregrinantibusque ait. Nos qui Jubilæi typum Christum ipsum habemus, ut certitudo Dominiorum ac possessionum conservetur, Usucapionum, Præscriptionum, retractuum, aliaque jura habemus, quibus satis superque bonis prospectum est, ne qua oriatur confusio: Quemadmodum ante Nos Romani & ante eos Græci, eadem ratione Societatis suæ statum confirmarunt. De Græcis Plato testatur *lib. 2. tom. 2. pag. 954.* mihi, & Isocrates *in Archidamo.* De Christianis Dd passim. Inter cæteros Couvarrúvias *tom. 1. relect. cap. possessor. de R. I. in 6. part. 3. in Princ. num. 1. in fine. hinc sane fit,* inquit, *ut nulla resp. sit, quæ propriis statutis ac legibus*

TITULUS SECUNDUS. 203

bus usucapionem mobilium & immobilium rerum non probaverit. Nec mirum nostro quidem iudicio, dum ex ratione naturali non unius populi, sed omnium Gentium profluxerit. Non omnes tamen eodem modo approbarunt aut eodem spatio circumscripserunt, sed diverso, pro temporum, locorum, morum, aliarumque rerum & circumstantiarum varietate ac diversitate.

4. Ex quibus apparet quid respondendum sit ad quæstionem quâ quæritur, num Usucapio Iuræ Gentium an Civili Romanorum sit adscribenda: videlicet in genere Juri Gentium; cum in ea spectetur rationis naturalis constitutum, necessitatis humanæ exigentia, & usus Gentium, si forsan non omnium in rerum universitate, nihil refert: nec enim id ad ea quæ ad jus Gentium referenda sunt requiritur, *ut supra lib. 1. Titulo. 7. ostendimus.* Quocirca non tantum inter privatos, atque unius Civitatis socios Usucapionem & Præscriptionem ex jure Civili obtinere contendimus: verum etiam ex jure Gentium inter invicem exte-

ros, imo inter Principes binos, & Reges æque supremos. Hujus quoque opinionis fuit doctissimus Seldenus in *mari clauso lib. I. cap. 26.* Contra Ferdinandum Vasquium *Controv. Illust. lib. I. cap. 5. §. 23.* Omnia fere, inquit, *Juris Gentium intervenientis capita ex Præscriptione, seu inveterata consuetudine, annosa utentium consensu stabilita, pendent. Ut taceamus de Principibus, quorum territoria olim Romano suberant Imperio, postea non Armis solum, sed et Præscriptione (quæ in jura Gentium passim admittitur) sui juris factis.* & Paulo post subjicit, *Et præscriptionis sans titulum prorsus inter Principes negare, est ipsa Jura Gentium intervenientia planè tollere.* Neque etiam immeritò huic sententiæ adstipulamur. Quippe plurima tēporis Præscriptione inter Principes servata sunt, quæ in jura Gentium transiēre communi calculo. Qualia quædam supra retulimus, cum de jure Gentium ageremus, quæ etiamnum peræque observantur, & ab omnibus observanda esse recta dicitur ratio, & naturalis æquitas. In specie vero, qua talis Juri Civili Romanorum adscribenda est *Vsicapio.*

TITULUS SECUNDUS. 205

5. A Romanis renovata, explicata, atque emendata fuit. Renovata per legem 12. tab. quam Romani ex Græciâ Româ transtulerunt; quæque ita præcipit *Usus authoritas fundi biennium esto, ceterarum rerum usus annus esto*, ad archetypum Platonis d. loc. Hinc Cicero tradit pro Cecinna Usucapionis auctoritatē à legibus ortam. Explicata vero fuit per Prudētes, per quos & ipsæ leges 12. tab. *l. 2. §. 5. D. de origin. juris*. Deniq; emendata atque reformata fuit per Imp. nostri constitutiones. *l. unica. Cod. de Usucap. transform. l. cum notissimi Cod. de Præscript. 30. vel 40. annor. & passim alibi*. Si quis autem curiosius transformationis rationem quæsierit, comperiet eam in tantâ varietate rerum, temporum, locorum, personarum, ac ceterarum circumstantiarum omnino diversam, & huc omnino referendum esse quod dicitur, non omnium, quæ à majoribus constituta sunt, rationem reddi posse. *l. non omnium. D. de ll.* Quod quidem ita intelligendum est, non quod à Majoribus quidquam absque ratione constitutum sit, sed quod ratio plerumque nos lateat, quod verisimilius est.

FINIS

TITULUS TERTIUS.

De Rationibus introducendæ
Usucapionis.

1. Rationes referri in l. 1. D. de Usucap.
2. Rationem boni publici revera esse in Usucapione.
3. Remedium mali visum fuisse si negligentia domini puniretur.
4. Cur placuerit negligentem dominum dominio rei sibi multare, ac non potius pena aliqua pecuniaria.
5. Prescriptionem patronam humani generis dici à Cassiodoro, remedium justissimum à Pontificiis.
6. Pactis privatorum prescriptioni renunciari non posse.
7. Odiosa omnis novitas. Legis agrarie incommoda.

1. **Q**uemadmodum ex usu Gentium Usucapio constat, ita etiam ex principiis boni & æqui originem habet, quibus à corruptelâ vindicatur. Quippe rationes introducendæ Usucapionis ex jure naturali rationali de-
sumptæ

TITULUS TERTIUS. 207

sumptę sunt, per omnia juri divino, & rectę rationi congruę. Quę Imp. Nostrum impulerunt, ut, *in l. ult. circa finem. Cod. de prescript. long. tempor.* Profiteri non dubitarit, majores nostros hic subtilissimo & divino quodam motu affectos esse. Rationes introducendę Vſucapionis referuntur *in l. 1. D. de Vſucap.* ubi Gayus in hęc verba, *bono publice Vſucapio introducta est, ne scil. quarundam rerum diu & fere semper incerta essent dominia, cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium.* Quanti momenti sit bonum publicum in constituendo eo quod justum est, & quanta in eo sit divini juris ac rectę rationis vis, satis superque *lib. 2. tit. 1.* & passim omnibus demonstratum est: adeo ut hic tædiosa repetitione opus non sit.

2. Inquirendum autem hic erit, num ratio boni publici (quę præten- ditur) in Vſucapione revera sit, nec ne, & eadem operâ quę sit. Ea refertur ne dominia rerum essent incerta tempus cõstitutum esse, quod dominis sufficeret ad inquirendas res suas. Quam necessariò & utiliter duo juris-

gentium

gentium capita instituta sint, Res dividere & Punire fontes, jam pluribus constat. Quâ verò ratione jure Gentium distinctio dominiorum justa visa fuit: eâdem equitate justissima visa fuit conservatio distinctiois, & translatio de uno in aliam. Etenim sublatâ distinctioe inducitur confusio, quâ nihil magis juri divino ac recte rationi adversatur. *sup. lib. 2. Tit. 2.* Æquissima vero visa fuit conservatio per usucapionem, dum absque eâ metus esset summæ confusionis; nec ullus mortalium de dominio eius, quod possidet, certus esse posset: Quoniam propter rerum diversam varietatem plerumque incertum esset, num tradens esset dominus, nec ne; Ex quâ incertitudine negligentia, rerumque incuria, exinde confusio, Ex confusione commune omnium damnum, vel etiam interitus sequeretur. Quippe possessor & cultum & curam rei negligeret, metu ne evincatur perpetuo, vel tandem aliquando verus dominus, si quis esset, eam sibi auferat: Sic Theophilus aliquando censuit *ad Princ. inst. de Usucap.* Et sane si socius rem communem negligentius

semper.

semper curet, neque ut expostulat rei necessitas conservet, quanto minus curaret, qui certum in re ius dominii non haberet, & evictionem, rei: vindicationem nullo non tempore expectaret. Simile quid Cuiacius *ad d. l. i. D. de Usucap. si Usucapionem sustuleris futurum esse*, putat, ut ne quisquam quod divitissime possederit suum esse audeat affirmare: denique ut de possessionibus suis incertus quæque semper animi pendeat. Deinceps hominum commercia facile intermitterentur, ut existimat Couarruvias *tom. i. relect. cap. poss. sssor. de R. I. in 6. part. 3. num. i.* Sine iis autem ne constare hominum societas, quin nec noster orbis potest. Adde denique præter hæc crebram disceptationem, & futuram litium coacervationem immensam, quarum finis non esset. Quamobrem J. Ctus *in l. ult. D. profuo.* Usucapionem rerum constitutam esse ait, ut aliquis litium finis esset. Quod Cicero innuit pro Cecinna, *Fundus à patre relinqui potest, at finis sollicitudinis & periculi litium non à patre relinquitur sed à legibus.* Honestam autem est cogitatio eius qui lites execratur, nam iis carere pars quædam est

est beatæ vitæ, si credendum Martiali
lib. 10. Epigramm. 47.

3. Quocirca boni publici causa
omni malo occurrendum placuit. V-
nicum remedium videbatur, si punire-
tur negligentia domini non inquiren-
tis in rem suam. Justum quidem id
videbatur ex capite quod naturalis ra-
tio dictaverat punire fontes. Enimve-
ro jure meritoque fontium numero ad
scribebatur is, qui patiebatur rem suam
usucapi, & peccaret negligendo rem
suam non tantum in communem so-
cietatis perniciem: Verum eo ipso
contra naturam suam, quæ bonum &
utilitatem publicam ubique circum-
fert. Sic itidem Solon authore Plutar-
cho pœnam in negligentes constituit.
Hic autem pœna constituta est, ut
negligentia domini, rei dominio
multaretur. Indignus nempe erat
dominii privilegio qui eo abutebatur.
*arg. cap. privilegium 11. q. 3. cap. suarum. de
privileg. vel saltem ut hoc metu desides
in rebus suis ad diligentiam revoca-
rentur, & justis probisque possessoribus
decursu temporis idoneè cautum esset:
sic Connanus Comment. lib. 3. cap. 11. n. 1.*

TITULUS TERTIUS. 211

4. At cur dominio rei, ac non potius poenâ pecuniaria? quamvis sufficeret dicere ita placuisse, ideoque omnimode servari oportere, rationem tamen in eo positam credimus, quod sapientissimi nostrarum legum conditores noluerunt videri sapientiores eo, qui naturam rerum, hominumque consociationem constituit, Ipsive quibus omninò bona & æqua visa fuerunt, quæcunque naturalis & recta ratio constituenda suasit. Enimvero natura constituit hanc poenam ac naturalis omnium ratio confirmavit eam. Cum omnium dicimus ipsum dominum non excludimus. Atque id, si nondum intelligatur, ex sequentibus manifestius apparebit. Hic tamen illud asserere audemus consiliis solis introducendæ usucapionis rationibus, *In d.l. 1. de Usucap.* tantum abesse ut possibile fuerit poenam pecuniariam pro jam constitutâ constituere, ut ne ullum quidem in rerum naturâ certum dominium existeret, si negligentia dominorum rei dominio continuò non fuisset mulctata. Neque etiamnum aliam poenam fingi, nedum constitui, posse

posse absque metu confusionis ac perturbationis societatis humanę.

5. Neque id Cassiodorum latuit, cum Præscriptionem Patronam humani generis vocavit; authore Cuiacio *in Cap. 31. de divers. temp. præscript. & term.* Nec Pontificios, qui eam iustissimam & rectę rationi consentaneam iudicaverunt ex eo solo, quod imponat pœnam negligentibus & finem litibus, quod omnino rationi naturali congruum est, Vt Panormitanus notat *in Rubricam 2. de præscript.*

6. Vnde demum contigit ut ob tantam boni publici rationē post Dylum Bartolus *in l. nemo potest. col. penult. vers. querit Dynus an valeat pactum, de leg. 1.* existimarit non posse renunciari præscriptioni pactis privatorum. *arg. l. jus publicum. D. de pactis.* in quo Bartolum omnes fere secuti sunt, ut notat Felinus *in Rubrica. de Præscript. extr.* Quæ res summam habet æquitatem, nam cum nihil tam naturale sit, quam servari ea quæ placuerunt. *Arg. l. 1. D. de arbitr. & l. 1. D. de constit. pecun. §. per traditionem. Inst. de rerum divis.* ea præsertim placita, quę communem Gentium, natio-

TITULUS TERTIUS. 213

Nationumque calculum præter partium consensum involvunt, firma manent, nec cum publica sint à privatorum voluntate dependent.

7. Adde denique quam odiosa sit omnis novitas *Cap. ante penult. extra de consuetud. l. observare. §. ingressum. D. de offic. procons. & ad eam Dd.* Adhæc nullus est vel mediocriter in historiis versatus, quem latet, quanta incommoda, ac clades, suspensa rerum dominia ubique conciverint. Unus Livius quam plurima eam in rem suppeditat argumenta atque exempla. Quos non motus tantum, sed & clades & exilia secum tulit lex agraria? Præter Romanos adde Græcorum etiam calamitatem ex eiusdem mali contagione; & faxit Deus nequid simile nostris contingat temporibus;

TITU-

TITULUS QUARTUS

Sitne lex iusta quæ Usucapionem
inter homines instituit.

1. *Iustam esse, ex generali iusta potestate puniendi Sortes.*
2. *Ex speciali iusta potestate legis dominia rerum de uno in alium transferendi ob bonum publicum.*
3. *Ex consensu ipsius negligentis Domini.*
4. *Ex ipsa rerum terrestrium natura.*
5. *Ex iusta possessione.*
6. *Ex iusta occupatione.*
7. *Confirmatio ex jure naturali rationali.*
8. *Ex jure Gentium.*
9. *Ex jure Divino generaliter.*
10. *Ex jure Divino specialiter.*

Sequitur principalis controversia, Sitne iusta ea lex, quæ Usucapionem inter homines instituit, dum humanæ legis autoritate dominium de uno in alium transferatur absque consensu (ut videbatur) domini. Cui controversiæ licet ex jam dictis abunde satisfiat, ex sententiâ Azorij *Inst. moral. par. 3. lib.*

TITULUS QUARTUS. 215

3. *lib. 1. cap. 16.* quemadmodum colligi potest ex verbis ibidem relatis, *At vero, inquit, lex eo ipso quod ob communem resp. salutem condita est, iusta censetur & hominum conscientias constringit,* libet tamen indagare ulterius, quemadmodum ex antepositis hujus legis iustitia derivetur.

1. *Primo* quidem iusta est ea lex quæ Usucapionem instituit. Quia iusta est potestas illa generalis legis (seu hominis legitimam legis ferendæ potestatem habentis) puniendi fontes, quemadmodum supra *lib. 2. tit. 2.* demonstratum est. An vero fontium numero adscribendi sint, qui patiuntur res suas in commune hominum damnum usucapi, J. Ctus ostendit, in *l. bona fides. 2. 1. D. depositi. nam, inquit, male meritis publicè, ut exemplo aliis ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet. quod abunde ex iis, quæ proximo titulo diximus, demonstratur.*

2. *Secundo*, quia iusta est specialis illa potestas legis dominia rerum de uno in alium transferendi ob utilitatem publicam. *Supra lib. 2. tit. 6.* Quæ in specie confirmatur à Philosophis
pencs

penes Suarem. *lib. 1. cap. 17. num. 11. de leg.* additurque, transferre dominia vel impedire illa, & similia pertinere ad bonorum administrationem & ad potestatem dominii alti, quod dicitur esse in Rep. & hâc potestate formaliter uti Principem, quando statuit ut per præscriptionem dominium acquiratur ab uno, & amittatur ab alio. Nec tamen id fieri sine præcepto, quia oportet, ut modus acquirendi lege præscribatur, & ut factâ acquisitione postea firma & illêsa conservetur. Ita Suarez existimavit, cui adiungi potest Covarruvias *tom. 1. relect. cap. possessor. de R. I. part. 3. num. 1.* & plures alii. Enimvero non est sublata potestas illa connaturalis hominum de rerum dominiis disponendi ex usu & necessitate humanâ: Modo iusta causa subsit boni publici, qualis hic; & exerceatur ab iis, qui rerum potiuntur, quod ubique requiritur.

3. *Tertio* iusta est, ex consensu ipsius domini. Nihil enim est tam conveniens iustitiæ & naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre ratam habere.

TITULUS TERTIUS. 217

habere. Sic Imp. in §. per traditionem. 42
Inst. de rer. divis Qui autem humanæ so-
 cietati se subiicit, in summam Pote-
 statem, eiusque constituta, aut expresse
 consentit, aut tacite ex rei naturâ con-
 sentire intelligitur *supra lib. 2. tit. 5.* Qui
 quidem consensus eius est efficaciz, ut
 in terminis Vsucapionis consensus
 domini non absit, sed omnino bene
 explicetur in alienationem rei suæ,
 neglectę per tempus & modum à sum-
 mâ potestate præscriptum. Hinc Pau-
 lus noster in *l. alienationis 28. D. de V. S.*
 Alienationis verbo etiam Vsucapio-
 nem contineri voluit: vix enim esse
 ait ut non videatur alienare qui patitur
 Vsucapi. Eodem sensu Menochius V-
 sucapionem inter species alienationis
 retulit: *Consil. 825. num. 55. post Alciatum,*
Ruinum, & Rolandum ibidem allegatos.
 Quod insuper ex ratione Aristotelis
 confirmatur statuentis delictum esse
 quasi contractum, sive *συνάλαγμα,*
 Vnde qui delinquit ex sententia
 J.ctorum eo ipso contrahere videtur
 cum pænâ in delictum statutâ. Cui ad-
 iungi potest Ratio Panormitani in *cap.*
veniens. 19. num. 23. de Prescript. videlicet
 quia

quia consensus consentire debentis
semper præsumitur. Placuit enim in
jure nostro esse, & esse debere paria
esse, & pari jure censer. *Arg. l. qui cum.*
19. ubi Decius in fine. D. de R. J. Nón pugna-
bit igitur Usucapio cum jure Gentium
ex eo quod dominium invito aufe-
rat, ut Cuiacius perperam concedit *ad*
l. 1. D. de Usucap. quia consentienti au-
fert.

4. Quarto justa videtur lex Usuca-
pionis ex ipsa rerum terrestrium naturâ,
quæ talis est, ut diligentem excultorem
desiderent, ne sordescant, & steriles
reddantur per negligentiam domino-
rum & incuriam possessorum, Etenim
ut Horat. Sermo. 1. satyr. 7.

Neglectis vrenda filix invasitur agris.

Et recte in hanc rem Ovidius *lib. 5. de*
Tristib.

Fertilis assiduo si non reponatur aratro

Nil nisi cum spinis gramen, habebit ager.

Nec sane hæc ratio una ex infimis exi-
stimanda est. Quippe Usucapio, si mo-
dus sit, quo possessiones, rerumque do-
minia certa conservantur, & certitudo
illa culturam rerum, atque adeo ferti-
litem agrorum promoveat, certe
maximi

TITULUS QUINTUS. 219

maximi boni causa est. Nam plurimi etiam cordatissimi mortalium res suas curando, atque agros excolendo incorruptos mores diutissime servaverunt, vitamque exoptatissimam transegere. Cantavit aliquando Horatius hujus vitæ laudes, quas mirâ semper cum delectatione legimus, *Epod. lib. od. 2.*

*Beatus ille qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore.*

*Nec excitatur classico miles truci,
Nec horret iratum mare:*

*Forumque vitat, et superba civium
Potentiorum limina.*

Non ignaviæ illi, non luxui operam dedere, quibus perire potentissimi populi solent, sed sedulo seque resque suas regentes, negotio otium, quod corpus animumque virilem effæminat, repellabant. Flavius Iosephus superbire planè videtur cum historiæ suæ hæc inserit, *χωρειν αγαθην νεμομενοι, τρις τις εκ σπειρωδω, terram fertilem habitamus, atque in cultura eius operam sumimus. Quasi nihil majus esse meliusque possit. Cujus*

rei rationem alibi reddit, ἔγνων
 ὅδ' ἐργαζόμενος ζῆν. ἢ δυνάσται ᾗ
 ἀολάζειν. *Habent enim ex opere suo, quan-*
tum satis ad vivendum sit. Et tamen iis o-
tium agere non licet. Quasi nihil n. agis in
hâc mortalitate exoptandum sit.

5. Quinto ex legitima possessione: ad-
 eo ut, cū dominiū naturaliter à posses-
 sione ceperit, iā mirū videri non possit,
 possessione confirmetur. Si exempla re-
 spiciantur, quæ pro favorabili possessionis
 causa ex ratione boni publici pas-
 sim edita sunt in aliis quam Vsucap-
 tionis casibus & terminis, non ab-
 surda videbitur demonstratio nostra
 in terminis Vsucapionis à possessione
 iustâ ad dominum. Unum referemus
 ex Historia Græcorum Plutarchi in
 Arato, & Vnum ex Historia Romano-
 rum Suetonii in Augusto. Aratus
 Dux ille Cicyonius vix optimus, libe-
 ratâ à Tyrannide patriâ, possessiones
 tamen non mutavit, nec veteribus
 dominis restituit, propterea quod
 tam longo tempore multæ hæredita-
 tibus, multæ emptionibus, multæ
 dotibus, aliisque modis detineren-
 tur

TITULUS QUARTUS. 221

tur sine iniuriâ. Si itidem Augustus penes Romanos secundum possessores boni publici causa pronunciavit, cum post bella civilia plurima loca essent ambigui juris, ex eo quod illa alii à Senatu, alii à Cæsare, alii à Pompéio, alii ab Antonio, alii à Lepido, alii ab ipso Augusto data sibi, atque assignata esse contenderent. Quod quidem si equum visum fuerit ob bonum publicum, ubi ulla intervenisset dominorum vel exulum vel oppressorum negligentia, nulla culpa, nullum pene temporis interstitium, quanto magis idem in terminis nostris sustinemus intrepidè.

6. Denique iusta nobis videtur præfata lex ex iusta occupatione. Res enim à Domino per tempus ac modum præscriptum neglecta, deserta habetur, & pro derelicto habita cum nullius facta sit occupanti justissime conceditur. Res enim pro derelicto habita statim nostra esse desinit, nullius fit, & occupanti conceditur. Quia iisdem modis res desinunt esse nostræ, quibus acquiruntur. Sic Vlpianus aliquando censuit *in l. 1. D. pro derelicto*. Quæ
K 3
cum

cum ita sint, patrocinium pro lege V-
 fucapionis etiam ab invito extorquent.

7. At videamus porrò quemad-
 modum hæc itidem ex jure naturali
 rationali confirmentur. Videlicet ex
 ratione perpetuâ, & homini conna-
 turali, quæ vult, non res solum ho-
 minum, sed & ipsos homines subditos
 esse humanæ societati, ut utilitati bo-
 noque communi subveniant constan-
 ter & perpetuò; insuper iis, quæ ob
 id necessariò constituta sunt, justè pa-
 reant, cum naturâ suâ justa sint. Id
 Quod Cicero tam seriò innuit in de-
 monstrandis hominum officiis lib. 3.
*Tute, inquit, cum hominibus consulere de-
 beas, & servire humane societati, eaque lege
 natus sis & ea habeas principia nature,
 quibus parere & quæ sequi debeas, ut uti-
 litas tua communis utilitas sit, vi-
 eissim communis utilitas tua sit, ce-
 labris homines quid iis adsit commoditatis
 & copia? quâ ratione illusoria reddi-
 tur quæstio, num per præscriptionem
 tolli possit naturalis obligatio: dum
 per præscriptionem nullatenus tollatur,
 ac vero confirmetur: atque adeo in
 unaquaque hominum collectione om-
 nes*

TITULUS QUARTUS. 223

nes, quicunque rerum potiuntur, ex naturali obligatione teneantur ad præscriptionem boni publici causa instituentam. Eadem operâ cognoscitur quam fragilis sit ratio, quam deduxerunt nonnulli ex l. eas obligationes. D. de Cap. minut. Ubi dicitur, civilis ratio naturalia jura corrumpere non potest: quod omnino verum est, alias namque non ratio civilis sed corruptela merito diceretur. At applicatio eorum inconueniens est, & contra rationem, vid. legem humanam non posse per Vsucapionem dominium à priori domino tollere & transferre in Vsucipientem; quia dominium competit jure naturali, cui ratio civilis & humana derogare non potest. Quâ etiam de causâ merito a Couarrubiâ reprehensi d. loco. num. 5. his verbis. *Profecto satius esset viris doctriâ præstantibus his rationibus abstinere, quam ita leviter argumentari.* Consequens igitur erit legem Vsucapionis, cum ex justâ & naturali causâ in totius communitatis utilitatem instituta sit, ad controversiam injustitiæ ex jure naturali immerito trahi.

8. Minus tamen ex Jure Gentium

K 4 quoniam

quoniam si illud iustum sit, quemadmodum extra controversiam est, & per humanam dispositionem constitutum sit ex potestate hominibus connaturali, *supra lib. 2. tit. 6.* Et per illud discreta sunt rerum dominia necessitate boni publici ita exigente *lib. 1. tit. 5.* Profecto nec ex hoc iure præfata lex iniquitatis argui potest; dum ex eadem potestate disponendi de rebus humanis (quæ homines sibi per dispositionem iuris Gentium non ademerunt, imo nec adimere potuerunt, dum naturalis & perpetua esset *lib. 2. tit. 6.* & ex eadem constituta sit causa utilitatis & necessitatis humane ut *hic lib. 3. tit. 3.* ostēdimus. Neque obstabit argumentatio à solo Cuiacio obiecta in *l. 1. D. de Vsucap.* scilicet, eum cui per Vsucapionem dominium adiectum est, iure Gentium non esse dominum, ex eo quod iure Gentium nullo modo fieri possit, ut non dominus alium dominum faciat. Non enim consideravit Cuiacius in Vsucapione venditorē aliumve non dominum titulū tantū dare, non autem dominium; quod à sola lege adicitur, vel ab eo cui legem ferendi & dominia rerum de uno in alium transferendi

TITULUS QUARTUS. 225

ferendi ob iustam boni publici causam, etiam ne iure Gentium legitima potestas est: Annuente domini translationem ipso etiam negligente domino, ut hic num. 3. demonstravimus.

9. De Jure Naturali & Gentium cū constet, videamus quid de iure divino, quod sacris continetur, statuendum sit. Illud autē vel tacitū est vel expressum. De tacito iam diximus, quum nihil aliud sit quam naturale & Gentium. *lib. 1. tit. 3. et 4.* Nempe ius naturale rationale per se, Gentium verò jus ex necessitate consequentiæ probabili. Quin de jure Divino expresso ex eo solo affirmare audemus quod aliud quid ac diversum à rectā & naturali ratione non contineat, imo nec cōtinere possit. *lib. 1. tit. 3. et 4. Iuncto lib. 2. tit. 3.* Non procul ab initio. Libet tamen affirmationem nostram ulterius demonstrare tam generaliter ex capitibus legis Divinæ, quā specialiter ex textu in terminis. Generaliter quidem ex secundo summo capite juris ac voluntatis divinæ, quod proximi dilectionem continet, quæ proximi dilectio in ordine secundario, in animæ verò salutis considera-

K 3

tionem

tione æque primario venit , neque enim alterum ab altero sejungi potest salvâ salute. At mirum cuiquam videri posset , qua ratione ex eo justitiam V-
 fucapionis probemus , ex quo plures eam iniquitatis arguunt : Et putant V-
 fucapionem dilectioni proximi omnino refragari ex eo , quod per præ-
 scriptionem quisque repellatur ab eo , (non dicemus cum iis , cujus dominus est , sed) cujus dominium per negligentiam suam amisit. Qui quidem male philosophari nobis videntur, dum in V-
 fucapione publicum & commune bonum totius societatis non considerent ; vel si considerent illud privatorum utilitati non præferant. *lib. 2. tit. 4. supra.* Qualiter ineptissime in hac materiâ & subjecto casu dicitur , *fias justitia & pereat mundus* , Cum justitia non privato tantum, sed & publico commo-
 modo metienda sit. Etenim si amor proximi hic considerandus sit (quemadmodum omnino) juxta perfectionem sui , & societatis exigentiam considerandus est : quâ de causa non privatus ac singularis esse poterit, nisi in ordine ad publicum & commune

TITULUS QUARTUS. 227

ne omnium bonum : alioquin contra naturam suam confusionis , atque ita imperfectionis causa esset. Illud est quod Philosophus non minor quam orator innuit de officiis hominum, ex quibus id quod justum est deducitur, egregie differens , his verbis, *communis utilitatis derelictio contra naturam est, est enim injusta.* Supra id demonstravimus in persona, sed magis autoritate & ratione Reguli, qui amorem Patriæ atque utilitatis publicæ, privato sui ipsius, conjugis, natorum, & amicorum bono præposuit : quamobrem egregius & nunquam satis laudabilis exul nominatus est. Eodem se refert assertio *Æmilii Ferretti ad l. 3. num. 7. D. de V. sup. statuentis contra Angelum V. sup. cap. nis æquitatem, quia publica est, private esse præferendam* : Nam si bonum publicum præferri debeat , omnino hic æquitatem privatam iniquitatem evadere respectu æquitatis publicæ. Quod cum ita sit non malè nostro quidem iudicio Ioh. Calvinus J. C. tus in lexico Juridico ex sententia aliorum existimavit omnes eos totâ errasse viâ , qui præscriptiones distinxerunt in Favora-

biles, odiosas & mixtas, In quorum numero Gratianus est. 16. *quest.* 3. §. *prescriptionum.* Et qui eum sequuntur tam juris Civilis quam Canonici Doctores, dum respexerint ad privatorum utilitatem, cum omnes *Vsucapiones* & *Prescriptiones* à brevissimâ usque ad longissimâ: *ex eadem causâ sint, vid. publicæ salutis & tranquillitatis.* Quæ quidem salus & tranquillitas licet externa sit, naturalis tamen homini est, & regulis divini juris, & recte rationis congrua.

10. Denique specialiter nostra assertio probatur ex textu evidentissimo. *in cap. 11. vers. 26. 27. 28. & 29. Judic.* ex quo itidem Petr. Martyr in locis suis communibus *Vsucapionem* de jure divino & Hebræorum civili astruit. Illic Ammonitæ arma movent adversus Israëlitas ad repetendas veteres sedes, & proprias olim *Regiones Hesbô, Aroer, & cæteras circa Arnon.* Iephthæ Israëlitarum Iudex & dux Ammonitas repellit præscriptione longissimi temporis, nimirum exceptione ex possessione 300 annorum ortâ. Iuste quidè, ut ipsi videbatur, ob rationem essentialem ac principalem *Vsucapionis*, quæ in ne-

gligentia

TITULUS QUARTUS. 229.

gligentia domini non inquirentis in rem suam posita est, nam inquit, cur interim non inquisivistis in sedes & regiones vestras. *vers.* 26. Injusta arma adversus nos sumitis, non enim peccavimus contra vos. Dominus Deus noster, Iudex sempiternus, iudex sit hodie inter nos. *vers.* 27. At cum Rex Ammonitarum eam præscriptionem non admitteret *vers.* 28. Iudex Imploratus Optimus Maximus, negligentiam Ammonitarum puniens, confirmavit Israëlitas in possessionis causa, eosque in eapreæscriptione tutos voluit. Voluntatis ac sententiæ divini Numinis indubitatum signum fuit, quod sententiam per Spiritum suum sanctum executioni mandavit. *vers.* 29. & Ammonitæ, ut rationibus, ita & armis victi fuerint; in manus enim potestatemq; Israëlitarum concesserunt. *vers.* 32. & 33. Nihil nostro quidem iudicio probabilius in terminis adferri posset. Verissimam enim ideam continet Præscriptionis à Deo approbatæ; In quâ ratio principalis Usucapionis seu Præscriptionis, quæ in negligentia Domini non inquirentis in rem suam consistit, in ipsa

Opt.

230 LIBER TERTIUS.

Opt. Max.- Judicis decisione fundata demonstratur. Atque hæc quidem ea sunt, quæ pro lege Usucapionis, & præscriptionis justitiâ in transferendo ob negligentiam dominorum rerum dominia adferri possunt, quæ magis ac magis confirmantur consideratis iis, quæ in contrarium ab adversariis adferuntur, præter ea, quæ jam allata & soluta sunt.

TITU-

TITULUS QUINTUS

De iis quæ adversus Iustitiam Usucapionis facere videntur.

1. Non obstat, quod dicitur, legem civilem non posse auferre dominium, quod est juris Gentium.
2. Non obstat regulam, rem meam non posse sine facto meo ad alium transferri.
3. Non obstat regulam, neminem debere locupletari cum alterius jactura.
4. Quemadmodum præfata regula ad usucapionem introducendam maxime fecerit.
5. Quâ ratione bona fides tantum hic præstet, quantum alias ipsa alienationis veritas.
6. Christianam esse Usucapionem institui ex parte legis, Præscriptionem uti ex parte Usucipientis, Præscriptionem admittere ex parte negligentis domini.
7. Hallucinatio cujusdam circa Cap. 7. vers. 12. Matthæi.
8. Natura præcepti, tibi quod fieri nō vis, alteri ne feceris. Ad omnes omnino casus referri posse, prout humana vite consociatio

232. LIBER TERTIUS.

confociatio expostulat. Interpretationē & applicationē ex rectā ratione desiderare.

9. *Vjus ejus in materiā Vfusapionis, ut non contra eam, sed pro eā militet.*

10. *Hoc præceptum Imp. SEVERO ALEXANDRO & I. Ctiſ ejusdem ævi sepe in mentem venisse. Quæ tamen nullibi id contra Vfusapionem facere existimarunt.*

11. *Ius Civile perperam injustitiæ argui esse eo quod consuetudo tempora Vfusapionis prolongarit.*

12. *Quod dicitur tempus non esse modus introducendæ obligationis, nihil facere adversus Vfusapionem.*

13. *Explicatio Novellæ 9. per Novellæ III. & 131. §. pro temporali.*

POSITIS iis, quæ ad Iustitiam legis Vfusapionis conducunt; videamus consequenter ea, quæ ab adversariis in contrarium opponuntur. Quorum primum est, legem civilem non posse auferre dominium quod est juris Gentium. Nonnulli respondent legem civilem ex causa recedere posse a jure naturali & Gentium. Quod quidem verum est, sed male neque in terminis.

minis applicatum. Quippe lex Civilis, per Vſucapionem dominium de uno in alium transferendo ex causa boni publici, non recedit à jure naturali, vel Gentium, sed utrique per omnia obtemperat atque infervit. quod ex eo colligi potest, quoniam lex Civilis Vſucapionis introducta est ex rationibus, quæ in jure naturali & Gentium fundamentum habent. Quemadmodum *hic tit. 3.* ostendimus. Rectius alii respondent legem & Principem propter bonum publicum & ex causa publicæ utilitatis alicui posse auferre dominium rei suæ. Sic Dd. à Balbo allegati. *part. prim. princ. Quest. 4. num. 3. de Prescript.* Nos eam potestatem super demonstravimus *l. b. 2. tit. 6. & hic in specie tit. 4. num. 2.*

2. Neque obstat, quod deducitur ex *l. 20. quod nostrum I I. D. de R. I.* rem meam non posse sine facto meo ad alium transferri. Quoniam post adimpletum legitimum Vſucapionis tempus res non sine facto meo transfertur, quia non sine incuria, non sine negligentia, imo non sine consensu meo ad eum, qui legis divinæ & humanæ autoritate gaudet.

3. Por-

3. Porro quibusdam videtur legem
 Vsucapionis de iure civili introductam
 esse contra ius naturale ex eo , quod
 eo iure constet neminem debere locu-
 pletari cum alterius iacturâ. *l. nam hoc
 natura. D. de Condiçt. indeb. & Cap. locu-
 pletari. de R. I. in 6.* In Vsucapione au-
 tem possessori dominium adiici cum
 iactura domini. Et sudant nostri ut
 hanc argumentationem diluant. Ple-
 rique concedunt Vsucapionem iuri
 naturali ex eo quidem adversari , sed
 tamen non minus iustam esse arbi-
 trantur ob rationem civilem , ut lo-
 quuntur, publicę salutis & tranquilli-
 tatis. Distinguentes itaque primo in-
 ter rationem civilem & naturalem,
 Deinde inter ius Poli & Fori. Sed u-
 trumque perperam in terminis. Quasi
 enimvero salus & tranquillitas publica
 privatę comparata non prævaleat de
 ratione naturali ; vel ratio naturalis
 non sit iuris naturalis pars. Cum ta-
 men ex eâ & constet & denomina-
 tionem sortiatur. Nos quemadmodum
 salus publica sit de ratione naturali *lib.
 2. tit. 1. & 3.* & quâ ratione Vsucapio sit
 de salute publica, *hic tit. 3.* & publicâ pri-
 vatę

TITULUS QUINTUS. 235

vatae esse præponendâ *lib. 2. tit. 5.* demonstravimus. Nunc vero quemadmodum non sit contra ius naturale ex eo, quod in Usucapione dominium Usucipienti non adiicitur cum iactura negligentis domini, ulterius ostendendum est. Primo quidem eam ob causam, quod volentis & consentientis nulla est iactura ut *supra lib. 2. tit. 5. & hic in terminis. tit. 4. num. 3.* Unde ius civile & hic & alibi sæpius existimavit, damnum non fieri ei, cui suâ voluntate atque adeo culpâ inferitur: si damnum amplius nominandum, quod naturam suam iam exiit. *l. 203. D. de R. I.* Deinde ut culpa caret, qui scit & non prohibet, cum prohibere non possit. Ita iure nostro culpâ non caret, qui scit & non prohibet, cum prohibere valeat. *l. 50. D. eod.* Insuper quoniam nemo videtur fraudare eum, qui scit, & aut expresse consentit, aut tacite ex rei naturâ consentire intelligitur ex ratione *lib. 2. tit. 5. & hic tit 4. num. 3. relatâ,* vel cum possit non contradicit. *l. 145. D. de R. I.* At negligentiam sua res suas deserit, rectissime in *l. alienationis. 28. De V. S.* Paulus existimavit, vix esse ut
 non

non videatur alienare , qui patitur
 usucapi. Deinde non potest dici in
 usucapione dominium auferri cum
 iacturâ & damno negligentis domini,
 quoniam nihil potest dici fieri cum ia-
 cturâ & damno privati , quod est ex
 commodo totius societatis publico.
lib. 2. tit. 5. num. 2. & seqq.

4. Immo vero tantum abest , ut
 præfata regula Vsucapioni obstare
 videri possit , ut ipsissima ad V-
 sucapionem instituendam maxime
 fecerit. Etenim si, negligenti, domi-
 no post Vsucapionem res , quam ne-
 glexit, restitueretur, ipse locupleta-
 retur cum iacturâ non unius cuiuspiam
 privati bonæ fidei possessoris , sed
 omnium ac singulorum in societate
 simul viventium. Nam domini eâ fi-
 duciâ muniti negligentes fierent ad
 inquirendas res suas. Deinde possesso-
 res & curâ & culturâ rerum abstine-
 rent , nunquam de dominio rerum
 certi, licet eas bonâ fide & optimo ad-
 transferendum dominium titulo ac-
 quivissent. Ex quo commercia facile
 intermitterentur, & lites coacervaren-
 tur, neque eorum ordo, neque harum
 finis

finis esset. Quæ evidenter societatis humanæ jacturam, vel etiam extremò ruinam minantur. Cum jam eontra inducta Vfusapione ex utilitate omnium singuli plausibili gaudeant statu.

5. Quamobrem, quum æquitas naturalis & jus naturale (seperari enim nequeunt) non tantum non sunt impedimento, verum etiam adjumento, bona fides Vfusapienti tantum merito præstat, quantum ipsa alienationis veritas. *arg. l. 1. § 36. D. de R. I.*

6. At Christianumne sit quæritur probabilem ignorantiam, & longam benevolentiam torquere in liberam voluntatem alienandi? Cui respondeamus, falsa pro veris in quæstione supponi: Non enim probabilis ignorantia, sed non probabilis, nec longa benevolentia sed negligentia, ne dicamus malevolentia punitur: nec torquetur, sed explicatur pro consensu in alienationem, non in liberam voluntatem alienandi: neq; enim necesse est, quoniam principalis causa domini transferendi non est in domino sed lege, vel legem ferente, ex causa
& ne-

& necessitate boni publici, cui subesse
 & parere Christianum est. *ut lib. 1. tit.*
6. & lib. 2. tit. 1. 2. & 3. Ostendimus:
 Quocirca omninò Christianum esse
 arbitramur Usucapionem instituere
 ex parte legis seu legem ferentis, Præ-
 scriptione uti ex parte ejus qui legitime
 Vsucepit, & Præscriptionem ad-
 mittere ex parte ejus qui rem Vsucapi
 passus est: quoniam eam exceptionem
 opponens non peccat. *d. cap. 11. vers. 27.*
Judic. neque ei adversus quem opponit
 damnum facit, quia id facit, quod face-
 re jus habet. *arg. l. 151. D. de R. I.* atque
 eo ipso juste facit, quia jure facit, ex
 sententia Augustini *lib. 19. de Civit. Dei.*
Cap. 21. Quod jure fit, inquit, profecto
justè fit.

7. At instat quidam *ex cap. 7. vers. 12.*
Matthæi, ubi talis regula à Christo tra-
 dicitur, *Omnia quaecunque vultis ut faciant*
vobis homines, ita & vos facite illis: qua
 putat, Christum omnia jura, quæ
 civili tantum ratione nituntur, ad
 æquitatem naturalem revocasse. At
 enimvero quam male allegetur hic
 textus in terminis Usucapionis contra
 Usucapionem pro eo cujus res usucapta
 est,

TITULUS QUINTUS 239

est, Deinde quam infeliciter explicetur præter mentem Christi, ac demum quam parum profit explicatio, licet concedatur, alias ostendimus, ad quæ lectorem remittimus.

8. Hic autem operæ pretium erit eadem insuper confirmare ex communi usu præfatæ regulæ. Quippe in ea plurimum spei ponunt contrariæ opinionis authores; quinvero tantum mysterium ei inesse nonnulli existimant, ut, si cuiquam ante hac in mentem venisset, nihil unquam pro Usucapione sustinisset. At expendamus mysterium. Generale præceptum esse juris divini, & rectæ rationis regulam negari non potest. Conveniens est omnifariam rectæ rationis principio diliges proximum æque ac te ipsum: Continet enim ex sententia Hieronymi præcepta secundæ tabulæ, qui ad *Celant. de Instit. matrisfam.* hæc reliquit, *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis, conjungi vult inter vos, atque connecti per mutua beneficia charitatem, adeo ut tota justitia & præceptum hoc Dei communis sit Utilitas hominum.* Esto. Ad omnes igitur omninò casus

casus referri debet ac potest, prout humani generis conservatio & Civilis vitę consociatio exoptulant, quemadmodum *supra lib. 2. tit. ult. longe lateque* ostendimus. Adhęc interpretationem ex ejusdem rectę rationis & socialis naturę regulis desiderat, ut applicatio congrua sit.

9. In terminis itaque quemadmodum omnis homo, qua homo, ex iisdem principiis vult vel sui natura velle intelligitur ea quę conservant communem humani generis societatem (*qua sublata beneficentia, liberalitas bonitas, justitia funditus tollitur; quę qui tollunt etiam adversus Deos impii judicandi sunt, ab iis enim constitutam inter homines societatem evertunt, ut Cicero lib. 3. de offic.* & jam ad nauseam usque demonstratum est) Ita etiam unusquisque vult, & sui natura velle intelligitur ea, quę per Usucapionem instituta sunt. Ratio consequentię ex antecedentibus petitur, quibus nempe demonstratum est Usucapionem conservare constitutam inter homines societatem. Quod igitur dicitur non velles tibi rem per Usucapionem auferri verum non est, quia

omnino

TITULUS QUINTUS. 241

omnino vellem, dum homo sim & humani nihil à me alienum putem, vel saltem putare debeam: Illud autem humanæ sorti omnino conveniens sit, & ad conservationem humani generis pertineat. Justius econtra diceretur, non velles, vel non deberes velle rem, quam neglexisti, & alius bonâ fide, iusto titulo, legitimo modo, præscripto tempore usucepit, tibi restituis dum ad commune, ideoque etiam tuum damnum & interitum ea res spectaret. Deinde si ipse usucepisses, Non velles rem usucaptam tibi auferri in detrimentum tuum & commune omnium. Idem fere in maiori causa nimirum servitutis imponendę censuit Augustinus. *lib. 19. Cap. 21. de Civ. Dei.* Ubi illud ab utilitate nõ tantum societatis, sed & ipsius serviētis demonstrat. Quamobrem nos ita quidem præfatum regulam explicandam & applicandam putavimus, iuxta subiectam materiam & circumstantiarum exigentiam conjungendo coniungenda, & disiungendo disiungenda: Nec recedendo à mente Authoris Christi Paternæ voluntatis dictatoris perpetui.

L

Cuius

Cuius mens ex aliis præceptis & rationum principiis luculenter dignoscitur.

10. Hoc itidem sensu Alexander Severus dilexit huic affine dictum: quod non tantum in Palatio, sed & passim in publicis operibus præscribi iussit. In Viâ Appiâ quâ Româ itur Neapolim hæc mutila inscriptio reperitur.

..... N' E R S
 . . . d tibi non vis
 . e feceris .

.... A G O ...
 D. N. O. M.

Lege.

ALEXANDER SEVERVS
*Quod tibi non vis, alteri
 ne feceris.*

... A G. . . . O ...
 D. N. O. M.

Reliquum quod deest ad verum sensum reducere non possumus, nisi quod inferiorem lineam legendam putemus

TITULUS QUINTUS. 243.

mus, Divino Numini Optimo Maximo, seu Devotus Numini Opt. Max. five Diis nostris omnibus Manibus; Parum enim nostra refert quid eligatur. Lactantius in *Epit. Cap. 3.* refert ex Lampridio d. Imp. Alexandrum Severum sæpius clamasse, & per præconem, cum aliquem emendaret, clamari jussisse, *quod tibi non vis, alteri ne feceris*, atque illud insuper æque publice perscribi curasse. Porro hoc dictum radicem justitiæ & æquitatis fundamentum appellat; & nostro quidem judicio recte, sed convenienter applicandum singulis hominum actibus, rerum causis, causarum circumstantiis, & earum varietatibus; Quemadmodum *supra lib. 2. tit. ult.* de recto ejus usu docuimus. Sæpius igitur hoc dictum in mentem venit Imp. Alexandro, nec tamen contra Usucapionem aut præscriptionem eo usus est, quemadmodum constare potest ex constitutionibus ejus, quæ passim sub variis titulis in Codice extant. Et quoniam apud d. Imp. summo in honore floruit clarissimorum J. Ctorum chorus, quorum Princeps Domitius Ul-

pianus, patriâ Tyrius, deinde præcipui
 fuere Jul. Paulus Patavinus ; Pompo-
 nius, Celsus, Modestinus, Callistra-
 tus, Florentinus, Africanus, Venu-
 leius : Quoniam videlicet hi tempore
 Alexandri Jurisprudentiam professi
 sunt, dubitandum non est, quin dictum
 illud Christi *Cap. 7. vers. 12. Matthæi* sepe
 in mentem venerit, dum quotidie
 illud in ore Imperatoris fixum, & ubi-
 que in locis publicis perscriptum ad-
 verterent ; nihil tamen id contra
 Usucapionem facere rati. Vt puta,
 dum ex eorum sententiis ac opinio-
 nibus omnes fere leges Pandectarum
 pro Usucapionibus & præscriptionibus
 conceptæ sint, ut ex ipsissimis constare
 potest. Adde quod idem ille Imp.
 Alexander Severus tantâ semper fuerit
 æquitate, ut nullas unquam sanciret
 leges, nullam constitutionem sacraret,
 sine viginti juris peritissimis & doctis-
 simis, ac sapientissimis viris : Neque
 adeo in ulla re judicium ferret, quin
 prius iret per sententias singulorum,
 & scriberetur quid quisque dixisset.
 Cum de jure ac negotiis tractabat, so-
 los adhiberet doctos ac disertos : si de

TITULUS QUINTUS. 245

re militari, milites veteres ac senes. Lampridius hæc testatur in ejus vita. Adeo quidem ut verisimile non sit, verum ejus dicti usum latuisse vel Imperatorem Severum Alexandrum vel sapientissimos illos ac prudentissimos boni & æqui, atque adeo ejus quod justum est, Conditores, atque interpretes.

II. Absurdus oppugnatur Justitia Juris Civilis, quoad tempora Vsu-
 cationi & præscriptioni præscripta, hoc
 argumento: Generalis nostra consue-
 tudo tempora mutavit ac prolongavit,
 ergo hoc maxime jus civile in illâ par-
 te injustitiæ arguit. Non enim quadrat
 argumentum; quoniam Proceres no-
 sti plurima pro temporum, locorum,
 personarum, aliarumque rerum & cir-
 cumstantiarum exigentiâ, præter vel
 etiam contra jus Civile constituerunt.
 Nec eo minus iustum manet constitu-
 tum Juris Civilis, ex recepto Theo-
 logorum & J. Ctorum assensu, supra
 lib. 2. tit. 3. Ubi ex Augustino inter cæ-
 tera retulimus unumquodque tum de-
 mum fore iustum, si sit pro tempo-
 rum varietate, in eaque circumstan-
 tiarum ratione diversum. Nec bene

quispiam Philosophatur, hoc iustum est iure nostro consuetudinario, sed contra ius civile constitutum, ergo alterutrum iniustitiæ rectè arguitur: Quoniam utrumque iustum esse potest, utriusque ratione habitâ. Imo vero duo quæ eodem iure contraria videntur eodem iure iusta sunt, sed diverso respectu, ut supra *lib. 2. tit. ult.* ostendimus. Sapiens igitur erit, iudice Platone in *Diæto*, ea, quæ mala videntur, efficere ut bona non videantur tantum, sed revera sint. Illi etenim videtur in dialogo de iusto, si singula fiant ut oportet, & oportune, iusta esse, sin minus iniusta. atque id quidem est, quod rem ipsam attinet. Cæterum minori negotio *Vsucapio* iuris civilis ratione mutati temporis ab iniustitiâ vindicatur; dum mutatio temporis, quâ demum consideratione fiat, nihil mutet de natura rei: semper enim eadem est *Vsucapio*, semper eadem exceptio, semper eadem *præscriptio*. Quæ ratio fuit ob quam *J. Ctus* in definitione *Vsucapionis* temporis solummodo meminerit, non verò certi temporis; ratus, quod diximus,

TITULUS QUINTUS. 247

mus, temporis varietatem nec augere, nec diminuere naturam rei.

12. Porro quod dicitur tēpus nō esse modum introducēdæ vel tollendæ obligationis ex *l. obligationum fere. 44. §. 1. D. de O. & A.* nullum plane usum habet adversus Vsucapionis legitimum tempus; Quia tempus quidem per se non est modus introducendæ vel tollendæ obligationis, at si legis auctoritas, si Principum rationalis voluntas, si ipsius temporis necessitas, si rerum exigentia, si denique partium consensus accedat, omninò. Neque ideo dici potest, ut quidam male opinantur, per legem Vsucapionis improposito more viam aperiri ad id quod expedit, at contra rectius probato modo observari id, quod utile simul & honestum est. Neque enim remedium ex Vsucapione Prescriptionis bonum tantum est ob utilitatem, sed simul æquum ob honestatem, & utrobique justum ob humanam necessitatem. Quemadmodum ad nauseam usque demonstrasse nos putamus.

13. At quonam id quod à JUSTI-
L 4 NIANO

NIANO præsidium Præscriptionis vocetur impium. *Novell. 9. vers. neque iniquis hominibus.* Cuiacius in tractatu de præscript. Cap. 21. refert ex Suda in Prisco Emeseno hanc constitutionem importunitate vel quæstoribus per pecuniam corruptis extortam esse, eoque cum tractu temporis vulnera ejus aperta essent ab eodem Iustiniano correctam esse. *Novell. 111. & Novell. 131. §. pro temporal.* Neque id nobis videtur à vero alienum; cum nec ipse Imperator id dissimulet, sed postremis suis constitutionibus homines illos iniquos satis perstringat, qui multa negotia commoverant aliena possidentes & retinere volentes religionis prætextu. Quocirca non videmus Impium remedium aliter intelligi posse, quam de malæfidei possessoribus, quibus iniquitas jure meritoque adscribitur. Sic ante nos Imola respondit. *Cap. fin. extra de Præscript.* Itemque Arius Pinellus in *Auth. tricennale. Cod. de bon. matern.* Quam interpretationem ipsissima Constitutionis verba satis evincunt. In iis enim mentio fit de iniquis hominibus, qui profecto bonæ fidei possessores dici nequeunt.

queunt. Deinde de impia tēporis allegatione, quod etiā bonę fidei possessoribus attribui incōveniēs esset: illi nāq; se defendunt legitimi, hoc est, ab ipsa lege & Imperatore præscripti temporis allegatione; eoque honestā ac piā; honestum enim ac pium est legibus obtemperare, iis præsertim, quæ bonum publicum & communem omnium salutem ubique circumferunt: quales illæ, quæ pro Usucapionibus ac longi temporis Præscriptionibus introductæ sunt.

L S TITUS

TITULUS SEXTUS.

De Foro conscientiae, sive reddatne lex Usucapionis hominem tranquillum in conscientia.

1. Legem Usucapionis hominem tranquillum reddere in utroque foro.
2. Eum qui legitime usucepit nec ante nec post adimpletam Usucapionem in mala fide versari, licet &c.
3. Non urgeri à Deo, defendi in utroque foro à Pontifice & Imperatore.
4. Frivola Rosella distinctio inter Theologos & Iuris Canonici Doctores, quoad determinationem casuum conscientiae.
5. Non dari à Theologis denuntiationem Evangelicam, si post adimpletam legitime Usucapionem constet de re aliena.
6. Qua ratione à Furto liber sit, qui usucepit.
7. Quomodo bonorum damnatorum justa possessio est, ita esse rerum per Usucapionem adjectarum.
8. Negligentem dominum absque furti crimine

*mine non posse rem, quam passus est u-
sucapi, ad se transferre seu vi, seu clam,
seu compensatione facta.*

I. **A**T Nihilominus quibusdam vi-
detur legem Usucapionis nul-
lo modo legem dicendam esse ex
eo, quod (licet eâ intentione lata
sit, ut certa essent rerum dominia, ut
litium finis statuatur & ut negligentia
dominorum puniatur) nequaquã red-
dat animum Possessoris tranquillum, si
post adimpletam licet bonâ fide Usu-
capiationem certa scientiâ rei alienæ su-
pervenerit. Sic quondam Alciatus in
libello de quinque pedum præscrip-
tione, & pauci quidam adversus com-
munem scholam existimarunt, non esse
tutum in conscientia, qui post præ-
scriptionem legitimè completam pri-
mum comperit rem fuisse alienam.
Vnde alii rem in foro conscientie,
alii in utroque restituendam esse susti-
nuere. Nos in neutro restituendam esse
semper arbitrati sumus; Quoniam
lex Usucapionis animum possessoris
etiam in conscientie foro tranquillum
reddit.

2. Etenim verissimum quidem est in foro conscientiae possessorem qui novit aliena se possidere omnino ad restitutionem teneri. *arg. cap. cum tu. de Usuris. & cap. peccatum. de R. J. in 6.* quia nempe in malâ fide versatur, & ea quæ bonâ fide & conscientiâ non fiunt Deo placere non possunt. *Cap. 14. vers. 23. ad Roman.* At is qui legitime Usucipit nec ante Usucapionem adimpletam, nec post eam in malâ fide versatur: Non antè, quia bonâ fide, & sincera & illæsa conscientiâ Usucipit; id enim juxta legem Usucapionis requiritur *supra hic. tit. 1.* Non post eam, quia tum demum rem revera retinet ac conservat animo & contemplatione domini. Nec ficti sed veri. Etenim ob negligentiam Dominus domini jure cecidit, & ob ea quæ super enumeravimus possessori dominium per legem adjectum est. Quocirca non veniebitur rem restituere, etiam non in conscientiae foro, quia res non amplius aliena sed propria est autoritate juris. *Panormit. in cap. vigilantium. num. 6. de prescript.* post plurimos ibidem relatos, & refutatam Alani distinctionem inter causam

causam lucrativam & non lucrativam. Quamobrem hic locum habebit regula nostra. l. 55. D. de R. I. sc. neminem videri dolo facere, qui suo jure utitur. Neque etiam vim videri facere eum, qui suo jure utitur. l. 155. §. 1. D. eod. & præsertim id quod Augustinus ad Macedonium aliquando scripsit, nim. hoc certe alienum non est, quod jure possidetur. Hoc autem jure, quod juste, & hoc juste, quod bene. Omne igitur quod male possidetur alienum est. Nec vero male possidere aut in malâ fide versari dici potest, nec per consequens inquietus est in conscientiâ, qui judicio divino ac recta ratione ianitur, arg. cap. qui peccat. 23. quest. 4.

3. Quocirca non etiam urget possessorem Deus, Judex interioris fori, quum nullum sit peccatum. Vnde consequens est, Judices utriusque fori hic inter se convenire, quod Covarruvias tom. 1. relef. Cap. possessor de R. I. in 6. part. 3. §. 2. His verbis confirmat si vera foret, inquit, prior opinio, sequeretur comperita veritate rei posse judicem interioris fori & judicem exteriorem contraria pronunciaré, & utrumque juste; quod adeo absurdum

domest, ut quivis mediocri præditus eruditione hoc minime posse contingere palam testetur, & quæ porro ibidem consequuntur. Ridentur idcirco juris Canonici periti, & adversæ opinionis doctores à Panormitano in *Cap. vigilantium. num. 6. de præscript.* cum nulla ei ratio videatur sufficiens, ob quam teneatur quis restituere rem, quam ufucepit: ne quidem in conscientiæ foro, in quo à Pontifice & Imperatore iustissime defenditur, ut ibidem pluribus astruit, ut & in *Cap. quoniam. 20. num. 27. de præscript.* statuit, nullo jure aut divino aut humano quempiam teneri ad restitutionem rei, si post præscriptionem superveniat scientia rei alienæ.

4. Quare non immerito rejecta est sententia Antonii in *d. Cap. vigilantium. de præscript.* Qui dicebat se tenere sententiam Theologorum, nimirum leges præscriptionis solum locum habere in foro fori, non secundum conscientiam: cui affine id quod Rosella reliquit in verbo *Præscriptio. num. 14.* rem per Præscriptionem acquisitam secundum Theologos esse restituendam, non secundum Canonici juris peritos.

Quasi

Quasi vero dissimile quid respondere possent in definiendis conscientiae casibus. Doctores & Theologi pro nostrâ opinione longe lateque citantur ab Azorio *Instit. moral. part. 3. lib. 1. cap. 16.* & Fachineo *Controv. lib. 1. cent. 64.* quorum catalogû, qui utrobique videri potest, brevitatis causa omittimus.

5. Quinvero postadimpletâ legitime Usucapionē Theologi nequidē denunciationē Evangelicam admittunt contra præscribentem, etiamsi jam certò constet rem alterius fuisse. Quod late Dd. tradunt in *Cap. novit. de Iudic.* ubi Decius omnium optime, *num. 11.* & ipse Balbus *de præscript. 2. part. 3. part. prim. quest. 10. nam. 3.* videlicet cessante peccato authore Panormitano in *cap. fin. num. 26. et 27.*

6. Facili igitur negotio à furto defenditur qui legitime Usucepit, quia Furtum absq; affectu furandi non committitur *L. furtum. 37. D. de furt. §. Item. 5. Inst. de Usucap.* ut nec ullum delictum, sublato enim dolo delictum tollitur *§. penult. 18. Inst. de obligat. quæ ex delict.* Dolo autem, qui in affectu consistit, caret, quicumque legitime usucepit.

Non

Non enim contrectavit fraudulenter rem alienam lucri faciendi gratia invito domino : Quæ omnia requiruntur, ut quispiam furti crimine afficiatur. §. 1. *Instit. et l. 2. §. ult. D. de furt.* Jam vero tantum abest, ut hæc omnia in Usucapiente concurrant, ut ne unum eorum ei adscribi queat. Non enim contrectavit, qui iusto titulo acquisivit. Non fraudulenter, qui bona ac sincera fide. Non rem alienam, qui ab eo, quem dominum revera putabat. Non lucri faciendi gratia, qui iusto pretio, vel alia iusta ratione. Non invito Domino qui consentiente & volente, ut supra tit. 4. num. 3. Atque his quidem in mobilibus defenditur à furto, & in immobilibus ab omni delicto. Nam nemo prædo est qui pretium numeravit, ex sententia Ulpiani in l. 1. 26. *D. de R. I. et in l. 2. princ. D. de vi bonor. captor.* apposite Prætor ait. *Si cui dolo malo, hominibus coactis damni quid factum esse dicetur, sive cuius bona rapta esse dicentur, in eum qui id fecisse dicetur, iudicium dabo.* Non igitur iudicium dabit in eum qui nec dolo nec vi quicquam fecit.

TITULUS SEXTUS. 257.

7. At quemadmodum bonorum damnatorum iusta possessio est, quia Possessor causam habet à Fisco iuste privante, ita etiam rerum per Usucapionem acquiratarum, quia possessor causam habet à lege iuste privante. Enimvero nullum in Universo crimen majoris considerationis est, ac consequentiæ; atque ideo nullius criminis reus iustius re suâ privatur, ac is qui patitur rem suam Usucapi. Ideoque nec claudicat, nostro quidem iudicio, Connani hac de re sententia. *Comment. lib. I. cap. 7. num. ult.* Cujus verba, referemus, ut nostris parcamus. Lex, inquit, quæ certis rebus vestigal imponit, & hoc nisi publice persolvatur, res committi voluit: re aufert à iusto domino, qui in solvendo vestigali fuit aut negligens, aut contumax: & iuste quidem aufert. Nam cum lex vestigalis constituta est, etiam ius naturæ corroboravit, quæ vult ut obligemur patriis legibus: & eas qui contempserit, ut penâ legitimâ teneatur. Simili modo in Usucapione & Præscriptione dicendum est, quia bono publico inductum est, ut non plus biennio aut decennio

decennio liceret res suas negligere & deferere, qui secus fecisset, rei neglectæ damno mulctaretur. Lex dura quidem sed tamen non iniqua. Nec enim potuit, ut dominorum in rebus suis conservandis excitaret diligentiam, aut melius quicquam aut aptius facere, quam si earum amittendarum metum ipsis iniecisset: quod fecit, in eoque jus naturæ non violavit, sed auxit.

8. Hinc fit, ut tantum absit, ut furti recte arguatur, qui usucepit, ut ipse prior dominus adimpletâ legitime Usucapione non queat absque læsione conscientia & furti crimine rem usucaptam seu vi seu clam seu compensatione facta ad se transferre; quia amplius dominus non est, sed is qui usucepit. ita egregie Alphonfus à Castro docet *lib. 2. Cap. 5. de potestat. leg. pen.*

TITU-

TITULUS SEPTIMUS

Num per jus Canonicum correctio juris civilis contigerit, quoad malam fidem ante adimpletam Usucapionem.

1. *De jure Civili eque, ac de jure Canonico, bonam fidem requiri in initio, medio, ac fine Usucapionis: unico casu excepto, nimirum successoris universalis.*
2. *Rationes specialis exceptionis, & necessariae excusationis in successore universali.*
3. *Excepto dicto casu in ceteris etiam de jure Civili bonam fidem ad ultimum usque momentum requiri.*
4. *Confirmatio ex absurdo consequenti.*
5. *Possessori ab initio bonae, at postmodum male-fidei non patrocinari rationes introducenda Usucapionis.*
6. *Quidnam unicuique faciendum, qui noverit aliena se possidere, ut tutus sit coram Deo in foro Poli!*
7. *Quemadmodum quisque tutus sit coram iudice seculari in foro sivi.*

8. *Ius Civile correctione juris Canonici non in digere, neque hic, neque ullo casu, ne quidem in foro conscientie.*

1. **O**pere pretium videtur, cū de scientiā rei alienę post adimpletā legitime Usucapionem diximus, Insuper inquirere, quid de malā fide superveniente ante adimpletam Usucapionem dicendum sit. Quem casum quidam interpretes de iure Canonico melius, ac de iure civili decisum existimant, atque adeo correctionem Juris Civilis per ius Canonicum hic instituunt. Quasi iure Canonico in initio, medio, ac fine Usucapionis bona fides requiratur iuxta *Cap. fin. Cap. si diligenti. de prescript. cap. possessor. de R. I. in 6.* Jure autem civili in initio quidem, at non in medio, ac fine. Eamque sententiam de Jure Civili asserunt per *§. distincta. Inst. de Usucapion. l. 2. §. si defunctus. D. pro Empt. l. cum heredes. 11. D. divers. temp. Prescript. ac denique l. unio. Cod. de Usucapion. transformand.* At nobis contra omnes, qui unquam de hoc casu scripserunt, contrarium omnino videtur; Quoniam il-

TITULUS SEXTUS. 267

hi quidem omnes præter leges ac rationes iudicasse nobis videntur, atque ex decisione particularis casus contra ius generaliter omnibus decisionem imposuisse. Loquuntur enim præfatæ leges de uno eodemque casu particulari non à Juri Civili tantum, sed etiam à iure Canonico excepto; videlicet de successore universalis, cuius superveniens mala fides excusatur ne noceat Usucapioni per prædecessorem bonâ fide ceptæ: Cæteris vero casibus omnino, semper, & ubique continuata bona fides ad ultimum usque momentum præscripti temporis requiritur de Jure Civili eque, ac de Jure Canonico.

2. At vero pro successore universalis rationes specialis exceptionis atque excusationis hæ sunt: Nimirum, quod etiamsi hæres hæreditatē non adiisset, hæreditas tamen Usucapionem adimplevisset. *Arg. l. nunquam. 31. §. vacuum. 5. D. Usucap.* ratio vero rationis est, quia hæreditas defuncti personam, ac proinde etiam bonam ejus fidem sustinet. *Arg. l. 31. §. ult. D. de heredib. Instit.* Sic pari iure hæres, cum eadē cum defuncto persona censeatur, eiusdē iuris successor est,

est, &, cum ejus personam in omnibus repræsentet, bonam etiam Antecessoris fidem repræsentare intelligitur, vel etiam malam, si qua fuerit, licet ipse bonam habuerit. *Arg. l. cum heres. 11. D. de divers. temp. præscript.* Qua de causa Menochius *Consil. 231. num. 42.* respondit præscriptionem ob defuncti malam fidem non posse incipere à personâ hæredum, post Balbum, & Tiraquelum ibidem allegatos, asserentes hanc esse communem opinionem Et ne quis dubitet jure Canonico secus constitutum esse, consulat Panormitanum in *Cap. si diligenti. 17. num. 30.* Ubi eandem sententiam etiam de jure Canonico pro nobis astruit. Id quod solum nostram sententiam confirmare posset, sed & hæc insuper utriusque juris ratio dari potest: vid. quod lex in dominio adjiciendo non tam respicit fidem successoris, quam negligentiam domini in detrimentum reip. deserentis rem suam. Probè quidem ex parte dominium adjicientis, sed quâ ratione conscientia salvabitur ex parte hæredis dominium acquirentis? Certe dicendum est, quod licet ex parte
suâ

TITULUS SEPTIMUS. 263

suâ conscientiam habeat rei alienæ, eam habere non censeatur ob bonam fidem antecessoris, negligentiam domini, atque utilitatem ac necessitatem publicam; Cui natura ac recta ratio, ac per consequens ipse Deus utriusque author nos pronos atque obedientes finxit: Demum & hoc dici potest, hoc casu hæredem vel ex solâ voluntate legis, seu legem vice summæ potestatis ferentis, in conscientiâ tutum esse, si non alio ex suâ parte, saltem donationis titulo ex parte summæ potestatis, Cui res per tempus ac modum à negligente domino deserta justissime cessit, & jam possessori eadem æquitate conceditur.

3. Atque ita quidem successoris, & quidem universalis superveniens mala fides nec jure civili, nec Canonico præjudicat bonæ fidei prædecessoris: Unico autem illo casu excepto in cæteris omnibus continuatio bonæ fidei etiam de jure civili ad ultimum usque momentum requiritur, tam in personâ antecessoris, quam successoris cujuscûq; singularis. De antecessore expressum est illud *in l. sed et 2 §. de eo. §. D. de hered.*

hered. petit. Parvi referre ab initio quis in hereditate male versatus sit, an postea hoc facere inceperit: Nec multum interesse injustè detinere vel invadere alienum. *Panormit. in Cap. quoniam. 26. num. 25. de prescript.* Accedit *L. juris gentium. 7. §. 11. D. de pact. de successore singulari procedit L. pro emptore. 2. §. 17. D. pro Empt.* Eoque necesse est, ut legitimum tempus ex suâ personâ computet, si prædecessor fuerit in malâ fide, si in bonâ fide, residuum adimpleat, sic voluit Justinianus in *l. 8. §. 1. Cod. de prescript. 30. vel 40. annor.* Adimpleat diximus cum Imperatore, quoniam tempus per prædecessorem bonâ fide transactum prodest etiam successorì singulari. *Arg. §. diutina. Inst. de Usucap. & l. 2. §. 30. D. pro Empt.* Adversus hæc, quæ de malâ fide superveniente in personâ Usucipientis diximus, nullam hæctenus legem in jure nostro vidimus, quæ facit in contrarium: Nam quæ præter eas, quæ de successore universali loquuntur, à quibusdam opponuntur. *L. 3. l. 4. Cod. de prescript. 30. vel 40. annor.* Ne verbulum continent de malâ fide possessoris, ideoque

ideoque omnino bonam fidem præsupponunt, iuxta requisitum legitimæ Vſucapionis. Atque adeo exceptio ſucceſſoris univerſalis ſecundum naturam ſuam confirmabit hic regulam in caſibus nõ exceptis, ſive de antecellore ille ſive de ſucceſſore quocunqꝛ ſingulari opponantur.

4. Et ſane ſi generatim contrarium de Jure Civili opinaremur, præter textum inconfideratè impingeretur in præcepta iuris honeſte vivere, alterum non lædere & ſuum cuique tribuere, *L. 1. §. juris præcepta. D. de juſt. & jur.* Deinde poſſeſſor ex malitiâ ſuâ luctum reportaret contra *l. in fundo. D. de rei vindic.* cum tamen malitiis hominum, ut ibi dicitur, indulgendum non ſit; Neque unquam indulgeatur ſi de iis conſtet. Lapiſis enim non decipientibus ſubveniendum ſtatuit. *Arg. l. 2. & 3. Cod. ſi Min. ſe pro Major.*

5. Neque hic quiſpiam dixerit malæ fidei poſſeſſori patrocinari ea, quæ ſupra pro Vſucapione attulimus; Quoniam Vſucapio, quæ bono fine inducta eſt, non patrocinator, aut præſidium præſtat impiis; Porro

M ceſſat

cessat omninò bonum publicum cessante decoro & honesto. Nec utile putandum est, quod non simul sit honestum; Non enim aliter iustum esse potest, quemadmodum id *late Cicero de Offic* & nos *supra lib. 2. tit. 4.*

6. At tamen negligentia domini & rationes consequentię non cessant! Imo verò cessabunt, si possessor, qui novit aliena se possidere, dominum certiore faciat, & de Evictione venditorem, aliumve à quo oneroso titulo rem accepit iuxta leges sollicitet. Quod si venditor legitimè rem usucepit, vel tempus prædecessoris per successorem bonâ fide transactum vel alioquin legitime adimpletum fuerit, non restituetur res domino: sed possessor antea malæ fidei, iam bonâ conscientiâ dominus erit; sin vero non Usucepit, Evictionis meritum præstabit venditor. Quod si possessor rem titulo lucrativo acquisierit, omninò res domino restituenda est, si à peccato se liberum velit possessor, nisi antecessor rem usuceperit, ut supra. Atque ea quidem de foro conscientię dicta sint, in quo Deus iudex est, in-

teriori

TITULUS SEPTIMUS. 267

teriora cognoscens, & quem nihil latet.

7. At in foro fori & exteriore, cum mala fides, sive inceperit, sive supervenerit, soli possessori cognita sit, & eius expressa probatio requiratur, tutus erit possessor: Quoniam iudex exterioris fori de externis tantum iudicat, & quantum ei constat secundum acta & probata. *Arg. l. illicitas. 6. §. veritas. 1. D. de Offic. praesid.* De cæteris, quæ occulta sunt, & interna, solum Deum relinquit iudicem. *Cap. cognovit. 2. q. 5.* Quocirca, quoniam semper bene de proximo sentiendum est, iuxta *Dd. in l. verius. 21. D. de probat.* bona fides semper praesumitur, nisi mala probetur. Wesenbecius nobiscum id existimat *in parat. h. t. num. 11. arg. l. penult. Cod. de Praescrip. long. temp. l. verius. 21. de Probat.* Item Dynus. *in Cap. qui contra 82. in fin. de R. I. in 6.* Eadem ratione Imola *ad Cap. ult. de praescript.* in specie sustinuit, tamdiu unumquemque bonum praesumi donec contrarium probetur. Cui adiungi potest Panormitanus *in cap. sanctorum. 14. num. 3. de praescript.* ubi statuit bonam fidem in

dubio hic præsumi : & mala fides ex quibus coniecturis probetur *num. 4.* Quod si autem mala fides liquidò probetur, vel aliunde de ea constet, omnino etiã in foro & Jure Civili obstaret, si supervenerit ante adimpletam Usucapionem.

8. Quæ cum ita sint non dicendum videtur cum cæteris ius civile hæc in parte iuris Canonici correctionem desiderare. Quemadmodum nec unquam, sive de foro fori, sive de foro Poli quæstio moveatur. Dum in foro fori per se constet, & in foro Poli ad amissim iuris divini, quod sacris nostris continetur, deducatur; sicut & ipsum ius Canonicum : Nam si quid contra S. Scripturam (quæ vere Canon est iuris divini) in iure Canonico reperiat, ut traditium & fictitium exterminandum est.

TITV.

TITULUS OCTAVUS.

De Ignorantia in persona domini, & adversus eam restitutione in integrum.

1. Ignorantiam vel juris esse, vel facti. Facti vel proprii, vel alieni. Ignorantiam juris, & facti proprii injustam & non probabilem esse. Non impedire Usucapionem. De eâ intelligi quod dicitur in L. ult. in fine Cod. de Præscrip. long. temp.
2. Ignorantiam facti alieni justam & probabilem esse. Eam excusare à præscriptionis periculo.
3. Ob ignorantiam facti alieni non necessariam esse restitutionem in integrum. Merito jure tutis extraordinario remedio non subveniri.
4. In minoribus etiâ juris, & facti proprii ignorantiam probabilem esse. Nunquã eos restitutione indigere.
5. Agere non valenti non currere præscriptionem. Nec tempore Belli, nec aliâs juste impedito.
6. Casus probabilis ignorantia facti alieni. In hisce locum habere quod dicitur, nullo

*unquam die de jure posse fieri justum,
quod vel centum annis injurium est.
Junge num. 4.*

7. *Bonam fidem possidenti nihil prodesse, ubi
lex Usucapionem inhibet.*
8. *Scientiam & patientiam domini ex com-
muni assertione de necessitate requiri
in omni rei incorporalis, sive actionis,
sive juris Præscriptione.*
9. *Generalis nostra assertio de jure Civili Ro-
manorum, circa restitutionem in inte-
grum adversus ignorantiam. Junge
num. 11. in fine.*
10. *Ex quoniam oriatur difficultas inter Dd.
præsertim Pragmaticos, quoad decisio-
nem hujus controversiæ.*
11. *Praxis quoad hanc controversiam.*

REstat demum, ut susceptum opus
ad exitum debite perducatur, sen-
tentiam nostram subjungere de resti-
tutione in integrum adversus præscri-
ptionem, ex capite & casu ignorantie.
At enim verò quoniam hæc controversia
diversimodè in Academiâ & foro ven-
tilatur, videbimus primò quid in Aca-
demiâ de Jure Civili, & deinceps quid
in Foro de praxi statuendum sit **Quod**
ut

TITULUS OCTAVUS. 271

ut felicius expediatur, explicandi breviter sunt juris termini, ne iis prætermiſſis perperam quid judicetur. Videndum quippe quid per ignorantiam hic ſit intelligendum. Unde manifeſtum erit præfatam controverſiam de jure civili Romanorum meritò omiſſam eſſe, atque eâdem operâ inutiliter circa eam tantas pugnas quæri in foro, & ab iis, qui rudi minervâ jus Civile Romanorum, juris nempe fundamentum, & Theoriam percurrunt.

I. Nos igitur quoad ignorantiam cenſemus, eâ eſſe vel juris vel facti. Facti verò vel proprii vel alieni. Deinde ignorantiam juris injuſtam ac non Probabilem eſſe *Arg. l. 12. Cod. & Paſſim Dd. in ll. D. & Cod. de jur. & fact. Ignor.* Quemadmodum etiam facti proprii, quoniam non ignoramus vel ſaltem non ignorare debemus ea, quæ ipſimet egimus. Facti denique alieni ignorantiam eam eſſe, quæ vulgò juſta & probabilis dicitur. *Arg. l. 42. D. de R. I. & in terminis in l. ſin. in fine. D. pro ſuo.* Quibus ita poſitis, ſi à nobis quiſpiam quærat, quemadmodum circa eas præſcriptio conſideretur. Dicemus ignorantiam

tiam (intellige semper & ubique, ne quis hallucinetur, in personâ domini) juris & facti proprii non obstare, quominus præscriptio procedat: quoniam qui vel ius, vel factum proprium ignorat, non pro ignorante sed sciente, *L. leges. Cod. de legib.* atque adeo in terminis Usucapionis pro negligente habetur. De hac juris & facti proprii ignorantia intelligimus. quod dicitur in *l. ult. in fine. Cod. de præscript. long. temp.* Nam id ex aliis legibus, atque insuper ex naturâ legitimæ Usucapionis necessario, atque evidenter evincitur. Perpetuū autē est de iure legē per legē, ut mentē legislatoris assequamur, esse explicandam; ne vid. retentis solum verbis legis mens eius subvertatur, atque adeo omnino vitandum esse, ne ex interpretatione absurdum consequatur. quod ita demum dignoscitur, si **Juris** divini, rectæ rationis, & **Juris Civilis** pro subiecto Principia ritè respiciantur, &, quod caput rei est, bene applicentur. Inde expressum dicitur, quod subintelligitur, & quid subintelligitur, si non id, quod ex mente, ratione, principiis, atque adeo certis

con-

TITULUS OCTAVUS. 273

conjecturis necessario colligitur. Quod si vero quispiam in specie dictam *l. ult. de justâ & probabili facti alieni ignorantia* interpretaretur, Salvis verbis legis sententiam Imperatoris circumveniret, atque ita in fraudem legis faceret. *Arg. l. contra 29. D. de lb.* Quoniam fundamenta Usucapionis & præscriptionis principia, quæ supra memorata, atque in præceptis divini æque ac humani juris confirmata sunt, subverteret. Etenim positâ justâ ac probabili facti alieni ignorantia, tollitur dominorum negligentia; atque eâ sublatâ dominorum incertitudo, rerum incuria, ac demum confusio frustra timentur: ad hæc color boni publici evanescit. Cessat insuper ratio explicandi consensus in alienationem. Nec considerationem meretur ratio minuendarum litium, quæ licet semper quidem minuendæ sint, ac honesta sit cogitatio ejus, qui lites exaceratur, non tamen eum in modum ut justitia vel naturalis æquitas præjudicetur; quemadmodum hic contingeret, cessante pro Usucapione omnis æquitatis, ac recte rationis argumento.

M 5

2. Alia

2. Alia igitur interpretatio convenit, nimirum ea, quæ probabiliter & juste factum alienum ignorantem excusat à præscriptionis periculo. Atque ea manifestè in ratione fundata est: Quippe in foro conscientiæ (de quâ semper & ubique in Usucapionis terminis quæritur) perpetuum est, omnem ignorantiam, quæ excusat factum ne peccatum sit, excusare etiam pœnam legis in utroque foro. Id obtinuit communi Dd. calcislo in *Cap. 2. de Constit. arg. cap. Cum cessantis. de appell. accedit speciatim Castro. lib. 2. cap. 14. de leg. pan.* Ratio à priori manifesta est, quia lex imponit pœnam ut pœnam; sed ablata per justam & probabilem facti alieni ignorantiam culpâ, non habet locum pœna, ut pœna, consequenter ea ignorantia excusat justè & probabiliter ignorantem à pœna legis Usucapionis. Huic conveniens est, quod Menochius respondit *Consil. 256. num. 6.* vid. justè & probabiliter ignorantem non esse privandum re suâ, cum ei negligentia ascribi nec debeat nec possit. Quâ de causâ ea lex, quæ indubitum per justam ac probabilem ignorantiam

rantiam solventi prodest. *L. 10. Cod. de jur. & fact. Ignor.* Domino quoque ex eadem ignorantie causa, nostro quidem iudicio, prodesse debet: Dum utrobique par ratio versetur; quoniam nullius consensus in alienationem explicari commodè potest, nec ullus peccet, dum in errore versetur, qui in alieni facti ignorantia tolerabilis est. *L. ult. in fine. D. pro suo.* Adhæc & aliud argumentum infertur ex eo, quod probabilis error usucipienti non obest. *L. ult. §. 1. D. pro suo.* Et in specie facti alieni prodest, *L. 4. D. de jur. & fact. ignor.* Non igitur, imo verò multò minus rei Domino justè & probabiliter factum alienum ignorantibus obesse debet, dum de amissione dominii quæritur, quo omni jure gaudet, & de jure favorabilior sit causa domini, & semper benigniora præferantur. *L. semper. § 6. D. de R. I.*

3. Verum enim verò instabit forsitan aliquis, atque ex allegatis restitutionem concedi cupiet, & Usucapionem procedere. At male contra juris, & æquitatis regulas. Frustra nempe fit per plura, quod fieri potest per pau-

ciora. *Thomas de Them. Reg. 73. & passim*
Dd. in utroque jure. Neque enim jus
 nostrum, nedum in materiâ præscrip-
 tionis, mero jure tutos extraordinario
 remedio providendos sustinet. *Arg. l.*
16. D. de minor. Atque adeo semper in
 causæ cognitione versatur, num forte
 aliud remedium supersit citra in inte-
 grum restitutionem *ibid.* Addè quod
 semper etiam in terminis Usucapionis
 & præscriptionis placuerit, intacta po-
 tius Domini jura conservare, quam post
 vulneratam causam remedium quæ-
 rere.

4. In minoribus id quidem mani-
 festum, & expressum est, etiam in juris
 ignorantia, quæ in ipsis æque ac facti
 justa ac probabilis visa est. *L. 9. D. de*
Jur. & fact. ignor. Eam ob rem non cur-
 rit in minori ætate tempus Præscrip-
 tionis. *Imp. in l. 3. Cod. quib. non obire.*
long. temp. præscript. Ac demum ex Con-
 stitutione Imp. Justiniani, quæ extat
in l. fin. Cod. in quib. caus. in integ. restit.
necess. non est. Minores restitutione pla-
 nè nō indigent, mero jure tuti sunt atq;
 ideo ordinaria defensione & vindica-
 tione rei gaudent. *Vid. in d. l. Bartolus*

et re-

TITULUS OCTAVUS. 277

et reliquos. In Majoribus res aliter se habet quoad juris & facti proprii ignorantiam: idque ex ejusdem Imp. Constitutione in *l. fin. in fine. Cod. de prescript. long. temp.* At verò quoad facti alieni justam ac probabilem ignorantiam, cum ratio in minoribus probata perpetua sit etiam in minoribus. *Arg. l. i. §. 1. D. de jur. et fact. ignor. Panorm. in sap. placuit. i. num. ult. de prescript.* minime dubitamus maiores in subiecto casu mero etiam iure tutos renunciare, cum, ut in *d. l. i.* dicitur, Non cesset tempus præscriptionis. Sed quare (roget quis) non cessit tempus præscriptionis? nimirum quia in iuste & probabiliter ignorantem non cadit negligentia, ut nos et *Panorm. supra d. loco.*

5. Deinde quia agere non valentia non currit Præscriptio, ita Menochius aliquando censuit, in *Consil. 207. num. 46. post gl. et D. d. in l. i. §. ult. Cod. de Annal. except.* Item Decius. *Consil. 445 num. 48.* Curt. Jun. *Consil. 181. Col. 2.* Cravett. *Consil. 116. num. 8.* Accedit non minoris autoritatis J. Ctus. Ant. Faber. in *suo Codice lib. 6. tit. 23. definit. 9*

et in

et in allegat. num. 3. Arg. d. l. 1. §. ult. Cod. de annal. except. auth. nisi tricennale. Cod. de bon. matern. l. in rebus 30. Cod. de jur. Dot. Gabriel. lib. 5. conclus. 13. pertotum. de præscript. Quare autem non valent agere non currat præscriptio ratio cuique in promptu est, quia ei negligentia ascribi nec debet nec potest. Inde venit, quod tempore belli nulla currat. Menochius. Consil. 265. num. 30. arg. cap. ex transmissa. ubi & Panormitanus. Colum. ult. de præscript. & post alios Balbus in tract. de præscript. in 2. part. 6. part. in princ. num. 3. Afflictus etiam decis. 50. num. 2. et idem Menoch. Consil. 898. num. 31. Pari iure & ratione præscriptio non currit adversus ignorantem sibi legatum relictum esse. Menoch. Consil. 653, num. 14. Nec enim currit adversus ignorantem sibi ius competere. Idem Consil. 726, num. 58. Cuius rationis ratio fundamentalis est, quia nimis negligens dici nequit, qui ignorat ius sibi competere. Ibidem num. 60. Intelligatur id, cum factum alienum intercessit, ut sit facti alieni iusta, non proprii vel iuris non probabilis ignorantia: quæ neutiquam excusat, nec præ-

TITULUS OCTAVUS. 279

præscriptionem impedit , quia cum negligentia coniuncta est. Pari ratione obtinuit præscriptionem non currere impedito , *Apud eundem Consil. 725, num. 18, & Consil. 1217, num. 2.* Ex eodem planè fundamento Basilius Imperator Imperii Orientis Junior Porphyrogeneta constitutionem edidit iustam & ac piam , ut si inopes potentiorum iniuriis oppressi fuerint, non repellantur quadraginta annorum præscriptione ; neque ullas valere præscriptiones quæ iniuste & fraudulenter inductæ fuerint, *lib. 1, jur. Orient. in Constit. 4, Basil. juncto titulo πρὸς τὸς ἀρχόντας ἀπτίας.* Quod si autem nulla hisce casibus cucurrerit præscriptio , certe nemo de iure recte contendet restitutionem necessariam esse adversus eam , quæ nulla est , præscriptionem.

6 Si quis vero præter relatos alios insuper iustæ & probabilis ignorantia casus facti alieni , atque in terminis nostris applicabiles , quæsierit ; non incommodè mutuabitur eos de facto alieno Usufructuarii , Usuarii , Emphiteu-

phiteutæ, Vasalli, Coloni, Inquilini, & similibus, qui aliis non sibi possident: Etenim Domino proprietatis facti suo, sive dolo sive culpa quid contigerit, non præiudicant: ne ex alienâ culpâ, vel malignitate alienum damnum emergat, licet longi, imo longissimi temporis spatium elapsum sit; Nam ut Imp. in l. 4, Cod. de acq. vel amittenda possessione. Præiudicium Domino, inquirunt, ex transmissi temporis injuriâ generari non potest. Hic igitur locum habebit, quod a Balbo malè contra legitimam Vsucapionem adfertur, Nullo unquam die de jure fieri potest justum, quod vel centum annis injurium est, & huic simile à quodam allegatum, Tractu temporis justum fieri non potest, quod iniustum & contra naturalem equitatem est: ex regulâ iuris, vid. quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, in l. 29, D. de R. I. Porro exemplum in terminis facti alieni, & excusate in eo probabilis ignorantie evidentissimum refert L. quamvis. 32. §, 1, D. de acquir. vel amitt. Possess. scilicet, Si conductor rem vendidit, & eam ab emptore conduxit, & utrique mercedes prestiterit,

TITULUS OCTAVUS. 281

prestittit, prior locator possessionem per conductorem rectissimè conservat. & recte. Sed emptor se iusto titulo, pretio, modo, tempore, bona fide, denique omni legitimo modo, & requisito rem acquisivisse putabat? nil refert, non processit tamen Usucapio deficiente principali requisito:

7 Ideoque bona fides, Justus titulus, possessio putativa, & continuatio eius præsumpta per tempus lege definitum, quantum alias ad Usucapionem implendam sufficeret, nihil prodest, quoniam lex Usucapionem inhibet. Eodem redit quod Pomponius *in l. 24, princ. D. de Usucap.* *Voi lex Usucapionem inhibet, inquit, bona fides possidenti nihil prodest. Vid. Panorm. in Cap. cum ex Officii, 16, num. 4, de Præscr.* Denique ne quis existimet hanc explicationem à nobis absque authore adinventam esse (quamvis parum curaremus, modo ratione niteretur, à qua vera autoritas cepit) quia penes nullum omnino (quod sciamus) Juris Civilis interpretem ea legitur, consulat ille, præter notas Gothofredi *ad d. l. ult. in fin.* Egregium Abbatem in cap. vigi-

vigilanti, num. 3, & 4, de præscript. Qui non parum confirmat ea quæ ad d.l. ult. in fin. supra diximus: his verbis, addo tamen ad prædicta unum notabile dictum, quod præscriptio, & quæ porro ibidem consequuntur. Quamvis circa restitutionem diversum statuamus: Quod inter doctores nō raro cōtingit,

8 *Minori negotio nos liberabimus à suspicione inconsideratæ opinionis, cum eandem fermè sententiam in 30 vel 40 annorum Proscriptionibus aliquando sustinuerimus. Quandoquidem omnes iuris Doctores unanimiter existimant in omni rei incorporalis, sive iuris, sive actionis præscriptione, qualis 30 vel 40 annorū est, requiri de necessitate ut currat, ut procedat, ut adimpleatur, non scientiam solum, sed & patientiam domini. Text. in l. si à te emero. D. si servit. vindic. arg. l. 2. Cod. de servit. & aqu. Bart. in l. si publicanus, §. ult. num. 3, D. de Publican. & in l. 1, §. de num. D. de aqu. & plu. arcend. deinceps in Consil. 155. utrum Iurisd. & Consil. 173. queritur utrum, lib. 1, Alexand. Consil. 16. num. 13. & 18. & Consil. 14. num. 16. adde Felin. in Cap. cum contingat, num. 3, in fine & num.*

6, de

6, *de foro compet.* Qui omnes affirmant requiri scientiam Domini qui impedire & prohibere potest, accedunt Ripa, *in cap. cum ecclesia num. 64, de causa poss. et propr.* & D. Couarruvias, *in Cap. possessor, part. 2 in princ. num. 8, de R. I. in sexto*, qui pluribus (ut solet) confirmat hanc esse communem opinionem, atque adversus impugnatores variis disputat. Nos quoad hasce præscriptiones eandem sententiam amplectimur ex iisdem rationibus, legibus, & argumentis supra allegatis, atque hic speciatim ex *L. 3, in fine. Cod. de præscript. 30, vel 40, annorum.* Ubi Imp. expressè de ignorantia juris, *etiamsi*, inquit, *se legis ignorantia excusare tentaverint*: quum perpetuum sit de jure, *unius inclusionem esse exclusionem alterius*: eo que excludi ignorantiam facti alieni probabilem, cum includatur juris, atque ea quæ pari passu cum eâ ambulat, & pari jure censetur.

9 Generalis igitur nostra assertio est & quidem de Jure Civili Romanorum, Ignorantiam facti alieni iustam ac probabilem impedire Vscapionem & Præscriptionem ne currat, ne procedat, ne adimpleatur. Deinde, in nulla
omnino

omninò lege adversus eam, quæ de facto citra ius processit, restitutionem in integrum requiri, sed dominos mero iure tutos esse: ac demum non etiam dari restitutionem in integrum adversus eam quæ de iure cucurrit, processit, adimpleta est, quia neutiquã id voluit Imperator noster. Cui rei argumento esse potest constitutio eius in *L. ult. in fin. Cod. de præscript. long. temp. 10 vel 20 annor.* Atque hæc quidem quoad Theoriam, ac ius Civile Romanorù dicta sint.

10. Quod praxin attinet, quæstio præter meritum gravis & ardua videtur. Adhæc tam confuse penes Dd. præsertim praticos tractata est, ut Couarruvias, qui utriusque partis Dd. catalogum congeffit, confiteri debuerit, *rem hanc dubiam esse admodum, tam quoad conclusionis veritatem, quam quoad Authorum Catalogum, ex quo possit deduci, quæ sit in hac controversiâ magis communis opinio. Tom. 1. relect. cap. possessor. de R. I. in sexto, part. 3, § 3, num. 2, in fin.* At mirum non est, si quid nobis credatur, nihil ab iis certi quicquam constitui posse, & rem dubiam esse iis, qui statum controversiæ contra naturam U-
sua-

TITULUS OCTAVUS. 285

Ufucapionis seu præscriptionis, & Juris Civilis circa eas dogmata posuerunt. Quærent enim nū Majoribus 25 annis restitutio competat ex capite justæ & probabilis ignorantix; idem enim est ac si quærent, num de jure restitutio competat aduersus negotiū quod ipso jure nullum est, ex eo ipso capite ex quo ipso iure nullū est: Ac quærendum restitius sit, si justæ ac probabilis ignorantix causa subsit, num Majores 25 annis ex eo capite restitutione indigeant, nec ne. Quippe si ignorantia justa & probabilis hic intelligatur, quæ debet, & quæ passim in jure explicatur, ob eam nullum cucurrit, Ufucapionis seu præscriptionis tempus: quia nulla intercessit negligentia, in quâ ratio principalis consistit, & finalis determinatur, ne in cōsequentiam necessariam in malum & peniciem societatis publicæ emergerent, quæcunque hactenus commemorata sunt. Quocirca majores 25 annis nulla indigent restitutione in integrum, ex vulgari dogmate, quod de necessitate privationis habitum desiderat.

II Nihilominus tamen Praxin allegat

legat quidam, at ille praxin nostram non bene retinuit, si didicerit: dum putat in foro nostro ex iustâ & probabili facti alieni ignorantiaâ adversus præscriptionem, (scil. quæ de facto processit) restitutionem dari. At verò non ita se praxis habet: sed prout in omnibus negotiis ipso jure nullis per libellum petitur restitutio in integrum *voor scoo-
vel des van noode sy*, & tum plerumque sententia continet hæc verba, *gelet op de
requeste Civil, dervelcke den Impetrant, ofte
Requirant niet vā noode hadde*, nimirum si negotium de iure non constiterit, & tamen superflua eius rescissio petita sit. Qua de causa in terminis nostris (inhibitâ de iure Præscriptione) nullius etiam effectus est libellus; quo adversus eam, quæ de iure nulla est, restitutio in integrum petita est, non aliunde quam ex vulgari dogmate practico *abundans cautela non nocet*. Cæterum *frustra precibus impetratur, quod jure com-
muni conceditur*. Ideoque ita censemus, Possesse Dominum, si, dum iustè & probabiliter factum alienum ignoraret, tempus elapsum sit, quantum alias ad implendam legitime Usucapionem sufficit,

TITULUS OCTAVUS. 287

sufficit, rei vindicatione in Iudicio experiri. Nec timere exceptionem, vid. Præscriptionem, quoniam omninò in iure non est fundata, ut supra. Quod si verò facti proprii, vel iuris ignorantia laborarit, recte facturum existimamus; si nihilo minus restitutionem in integrum petat. Nam, si ex meritis causæ ita visum fuerit, Senatus restitutionem concedet, ex Edicto Prætoris in l. 1, D. de in integr. restitut. maj. 25. annorum. *Si qua alia iusta causa mihi videbitur, in integrum restituum.* Et vera erit restitutio: Ac iusta, si ob iustam causam. Ex eâdem clausulâ Ecclesia restituit in integrum adversus Præscriptionem iuris & de iure, ut aliquando respondit Menochius. *Consil. 726, num. 36, post Ruinum & Iacobinum ibidem allegator, adde Sforciam Oddo quæst. 36, art. 1, de restitut. in integr.* Verum ut ostendimus in terminis Usucapionis & Præscriptionis præter, ne dicamus cõtra, Jus Civile Romanorù. Neq; enim ulla lex, ulla constitutio, decretum, aut rescriptum, in contrarium demonstrabitur, quo restitutio in integrum adversus præscriptionem, quæ de iure processit, atque adim-

adimpleta est, datur; vel adversus eam, quæ præter jus de facto cucurrit, necessaria est. Demum quæri a nobis hic posset ab accuratioribus, & recte, quænam ea justa causa sit, quæ ex injustâ facti proprii, & non probabili juris ignorantia elici posset, quæ permoveat judicem, ut iis casibus restitutionem concedat? Sed sciant illi ipsas juris & facti proprii ignorantias, ex circumstantiis personarum, locorum, temporum, aliarumque rerum maximoperè inter se differre, atque adeo considerationem efflagitare. quemadmodum laudatissimi Scriptores de juris & facti ignorantia demonstrant: ad quos & omnes & singulos nobiscum remittimus, ut non nihil impostertum de juris & facti ignorantia fusius agamus.

F I N I S.

S E R I E S

Titulorum & Summariorum.

LIBRI PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.

Quid Justum sit.

1. *Partes & origo ejus quod justum est.* Fol. 1
2. *Quid sit justum.* 3
3. *Partes boni & aequi. Principio naturae,
& praecepta rationis.* 5
4. *Natura & rationis finis.* 6
5. *Hinc demum Ius Naturale & Ratio-
nale.* 7

TITULUS SECUNDUS.

De Jure Naturali I. Ctorum.

1. *Quid sit Ius Naturale.* 8
2. *An I. Cti ex Animalium actibus operant
id quod justum est.* 10
3. *Principia naturae homini cum Brutiis
communis. Ex actibus & exemplis
id constare.* 11
4. *Lawr. Valla. aliorumque de jure naturali
opinio.* 14
5. *Quorundam I. Ctorum distinctiones Iuris*

N

nato-

I N D E X.

- naturalis sed minus congrua.* 19
6. *Vindicatur Ius naturale à Pythagoreorum sententia.* 22
7. *Qua ratione homo in terminis naturalibus consideretur.* ibid.
8. *Confirmatio demum ex Platone & Sware.* 23

TITVLVS TERTIVS.

De Jure Naturali Rationali.

1. *Quid sit Ius Naturale Rationale.* 25
2. *Confirmari à naturali ratione hominum.* 26
3. *Duplex vivendi modus ratione duplicis legis.* 28
4. *Generationis & regenerationis condicio statusque.* 30
5. *Duo summa capita Iuris Naturalis rationalis. Principia fidei moralia. Precepta rationis naturaliter insita, & universalia.* 31
6. *Fundamentum eius quod iustum est.* 34
7. *In quibus consistat contributio naturalis rationalis; & circa eam Gentium cognitio, & pars obligatio.* 35
8. *Quatenus ea quæ S. Scriptura continentur ad hoc Ius referantur, & qua ratione*

I N D E X.

- tione eorum perpetuitas demonstratur,
& Decalogus recipiatur.* 37
9. *Principia alia aliis esse notiora. In uno
homine plura esse precepta, sed ex om-
nibus unum componi jus, de quo agi-
mus.* 40
10. *Quamobrem S. Scriptura opus fuerit,
licet precepta moralia sint naturaliter
instita.* 42
11. *Qua ratione Cetera Gentes id quod ju-
stum est cognoscant, & faciant, sin-
minus sub reatu tamen mortis pec-
cent.* 43

TITULUS QUARTUS.

De Jure Gentium.

1. *Iura humana quatenus justa, necessaria
esse. Alios ac diversos fuit habere,
quam divina.* 45
2. *Iura humana vel Gentium esse vel Civi-
lia.* 47
3. *Quid sit Ius Gentium.* 48
4. *Differentia essentialis inter jus Gentium
& Ius naturale rationale.* 50
5. *Iurisdictionum duo summa Capita & Ca-
pitum Ordo.* 52

I N D E X

TITULUS QUINTUS.

De *Berum* dominio, Appropriatione, discretionem, & acquirendi modis ex *Jure Gentium*.

1. *Dominium ex quo jure proflexerit.* 55
2. *Appropriatio naturalis per occupationem.* 57
3. *Communio Primæva. Quid id quod dicitur, jure naturali omnia esse communia.* 59
4. *Prima distinctio familiarum & rerum per occupationem.* 61
5. *Status rerum naturalis post occupationem primævam. Quale jus retinenda ac defendenda præoccupatum. Hinc furtum naturali jure prohibitum.* 63
6. *Appropriatio rerum ex jure Gentium. Dominiorum discretio. Origo Primi capituli, RES DIVIDERE.* 65
7. *Meum & Tuum, eorumque effectus, usus, necessitas, origo.* 68
8. *Divisionem Iurisperitorum concordie humana non refragari.* 70
9. *Resp. Platonis. Lacunosa Communio.* 72
10. *Quare modi acquirendi, transferendi, &*

607-

I N D E X:

conservandi domini instituti, & confirmati fuerint. 73

TITULUS SEXTUS.

De Punitione Sontium ex Jure Gentium, ejusque requisitis & Partibus.

1. *Origo & Necessitas secundi capituli P NIRE SONTES.* 76
2. *Iuris puniendi fontes ortus, fundamentum, certa ac determinata forma.* *ibid.*
3. *Summa Potestas ad Ius Gentium referatur.* 80
- * *De Iure Gladij.* 84
4. *Bellum ad Ius Gentium referatur.* 86
5. *Cur Bellum Iustum sit?* 87
6. *Quale Bellum Iustum sit?* 90
7. *Iura quaedam Iurisdictionum Occasione Belli.* 92
8. *Servitutes ex Iure Gentium, an & Quatenus Iustae?* 93
9. *Redemptiones Captivorum.* 96
10. *Manumissiones. Triplex hominis status ex Iure Gentium.* 97
11. *Acquisitiones rerum ex bellis, & quatenus iustae.* *ibid.*
12. *De Iure Postliminii.* 99

I N D E X.

13. *Ad quem pertineans ea, quæ in bello præda loco cedunt.* 101

TITULUS SEPTIMUS.

Qua de causa unumquodque ad Jus Gentium referatur.

1. *Explicatio L. omnes Populi. D. de Iustit. & Iur.* 104
2. *Gratiani circa hanc rem opinio in Iure Canonico.* 108
3. *Male Ius Gentium determinari à posteriori ex Gentium actibus, commune esse omnibus. Et quemadmodum ab omnibus constitutum esse dici queat.* 109

TITULUS OCTAVUS.

De Jure Civili.

1. *Ius Civile à Iure Gentium origine & fundamento non differre.* 111
2. *Quid sit Ius Civile? qua necessitate ac ratione determinatum?* 112
3. *Iuris Civiles summum caput, ejusque præcepta, juxta quæ id quod justum est Iure Civili cujusque populi dignoscitur.*

I N D E X.

<i>citur.</i>	114
4. <i>Ius Civile Hebraeorum.</i>	116
5. <i>Græcorum Profectio in Ægyptum.</i>	117
6. <i>Ius Civile Romanorum, eius origo, contextus, excellentia, Autoritas.</i>	118
7. <i>Quamobrem Iustitia legum Romanarum singulatim hoc opere non demonstratur.</i>	121

LIBRI SECUNDI

TITULUS PRIMUS.

An Iustum sit quod ob bonum publicum ab hominibus constitutum est.

1. <i>Vindictam determinetur an hoc illudne ad Iusti denominationē referri queat.</i>	122
2. <i>Iustum esse quod quæritur, & cur?</i>	123
3. <i>De essentia legis esse, ut propter commune bonum feratur.</i>	124
4. <i>Bonum illud internum esse, & externum.</i>	ibid.
5. <i>De Bono externo nostram questionem proponi, eamque duplicem fieri.</i>	125

N 4. TITU-

INDEX

TITULUS SECUNDUS.

De Potestate Humana constituendi Jura Humana.

1. *Hanc potestatem non justam tantum esse ex voluntate divina, sed et necessariam ex ratione naturali.* 127
2. *Ordinatio Societatis humanae Familiaris, Economica.* 128.
3. *Ordinatio societatis humanae perfectior, rationalis et Politica.* 129.
4. *Potestas illa ordinandi est expressa Dei voluntate demonstratur.* 130.
5. *Dei Ordinationi resistere, qui Potestati resistis, quia Deum auctorem habet.* 132

TITULUS TERTIUS.

De justitia eius, quod constitutum est ab hominibus secundum, præter, vel etiam contra jus divinum.

1. *Ius divinum triplex esse. Morale immutabile, et quærens.* 135.
2. *Ius.*

I N D E X

2. *Ius Ceremoniale, & Iudiciale abrogatum esse ex communis assertione, & quamobrem?* 137
3. *Quenam Iuri Hebraeorum Iudiciali annumerentur?* 139
4. *Polygamia quomodo referenda sit, & qualis sit: an Iustus fuerit in veteri-vo?* 140
5. *Ius Primogeniturae recte ad Ius Iudiciale Hebraeorum refertur.* 142
6. *Nec Ius Ceremoniale, nec Iudiciale unquam ad nos pertinuisse, neque adhuc pertinere. Sed Morale omnimodo.* 143
7. *Quamobrem Noachidarum praecepta unusquisque suscipere olim tenebatur sub reatu mortis, non autem Isaëli-tarum Mosaica.* 144
8. *Non tantum praeter, sed & contra Ius Ceremoniale & iudiciale Hebraeorum Ius ac iustum constitui posse.* 147
9. *Quatenus tamen Iura Mosaica ad omnes Genes pertineant?* 142
10. *Conclusio circa propositam quæstionem.* 150

N. 5. TITU.

I N D E X.

TITULUS QUARTUS.

Quatenus utile justum sit.

1. *Utile justum esse quatenus honestum & recte rationi consentaneum.* 152
2. *Unum idemque esse recte rationi parere atque Deo, & quatenus utilitas justitiam mater sit?* 153
3. *Divortium faciendum ab Aristippo & Carneade hac in parte, & quamobrem.* 155

TITULUS QUINTUS.

De præ eminentia boni atque utilitatis Publicæ.

1. *Nihil injustum esse ex eo, quod privatum in commodum præ se ferat, in ordine ad publicum bonum.* 157
2. *Quamobrem non habeat, quod queretur privatus ob incommodum privatum?* 159
4. *Magistratus officium in publico munere administratione.* 160
4. *Populi nobile responsum ad Antiochum, & M. Attilij Reguli cordatum exemplar.*

I N D E X.

- emptar.* 162
5. *Principium esse natura seipsum diligere,
at rationis præceptum, magis diligere
Patriam.* 163

TITVLVS SEXTVS.

De Potestate Humana Circa re-
rum dominia.

1. *Hominem, qua anima! rationale, domi-
num esse omnium rerum.* 166
2. *Domini attributum esse liberam de re-
bus disponendi potestatem.* *ibid.*
3. *Potestas juris Civilis circa dominia iura
Gentium delata.* 167
4. *Mutare rerum dominia ad legis effectum
referri, & Majestatis esse:* 168

TITVLVS SEPTIMVS.

De vario usu Principiorum boni &
æqui, & applicatione præcep-
torum rectæ rationis.

1. *Gradus principiorum. Gradus officiorum.
Gradus Iustitiæ, & qua ratione di-
gnoscantur?* 171
- N 6 1. Im-

I N D E X.

2. Imperfectio humana in definiendo est, quod
 iustum est; Vnde Gentium maior dif-
 ficultas, quam Christianorum? 173
3. Christianorum difficultatem in applica-
 tione congruâ sitam esse. 177
4. Quomodo intelligendi, qui de iuris
 immutabilitate verba habent? 178
5. Anestis hallucinatio non circa Iustitiam,
 sed naturam Prescriptionis. 180
6. Usus Principiorum, seu Præceptorum
 variis demonstratur. 182
7. Rationes perpetua in dijudicandis Prin-
 cipiis, eorumque Præminentia eli-
 cienda. 186
8. In omni administratione humana con-
 silia magnâ dexteritate temperanda
 esse. 188
9. Epilogus libri 1. & 2. 190

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

Quid Usucapio? Quid Præ-
 scriptio?

1. Usucapionem esse adjectionem domitii per
 continuationem possessionis temporis
 lege

I N D E X.

1. *Uterque definitio.* 192
2. *Prescriptionem esse exceptionem, qua in iudicio tutus est, qui legitime usucapit.* 193
3. *Esse et alias prescriptiones, quae hic ad nos non pertinent.* 194
4. *Vnicum requisitum in persona domini, ut dominium amittat, scilicet negligentia per tempus lege definitum.* ibid.
5. *Quatuor requisita in persona Usucapientis, ut dominium ei legitime adiciatur, Iustus titulus. bona fides. Possessio. Continuatio possessionis.* 195
6. *Requisitum in re, de cuius domino quaeritur, ut talis sit quae usucapi queat.* 197

TITULUS SECUNDUS.

De effectu Usucapionis.

1. *Effectum in dominio adjectione consistere.* 198
2. *Dominium directum adjecti, ex plosis interpretum pugnans.* 199
3. *Usucapionem firmam acquirendi domini modum esse de iure Civili Romanorum, Hebraeorum salvo IKBILBO, Graecorum*

I N D E X.

- Græcorum, hodie omnium Christiano-*
rum. 200.
4. *Vsucapionem in genere Iuri Gentium, In*
specie Iuri Civili adscribendam esse. 203.
5. *Vsucapionem à Romanis renovatam, ex-*
plicatam, reformatam esse, 205.

TITULUS TERTIUS.

De Rationibus introducendæ Vsucapionis.

1. *Rationes referri in l. i. D. de Vsucap.* 206.
2. *Rationem boni publici revera esse in V-*
sucapione. 207.
3. *Remedium mali visum fuisse si negligenti-*
tia domini priviretur. 210.
4. *Cur placuerit negligentem dominum do-*
minio rei suæ mulctare, ac non potius
pena aliqua pecuniariæ. 211.
5. *Prescriptionem patroniam humani gene-*
ris dici à Cassiodoro, remedium justissi-
mum à Pontificiis. 212.
6. *Pactis privatorum prescriptioni renun-*
ciari non posse. *ibid.*
7. *Odiosa omnis novitas. Logis agrarie in-*
commoda. 213.

TITV-

I N D E X.

TITULUS QUARTUS.

Sine lex iusta quæ Usucapionem inter homines instituit.

1. *Iustam esse, ex generali iusta potestate puniendi Sontes.* 215
2. *Ex speciali iusta potestate legis dominia rerum de uno in alium transferendi ob bonum publicum.* ibid.
3. *Ex consensu ipsius negligētis Domini.* 216
4. *Ex ipsa rerum terrestrium natura.* 218
5. *Ex iusta possessione.* 220
6. *Ex iusta occupatione.* 221
7. *Confirmari ex iure naturali rationali.* 222
8. *Ex iure Gentium.* 223
9. *Ex iure Divino generaliter.* 225
10. *Ex iure Divino specialiter.* 228

TITULUS QUINTUS

De iis quæ adversus Iustitiam Usucapionis facere videntur.

1. *Non obstare, quod dicitur, legem civilem non posse auferre dominium, quod est juris Gentium.* 232
2. *Non*

I N D E X.

- 2 Non ob stare regulam, rem meam non posse sine facto meo ad alium transferri. 233
- 3 Non ob stare regulam, neminem debere locupletari cum alterius iactura. 234
- 4 Quomodo presata regula ad Usucapionem introducendam maxime fecerit. 236
- 5 Qua ratione bona fides tantum hic prestat, quantum alias ipsa alienationis veritas. 237
- 6 Christianum esse Usucapionem instituisse ex parte legis, Prescriptione uti ex parte Usucapientis, Prescriptionem admittere ex parte negligētis domini. ibid.
- 7 Hallucinatio, cuiusdam. circa Cap. 7. vers. 12. Matthēi. 238
8. Natura precepti, tibi quod fieri nō vis, alteri ne feceris. Ad omnes omnino casus referri posse prout humana vite consociatio expostulat. Interpretationem et applicationem ex recta ratione desiderare. 239
9. Usus ejus in materia Usucapionis, ut non contra eam, sed pro ea militet. 240.
10. Hoc præceptum Imp. SEVERO ALEXANDRO et I. Ctis ejusdem ævi sepe in mentem venisse. Qui tamen nullibi id contra Usucapionem facere

I N D E X.

- facere existimarunt. 242
11. Ius Civile perperam iniustitia argui ex eo quod consuetudo tempora Usucapionis prolongarit. 245
12. Quod dicitur tempus non esse modum introducendæ obligationis, nihil facere adversus Usucapionem. 247
13. Explicatio Novella 9. per Novellas III. & 131. § pro temporalis. ibid.

TITULUS SEXTUS.

De Foro conscientie, sive reddatne lex Usucapionis hominem tranquillum in conscientia.

1. Legem Usucapionis hominem tranquillum reddere in utroque foro. 251
2. Eum qui legitime usucepit nec ante nec post adimpletam Usucapionem in mala fide versari, licet &c. 252
3. Non urgeri à Deo, defendi in utroque foro à Pontifice & Imperatore. 253
4. Frivola Roselle distinctio inter Theologos & Iuris Canonici Doctores, quoad determinationem casuum conscientie. 254
5. Non dari à Theologis denuntiationem Evangelicam, si post adimpletam legitime

I N D E X.

- timè Usucapionem constat de re alie-*
na. 254
 6. *Qua ratione à Furto liber sit, qui usu-*
cepit. *ibid.*
 7. *Quemadmodum bonorum damnatorum*
justa possessio est, ita esse rerum per
Usucapionem adjectarum. 257
 8. *Negligentem dominum absque furti cri-*
mine non posse rem, quam passus est u-
sucapi, ad se transferre seu vi, seu clam,
seu compensatione facta. 258

TITULUS SEPTIMUS.

Num per jus Canonicum correctio ju-
 ris civilis contigerit, quoad ma-
 lam fidem ante adim-
 pletam Usuca-
 pionem.

1. *De jure Civili aque, ac de jure Canonico,*
bonam fidem requiri in initio, medio
ac fine Usucapionis: unico casu excep-
to, nimirum successoris universalis. 260
 2. *Rationes specialis exceptionis, et neces-*
sariae excusationis in successore uni-
versali. 261
 3. *Excepto dicto casu in ceteris etiam de*
jure

I N D E X.

- jure Civili bonam fidem ad ultimum usque momentum requiri.* 263
4. *Confirmatio ex absurdo consequente.* 265
5. *Possessori ab initio bone, at postmodum male-fidei non patrocinari rationes introducenda Usucapionis.* Ibid.
6. *Quidnam unicuique faciendum, qui norit alienis se possidere, ut tutus sit coram Deo in foro Poli!* 266
7. *Quemadmodum quisque tutus sit coram iudice seculari in foro fori.* 267
8. *Ius Civile correctione Iuris Canonici non indigere, neque hic, neque ullo casu, ne quidem in foro conscientie.* 268

TITULUS OCTAVUS.

De Ignorantia in persona domini,
& adversus eam restitutione
in integrum.

1. *Ignorantiam vel juris esse, vel facti. Facti vel proprii, vel alieni. Ignorantiam juris, & facti proprii injustam & non probabilem esse. Non impedire Usucapionem. De eâ intelligi quod dicitur in L. ult. in fine Cod. de Præscrip. long.*

I N D E X

- long. temp. 271
2. Ignorantiam facti alieni iustam & probabilem esse. Eam excusare à prescriptionis periculo. 274
 3. Ob ignorantiam facti alieni non necessariam esse restitutionem in integrum. Merito jure tuti, extraordinario remedio non subveniri. 275
 4. In minoribus etiã juris, & facti propriam ignorantiam probabilem esse. Nunquã eos restitutione indigere. 276
 5. Agere non valenti non currere prescriptionem. Nec tempore Belli, nec aliã juste impedito. 277
 6. Casus probabilis ignorantia facti alieni. In hisce locis habere quod dicitur, nullo unquam die de jure posse fieri justum, quod vel centum annis injurium est. Junge num. 4. 279
 7. Bonam fidem possidenti nihil prodesse, ubi lex Usucapionem inhibet. 281
 8. Scientiam & patientiam domini ex communi assertione de necessitate requiri in omni rei incorporalis, sive actionis, sive Juris Prescriptione. 282
 9. Generalis nostra assertio de jure Civili Romanorum, circa restitutionem in integrum adversus ignorantiam. Junge num.

I N D E X.

num. 11. in fine. 283

10. *Ex quonam oriatur difficultas inter Dd.
praesertim Pragmaticos, quoad decisio-
nem hujus controversiae.* 284

11. *Praxis quoad hanc controversiam.* 286

F I N I S.

Errata typographica.

Pag. 2. lin. 5. lege esse. 4. 22. discernimus.
25. simulatam. 9. 26. qui. 22. 23. censuit.
29. 18. pro. 36 22. colere. 41. 18. secun-
dum. 42. 28. restituenda. 46. 28. præ-
ceptis. 53. 21. fuit. 57. 17. pro. 61. 25.
sufficeret. 62. 9. unusquisque. 17. occu-
parunt. 66. 10. aliumq; 67. 15. habitatas.
21. turribus. 70. 8. alioquin. 81. 22. mum
117. 16. sterum. 118. 23. ἀνακτα
158. 15. alioquin. 163. 8. constitue-
ret. 21. eversa. 169. 7. ἀποω. 174. 26.
ἀνάσσει. 176. 1. dislerens. 179. 2. Ju-
risperitissimus. 192. 4. pro. 221. 1. sic.
225. 2. de. 243. 10. ubiq; 252. 20. supra.
282. 12. Præscriptionibus.

607/53

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON

AND OF THE

ROYAL SOCIETY OF EDINBURGH

FROM 1660 TO 1800

BY

JOHN VAN DER HAEGHE

OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

AND

OF THE ROYAL SOCIETY OF EDINBURGH

WITH

AN APPENDIX

CONTAINING

A LIST OF THE MEMBERS

OF THE SOCIETIES

AND OF THE SOCIETY OF EDINBURGH

FROM 1660 TO 1800

AND

A LIST OF THE

MEMBERS OF THE SOCIETY OF EDINBURGH

Myself
1905

